

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

SANCTI|| IOANNIS|| DAMASCENI OPERA,||

Johannes <Damascenus>

Parisiis, 1577

De Imaginibus Orationes tres, Francisco Zino interprete.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71880](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71880)

A Eua. Perionius hoc loco ἐκ περιστάσεως ita vertit, ac si esset ἐξ ὁσίας. Atqui hoc vult Damascenus, hac ratione Dei imaginem magis in hominibus quam in angelis elucere, quòd trinum diuinitatis personarum proprietates in hominibus utcunque conspiciantur, in angelis autem non item. 2. ait enim beatus Gregorius Nyssenus) Hac adde ex Græco: Loquitur quidem, vt ex hominis persona id quod naturæ imbecillitati conueniebat is qui passiones nostras sibi ascieuerat. Caterùm alterâ vocem postea subiungit, nimirùm sublimem ac diuinitati consentaneam voluntatem supra humanam valere atque confirmari salutis humanæ causa volens. Nam qui dixit, non mea, humanam his verbis significauit. Cùm autem addidit, sed tua, diuinitatis suæ cum Patre coniunctionem ostendit: cuius ob naturæ societatem nullâ voluntatis est differentia. 3. & fleuit) Addo ex Græco post hæc regeius: Non vitiosæ voluptatis causa, sed vt quod effluerat, replet. Et si enim sanctissimum, &c. sine vlla cõrectatione) μή μιν γινόμενον, i. à coitu abstinentē. 6. diuina ipsius voluntas circumscribi poterat) Gr. τῆ θεῖα αὐτοῦ θελήσει τὸ ἀδύνατον ἐπιγράψαι. i. diuinæ ipsius voluntati impotentia atque imbecillitatem ascribes. Interpres ἐπιγράψαι pro περιγράψαι accipit: cùm tamē lata sit inter vtrūque differentia. 7. ad res humanas) ὡς τὰ ἄρρητα habet Græcus codex. i. ad res cœlestes. 8. eademque voluit) eaque volebat, quæ diuina ipsius voluntas eam velle volebat. 9. & magnum est) ἡ μέλας ἐστὶ. i. & nigrū est. Loquitur de ferro. Interpres aut μέλας legit, aut, vt etiã oculatissimo cuique interpreti nonnunquam vsu venit, hallucinatus est. 10. in libera manus dilatione) Hoc loco & paulò antè, libratorū errore dilatio ne legitur, pro, dilatatione. Non enim dubito quin interpres ἐκτασι dilationem, hoc est extensionem verterit.

DIVI IOANNIS DAMASCENI DE IMAGINIBVS, ORATIO PRIMA.

Petro Francisco Zino Veronensi interprete.

D Ex duabus harum trium Orationum translationibus, quoniam vtramque in hoc volumine conijcere non licebat, eam elegi, quæ mihi ad Græci exemplaris fidem propius accedere, ac plus nitore & elegantia habere videbatur: adnotatis interim ad cuiusque Orationis finem hys locis, in quibus à Græcis Latin nonnihil disidere iudicauit.

DE BEBAM equidem propriae conscius indignitatis, in perpetuum tacere, Deoque peccata mea confiteri. Verum, cum omnia, quæ tempore geruntur opportuno, laudabilia sint: videam autem Ecclesiam, quam Deus super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, existente summo angulari lapide Christo filio ipsius, ædificauit, tanquam in maris tempestate improborum impetu ventorum excitata, premi ac perturbari, & Christi tunicam, audacissimis impiorum hominū conatibus diuidi, & corpus ipsius, quod est verbum Dei, Ecclesiæque diuinitus confirmatæ præcepta & instituta variis sectionibus distrahi, atque conscindi: mihi tacendum esse non censeo, nec linguam silentij vinculo coercendam, illam Dei sententiam veritus, ita comminantis: Si retraxerit se, non placabitur in eo anima mea. Et si videris gladium venientem, & fratri tuo non denuntiaueris, abs te requiram sanguinem eius. Hoc igitur graui metu percussus ad dicendum accessi, nec veritati regiam amplitudinem prætuli. Loquebar enim, inquit diuinus ille Pater Dauid, in conspectu Regum, & non confundebar. Quin etiam ob id magis sum incitatus. Nam ad subiectos populos decipiendos multum valet Regis auctoritas. Pauci enim, nimirum illi, qui terrarum Reges cœlestis Regis imperio gubernari, & leges debere Regibus imperare

*Eccl. 3.
Ephes. 2.
Ioan. 19.
Abac. 2.
Ezech. 33.
Psal. 118.
Ad populos decipiendos regis auctoritas multum potest.*

sciunt, iniqua eorum iussu negligunt & aspernantur. Hoc igitur tanquam funda-
 mento disputationis posito & constituto, vt Ecclesiastica constitutionis obserua-
 tio, perquam salus paritur, tenetur, orationi campum, in quo tanquam equus recte
 frans obtemperas e carceribus dimissus, excurreret, patefecimus. Verè enim, &
 vltra quam dici possit, absurdum existimamus, Ecclesiam tam multis fulgentem
 excellentemque dignitatibus, & sanctissimorum hominũ maiorum nostrorum
 institutis ornatam, reuerti ad egena elementa, ibique trepidare timore, vbi non
 est timor: & tanquam veri Dei ignaram ad simulacrorum cultum præcipitem
 ruere, & vel latum vnguem a perfectione discedere, & quasi næuum quendam
 in medio formidissimi oris gestantem, eo tanquam puncto quantitatis experti
 totam pulchritudinem maculare. Parua enim parua non sunt, ex quibus magna
 proueniunt. Neque verò paruus error est, vetera Ecclesiæ instituta consuetudi-
 ne iam confirmata conuellere, atque ita maiores nostros quodammodò con-
 demnare, quorum vitam contemplantes imitari fidem nos oportebat. Primum
 igitur, Dominum omnipotentem, cui nuda & aperta sunt omnia, & purum at-
 que sincerum hac quidem in re humilis animi mei propositum patet, obsecro, &
 obtestor, vt mihi os aperienti verba subministret, & mentis habenas propriis ma-
 nibus dirigat, eamque ad seipsum trahat, vt in eius conspectu per rectam semitam
 incedat, neque dextrorsum, neque sinistrorsum declinet. Deinde precor vni-
 uersum Dei populum, gentem sanctam, regale sacerdotium vnã cum bono Chri-
 sti gregis ratione præditi pastore, qui sacrum in seipso Christi imperium expri-
 mit, ne vel dignitatem, quæ in me perquam exigua est, vel verborum artificium,
 quo ego egenus & pauper planè careo, postulent, sed sententiarum vim atten-
 dant. Non enim in sermone, sed in virtute consistit regnum cœlorum. Nec vin-
 cere, sed oppugnata veritati opitulari, eamque laborantem fortitudinis manu
 defendere, ac tueri nobis propositum est. Veritatis igitur in se consistentis au-
 xilium implorans, hinc Orationis initium ducam. Noui illum, qui sine menda-
 cio dicit: Dominus Deus tuus Dominus vnus est. Et, Dominum Deum tuum
 adorabis, & illi soli seruies. Et, Nò habebis deos alienos. Et, Non facies tibi scul-
 ptile, omnem similitudinem eorum, quæ in cœlo sunt sursum, aut in terra
 deorsum. Et, Confundantur omnes, qui adorant sculptilia. Et, Pereant dij,
 qui non fecerunt cœlum & terram. Et quæcunque eodem modo Deus olim
 locutus Patribus in Prophetis, in nouissimis diebus locutus est nobis in vnige-
 nito Filio suo. Non ignoramus eum, qui, Hæc est, inquit, vita æterna, vt co-
 gnoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Credimus
 in vnum Deum, vnum rerum omnium principium, principio carentem, increa-
 tum, incorruptibilem, immortalem, æternum, & sempiternum, incomprehen-
 sum, incorporeum, qui sub aspectum non cadit, & circumscribi non potest, &
 figura caret. Essentiam vnã essentia superiorem, Diuinitatem diuinitate præ-
 stantiorẽ, in tribus personis, Patre, Filio, & Spiritu sancto. Hunc solum ado-
 ro. Huic soli patriæ cultum tribuo. Deum vnum adoro, diuinitatem vnã, sed
 trinitatem etiam adoro personarum, nempe Deum Patrem, & Deum Filium,
 carnem humanam indutum, & Deum Spiritum sanctum, qui tamen non plures
 sunt dij, sed vnus Deus. Non adoro rem creatam præter creatorem, sed creato-
 rem, qui creauit me, & ad me, nec dignitatis suæ iacturam faciens, nec diuisionem
 vllam admittens descendit, vt naturam meam cohonestaret, & naturam di-
 uinæ participem faceret. Adoro simul cum rege & Deo corporis purpuram, vt
 ita dicam: non tamen vt indumentum, neque vt quartam personam (absit) sed
 vt quæ declarata sit Deus, effectaque id, quod vnxit, sine mutatione. Neque
 enim natura carnis facta diuinitas est, sed quemadmodum verbum sine immuta-
 tione caro factum est, manes id, quod erat, sic & caro verbum facta est, non amit-
 tens id, quod est, sed potius cum verbo idem effecta, quantum pertinet ad perso-
 nam. Itaque Dei inuisibilis imaginem audeo conficere, non quatenus inuisibilis
 est, sed

Gal. 4.
Ps. 52.Nihil paruum
est, ex quo
magnum aliquid
prouenit.Heb. 13.
Heb. 4.

1. Pet. 2.

1. Cor. 4.

Exo. 20.

Psal. 96.

Heb. 1.

Ioan. 17.

Rom. 1.

A est, sed quatenus propter nos visibilis factus, carnis & sanguinis est particeps. Imagine non diuinitatem inuisibilem, sed carnem visam exprimo. Nam si anima simulacrum effingi non potest, quanto minus ipsius Dei, qui anima, ut esset expers materia, largitus est? At Deus per Moysen legislatorem, Dominum Deum tuum, inquit, adorabis. Et, Non facies omnem similitudinem eorum, quæ in caelo, & quæ in terra sunt. Errant planè, Fratres, qui Scripturas ignorantes, nesciunt litteram occidere, Spiritum autem viuificare, nec Spiritum sub littera absconditum perscrutantur. Istos ego iure sic possem alloqui. Qui vos istud docuit, doceat etiam illud, quod sequitur. Disce, quomodo id legislator interpretetur, sic in Deuteronomio dicens: Et locutus est Dominus ad nos de medio ignis: Vocem verborum vos audiulistis, & similitudinem non vidistis, sed vocem tantum. Et paulò post, Et seruate, inquit, valde animas vestras, quia similitudinem non vidistis in die, qua locutus est Dominus ad vos in Horeb, in monte, de medio ignis, ne quando contra legem agatis, faciatisque vobis ipsis sculptile simulacrum, omnem imaginem, similitudinem masculi, aut foeminae, similitudinem omnis iumenti, quod est super terram, similitudinem omnis volucris pennatae, & cætera. Et paucis verbis interiectis: Et ne quando suspiciens in caelum, & Solem, ac Lunam intuentis, & stellas, atque omnem caeli ornatum, errore ductus adores ea, & seruias ipsis. Cernis, quomodo vnum illud propositum sit, ne rem creatam adores præter Creatorem, nève cuiquam præter ipsum latriæ cultum attribuas? Idcirco enim ubique cum adoratione latriam coniungit. Rursum enim, Non erunt, inquit, tibi alij Dij præter me. Non facies tibi ipse sculptile, neque vllam similitudinem: non adorabis ea, neque latria coles. Quoniam ego Dominus Deus vester. Et rursum, Aras, inquit, eorum subuertetis, & confringetis columnas ipsorum, & lucos ipsorum succidetis, & simulacra deorum ipsorum igne comburetis: Et paulò post, Et Deos, inquit, conflabiles non facies tibi. Vides, quomodo vitandi simulacrorum cultus gratia imagines fieri vetet, nec fieri posse, ut Dei, qui nec quantitatem habet, nec circumscribi aut perspici potest, effigies exprimatur? Neque enim formam, inquit, ipsius perspexistis. Quemadmodum & Paulus in medio stans Areopagi, Genus igitur, inquit, Dei cum simus, non debemus existimare, auro, & argento, aut lapidi sculpturæ artis & cogitationis hominis diuinum esse simile. Iudæis igitur, quoniam ad simulacra colenda erant propensiores, hæc iussa sunt. Nos autem, quibus, vt Theologicè loquar, datum est, vt superstitiosum errorem fugientes, & veritatem cognoscentes, purè cum Deo verseremur, ei que soli seruiamus, & perfectas diuinæ notitiæ diuitias assequamur, infantiamque prætereuntes, in virum perfectum euadamus, non sumus amplius sub pædagogo, quippè qui discernendi vim à Deo, atque habitum consecuti, sciamus, quid imagine exprimi possit, quid non possit. Neque enim formam, inquit, ipsius vidistis. Quis legislatoris sapientiam non admiretur? Quando enim illius imago, qui sub aspectum non cadit, explicabitur? Quomodo illius effigies, qui nullam habet effigiem, exprimi poterit? Quomodo is qui & quantitate, & magnitudine vacat, & nullo termino concluditur, effigietur? Quomodo illius, qui forma caret, qualitas adumbrabitur? Quomodo qui corporis est expers, coloribus describetur? Quænam igitur hîc arcana ratio? Ea nimirum, vt cum videris illum, qui corpore vacat, propter te factum esse hominem, tunc humanæ illius formæ similitudinem efficias: Cum is, qui cerni non potest, carnem indutus, se conspicuum præbuerit, tunc illius imaginem exprimas. Cum igitur sine, qui propter naturæ præstantiam, & corpore, & figura, & quantitate, & qualitate, & magnitudine caret, in forma Dei existens, forma serui suscepta, sese ad quantitatem qualitatemque contraxerit, & corporis formam induerit, tunc eum in tabula coloribus

exprime, conspiciendumque proponere, qui se conspici voluit. Incredibilem eius demissionem explica. Ortum illius è virgine, baptisma in Iordane, transformationem in monte Thabor: cruciatus illos, ac mortem, quæ vitæ atque immortalitatis nostræ causa fuit: res admirandas carnis ministerio, sed vi diuina confectas, quæ diuinam ipsius naturam indicabant, describe. Crucem illam falcitarem, sepulturam, resurrectionem, ascensum in cœlum, hæc omnia & coloribus, & verbis expone. Ne verearis, ne timeas. Adorationum differentiam noui. Adorauit olim Abraham filios Emmor homines impios, & ignorantis Dei morbo laborantes, cum in hæreditatem sepulturæ speluncam duplicem emit. Adorauit Iacob fratrem Esau, & Pharaonem virum Ægyptium. Verum sceptri fastigium sic adorauit, vt ei tamen latriæ cultum non tribueret. Adorauit Iesus Filius Naue, & Daniel Angelum Dei: non tamen illi latriæ honorem præstiterunt. Aliud enim est latriæ cultum exhibere, aliud honoris gratia in aliqua dignitate constitutos venerari. Cæterum, quando nobis de imagine, Dei quæ adoratione institutus est sermo, age, quid vtraque sit, & inuestigemus. Imago igitur est similitudo, sic exemplar exprimens, vt ab eo tamen aliqua re differat. Neque enim imago in omnibus exemplaris est similis. Ac viuia quidem, naturalis, & nulla re dissimilis imago Dei inuisibilis est ipse Filius, qui in seipso Patrem gerit, & in omnibus idem cum illo est, præter vnum id, quod ab eo, tanquam à causa est. Naturalis enim causa est Pater, ex qua Filius proficiscitur. Non enim Pater ex Filio provenit, sed Filius ex Patre. Ab ipso enim, etsi non post ipsum habet, vt sit id, quod est ille ipse, à quo genitus est, Pater. Sunt item in Deo imagines, & exempla rerum, quæ ab ipso futura sunt, nempe consilium eius æternum, quod se habet semper eodem modo. Immutabilis enim est omnino Deus, in quo nulla est commutatio, aut vicissitudinis obumbratio. Has imagines, & hæc exempla præfinitiones appellat sanctus ille Dei munere, diuinis in rebus considerandis & explicandis excellentissimus Dionysius. Omnia enim ab illo præfinita, & sine vlla commutatione futura, in eius consilio non aliter, antequam fierent, erant expressa, quam si quis velit domum ædificare, prius imaginem ac formam ipsius in animo effingit, cogitationeque complectitur. Imagines rursus sunt res, quas conspiciamus, earum rerum, quæ sub aspectum non cadunt, quæque cum figuram non habeant, corporis figuris exprimuntur, quod facilius cognoscantur. Nam diuina Scriptura Deo & Angelis figuras formasque tribuit, cuius rei causam affert diuinus idem vir Dionysius. Merito enim rerum, quæ forma figuræque carent, formas & figuras esse propositas, habitus imbecillitatis nostræ ratione, qui nisi mediæ alicuius rei nobis propriæ & naturalis auxilio adiuti, ad ea, quæ diuina sunt, mentemque sola constant, contemplanda, non possumus aspirare. Quod si diuina Scriptura infirmitatis humanæ rationem habens, vndique nobis congruentia subministrat, & rebus simplicibus formæque carentibus formas quasdam attribuit, cur non eorum, quæ figuris sunt informata, quorum desiderio tenemur, & quæ non adsunt, ea videre non possumus, imagines ipsorum naturæ conuenientes effingentur? Per sensum enim imaginatio quædam, vt ita dicam, in primo cerebri ventriculo consistit, atque ita ad eam partem, quæ discernendi, ac iudicandi vim habet, admissa in memoriæ thesauris reponitur. Mens enim, vt diuina præditus eloquentia Gregorius ait, licet multum laboraret, vt res corporeas transfiliat, non tamen potest omnino. Quinetiam inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Videmus enim in rebus procreatis imagines rerum nobis diuinarum naturarum indicantes: vt cum dicimus summam sanctæ Trinitatis excellentiam, per solem, & lucem & radium: aut per fontem, & fluuium, & ostium: aut per mentem, & rationem, & spiritum, quæ in nobis sunt: aut per rosam plantam, & florem, & odorem declarari. Adhæc imago dicitur, quæ per ænigmata adumbrat ea, quæ sunt euentura

Diversa adorationis genera.

Gen. 23.

Gen. 33.

Gen. 47.

Ios. 5.

Dan. 1.

** explicemus.*

Imaginis

vocabulum

varias signi-

ficaciones

habet.

Iac. 1.

Orat. 2. de

Theolog.

Rom. 1.

** a uisibilibus,*

obscuris.

A euentura, vt per arcam, & virgam, & urnam Sancta Dei genitrix virgo: & per serpentem æneum is, qui morsum antiqui serpentis cruce destruxit: & baptifmatis, tum aqua per mare, tum Spiritus per nobem significabatur. Rerum præterea gestarum imago dicitur, quæ ad rei alicuius admirandæ memoriam vel honoris, vel dedecoris, vel virtutis, vel vitij notandi gratia propter spectantium vtilitatem constituitur, quò mala vitemus, virtutes autem complectamur. Hæc autem dupliciter fit, vel litterarum monumentis, vt cum Deus legem tabulis inscripsit, virorumque, quos charos habuit, vitas conscribi mandauit: vel rebus sensibus expositis, vt cum urnam, & virgam in arca ad rei memoriam collocari iussit. Sic etiam nunc rerum gestarum imagines, virtutesque describimus. Quamobrem aut omne genus imaginum tolle, & ei, qui illas fieri iussit, aduersare, aut singulas, pro ea ratione, quæ cuique conuenit, suscipe. Verùm quia definitionem, & genera imaginum exposuimus, de adoratione verba faciamus. Adoratio est summisionis & honoris nota. atque huius item duplex est ratio. Altera enim est, quam Deo, qui naturâ solus adorandus est, latriæque dicitur: altera, quam propter ipsum Deum, qui naturâ solus adorandus est, & exhibemus, vel amicis & seruis illius, vt cum Iesus filius Naue, & Daniel Angelum adorarunt: vel quibuslibet Dei locis, Adorabimus, inquit Dauid, in loco, vbi steterunt pedes eius: ⁹ vel templis eius, vt omnis Israël tabernaculum adorabat, & in circuitu templi, quod erat in Hierusalem, stantes, aut vndique ad ipsum respicientes adorant ad hunc vsque diem: ^{Psal. 131.}

C vel principibus ab ipso constitutis, vt Iacob tum Esau fratrem natu maiorem, tum Pharaonem principem à Deo declaratum adorauit, & Iosephum fratres ipsius. Ad hæc mutui honoris gratia adorationem exhiberi non ignoramus, qualis inter Abraham & filios Emmor intercessit. Proinde aut aufer omne genus adorationis, aut omnes pro conueniente cuique ratione & modo suscipe. Dic, obsecro, nonne Deus vnus est? Concedes, ni fallor. Nonne vnus legislator? Cur igitur contraria præcipit? Neque enim Cherubim sunt extra rerum creaturarum numerum. Cur ergo Cherubim hominum sculptis opera & manu adumbrari propitiatorium iubet? An, quia Dei, vtpotè incomprehensibili, & nullam similitudinem habentis, imago fieri non potest, ne cuiquam tantum Deo latriæ cultus tribuatur? Cherubim autem, vt quæ circumscribuntur, & ad diuinum solium tanquam ministri assistunt, imaginem fieri iubet, quæ more seruorum propitiatorium obumbret. Decebat enim cœlestium ministrorum imagine diuorum mysteriorum imaginem adumbrari. Quid arca, & urna, & propitiatorium, nonne hominum opera & manu confecta sunt? Nonne ex vili, vt ipse ais, materia constructa? Quid totum ipsum tabernaculum, nonne imago, & umbra, atque exemplum erat? Diuus quidem Apostolus legis sacerdotes commemorans, qui exemplari atque vmbrae cœlestium deseruiunt, Quemadmodum, inquit, Moyfi, cum tabernaculum esset ædificaturus, responsum est, Vide omnia facias secundum eam formam, quæ tibi in monte monstrata est. Quamquam ne imago quidem erat lex, sed imaginis adumbratio, vmbra, vt idem Apostolus ait, habens futurorum bonorum, non ipsam rerum imaginem. Quare si lex, quæ fieri vetat imagines, prima ipsa imaginis effigies est: si tabernaculum est umbra & figura figuræ, nonne imagines effici lex iubet? Verùm hæc non ita se habent: non profectò. Sed suum cuique rei tempus est. Itaque Deum olim, vt corporis figuræque expertem, imago nulla referebat. Nunc autem posteaquam Deus visus est, & cum hominibus versatus est, imaginem illius exprimo, quod visum est Dei. Non materiam, sed materiæ authorem adoro, qui propter me materia factus est, & in materia voluit habitare, vt per materiam mihi salutem præberet. Materiam verò, per quam salus mihi parta est, colere non desinam. Non tamen, vt Deum. Ablit. Quomodo enim id, quod ortum ex nihilo consecutum est, Deus

Quid sit adoratio.

Psal. 131.

Gen. 31.

Gen. 46.

Gen. 32.

Gen. 23.

Exod. 25.

Heb. 8.

Exod. 25.

Heb. 1.

fit? Quanquam Dei corpus est Deus propter diuinitatis atque humanitatis in vna persona coniunctionem, cum sine commutatione factum sit id, à quo vinctum est, manseritque quod erat natura, nempe caro animata anima ratione mentéque prædita, quæ tamen initium habuit, creataque est. Reliquam vero materiam, per quam mihi salus parta est, vt actionis gratiæque diuinæ plenam, in honore, venerationeque habeo. Nonne materia est felicissimum ac beatissimum illud crucis lignum? Nonne materia mons ille venerandus & sanctus, ille Caluarie locus? Nonne materia est alma & vitalis illa petra, sanctum illud monumentum, fons ille nostræ Resurrectionis? Nonne materia sunt nigra illa litterarum notæ, & sanctissimi Euangeliorum libri? Nonne materia est angusta illa mensa, quæ nobis vitæ panem subministrat? Nonne materia est aurum & argentum, ex quibus cruces, & tabulæ conficiuntur, & pocula? Nonne denique Domini nostri corpus & sanguis materia sunt? Aut igitur horum omnium venerationem, cultumque tolle, aut concede, vt Dei, & eorum, qui Deo chari amicique sunt, imagines colantur. Noli Manichæorum opinionem secutus materiam despiciere, & tanquam vilem aspernari. Nihil enim vile, aut abiectum putandum est, quod Deum habet authorem. Illud duntaxat vile putari debet, ac despici, quod non à Deo, sed à nobis inuentoribus libera voluntatis propensione & motu ex eo, quod secundum naturam est, in id, quod est præter naturam, declinat. Hoc autem nihil aliud est, nisi peccatum? Si propter legis præscriptum imagines negligis, & quod ex materia consistit, abiicendas existimas, audi, quid dicat Scriptura: Et locutus est Dominus, dicens: Vocauit ex nomine Beseleel filium Hur de tribu Iuda, & impleui eum Spiritu Dei, sapientia, & intelligentia, & scientia in omni opere ad excogitandum quicquid fabricari, & fieri potest ex auro, & argento, & ære, & hyacintho, & purpura, & coccino filato, byssoque retorta, & marmore, & gemmis, atque diuersitate lignorum. Et ego dedi ei socium Eliab filium Achisamach de tribu Dan. Et in corde omnis eruditi ego posui prudentiam, vt faciam cuncta, quæ præcipi tibi. Rursumque Moyse omnem congregationem filiorum Israël sic allocutus est: Audite hoc verbum, quod præcepit Dominus, dicens: Separate apud vos primitias Domino. Omnis voluntarius & prono animo afferat eas Domino: Aurum, & argentum, & as: Hyacinthum, & purpuram, coccumque bis tinctum, & abyssum retortam: pilos caprarum, pellesque arietum rubricatas, & hyanthinas, & ligna imputribilia: & oleum vntionis, & thymiam compositionis: & lapides sardios, & lapides in sculpturam ad superhumerales, & tunicam talarem. Quisquis vestrum corde sapiens est, veniat, & faciat, quæ Dominus imperauit, arcam, & quæ sequuntur. Ex quibus facile colligi potest, materiam, quæ à vobis vt vilis despicitur, in pretio atque honore esse. Quid enim pilis caprarum, aut coloribus vilius? Nisi fortè coccinum, & purpura, & hyacinthus color non est. Ecce tibi opera manuum hominum, & Cherubim similitudo. Cur igitur per legem vis abrogari, quæ lex ipsa præscribit? Si propter legem imagines tollendas censēs, eodem tempore potes & sabbatum obseruare, & circumcidi. At illud scito, si legem obseruatis, Christus vobis nihil proderit. Qui in lege iustificamini, à gratia excidistis. Non vidit Deum antiquus ille Israël. Nos autem reuelata facie gloriam Domini contemplamur, & sensibus expositam ipsius formam vbique proponimus, & primumque sensum ei consecramus. Inter sensus enim visus primas obtinet, quemadmodum & sermonibus dicamus auditum. Nam imagines sunt monumenta quædam. Etenim illiteratis hominibus hoc sunt, quod litteratis libri. Et quod auribus oratio est, idem est oculis imago. Cui tamen imagini intelligentia coniungimur. Idcirco iussit Deus, vt arca fieret è lignis, quæ non corrumpuntur, intusque & extrà inauraretur, atque in ea ponerentur tabulæ, & virgæ, & vna, in qua manna ad rerum gestarum, futurarumque memoriam

Exod. 31.

Exod. 35.

Gal. 5.

Imagines
illiteratorum
libri sunt.

A riam continebatur. Hæc autem quis imagines esse, & præcones clarissimos negabit? Neque verò ex lateribus tabernaculi, sed in conspectu totius populi iacebant. Hæc qui spectabant, Deum, qui per illas agebat, adorationis, laudis, & cultu venerabantur. Neque enim cultum hunc ipsis exhibebant, sed per ea in memoriam rerum admirabilium, & authoris earum Dei, quem adorarent, reuocabantur. Nam commonitionis gratia propositæ erant imagines, non tanquam Dij, sed tanquã diuinarum actionum admonitrices. Et iussit Deus, vt duodecim lapides è Iordane sumerentur, causâque statim subiicitur: Cùm filius tuus ex te, inquit, quæserit, quid sibi velit lapides isti, narra illi, quomodo Iordanis aqua Dei præcepto defecerit, & arca Domini transferretur, cunctusque populus. Cur non igitur nos cruciatum, mortisque salutiferam, & rerum à Christo gestarum imagines cingemus, vt cùm è nobis quæserint filij nostri, quid hæ significent, respondeamus, Deum Verbum hominem esse factum? Et per ipsum non modò Israël Iordanem transisse, sed omnem naturam humanam ad pristinum felicitatis statum reuertisse, quippè quæ per illum ex profundissimo terræ gradu supra omnem principatum constituta in ipso paterno folio confedit. At enim, inquit, satis sit tibi, Christi, aut matris eius imaginem fecisse. O hominum absurditas! Nonne animaduertitis, vos planè sanctorum inimicos confiteri? Nam si Christi imaginem admittentes, sanctorum imagines repudiatis, constat, vos non tam illorum imaginibus, quàm honoribus aduersari. Quippè qui Christi tanquam honorati imaginem facitis: Sanctorum autem vt vilium & abiectionum effigies respicitis, & Veritatem ipsam mendacem appellatis. Viuo enim ego, dicit Dominus: Eos qui me honorant, honorabo. Et diuinus Apostolus, Quia non amplius, inquit, es seruus, sed filius: si autem filius, & hæres Dei per Christum. Et, Siquidem compatimur, vt simul etiam glorificemur. Non aduersus imagines, sed aduersus sanctos bellum suscepisti. Ei namque, vt rerum diuinarum peritissimus¹² & scientissimus Ioannes ait, similes erimus. Vt ea quæ ignescunt, non naturâ, sed coniunctione, & ardoris communionem fiunt ignis: sic Filij Dei naturam humanam induiti carnem aio naturæ diuinæ per personam participem factam euasisse Deum, nec tamen naturam propriam amisisse, nec actione aliqua Dei fuisse inunctam, vt singulos Prophetarum, sed totius vngentis præsentia. Quòd autem & sancti sint Dij, Deus, inquit, stetit in coetu Deorum. Stat autem Deus in medio Deorum honores distribuens, vt diuus Gregorius interpretatur. Sancti enim & dum viuerent, repleti erant Spiritu sancto, & posteaquam decesserunt, gratia sancti Spiritus semper inest eorum animis atque corporibus in sepulchris, & signis, & imaginibus, non per essentiam, sed per gratiam, & actionem. Iam quod Dauidi promisit Deus, vt sibi templum per filium suum edificaret, & domum quietis construeret, id templum Salomon cum constitueret, Cherubim fecit, vt libri Regum testantur, & Cherubim auro circumliniuit, & omnes parietes per circuitum, & Cherubim sculpsit, & palmas intus, ac foris. Neque verò dixit ex lateribus, sed per circuitum, & boues, & leones, & mala punica. Quæ cùm ita sint, nonne multo magis est honorificum, animalium ratione carentium, atque arborum loco, sanctorum figuris & imaginibus omnes domus Domini parietes exornare? Iubet lex quodam loco, Ne feceris, inquiens, omnem similitudinem. Attamen Salomon, qui sapientiam diuinitus infusam accepit, cœlum exprimens, fecit Cherubim, & leonum atque bouum similitudines, quod lege prohibetur. Quare nonne magis ad pietatem pertinet id, quod nos agimus, vt Christi, & sanctorum eius imagines, quæ Spiritu sancto repleta sunt, effingamus? Quemadmodum enim tunc & populus, & templum sanguine & cinere vitulæ expiabatur: ita nunc sanguine Christi, qui testimonium reddidit coram Pontio Pilato, seq; primitias Martyrum declarauit, & sanguine sanctorum, in quibus Ecclesia construitur, Ac tunc quidem formis & notis animalium rationis expertium Dei

templum exornabatur: nunc autem decoratur signis & imaginibus sanctorum, qui seipfos templa viua, rationeque praedita Deo ad habitandum praestiterunt. Christum igitur Regem & Dominum sic effingimus, vt proprio ipsum exercitu non spoliemus. Nam Domini exercitus sancti sunt. Spoliet seipsum exercitu suo terrenus Imperator, & tunc spoliet Regem ac Dominum suum. Deponat purpuram, & tunc eorum, qui aduersus tyrannum optimè atque regie sese gesserunt, pietatem amputet. Etenim si haeredes Dei, & cohæredes Christi, & diuinæ gloriae, atque regni participes erunt ij, qui calamitatum ipsius participes extiterunt, cur non & gloriae participes in terris sint amici Christi? Non dico vos seruos, inquit Deus, sed amicos. Vos amici mei estis. Amicos igitur Dei honore ipsis ab Ecclesia tributo spoliabimus? O manum audacem! o temerariam mentem pugnantem cum Deo, & iussis eius aduersantem! Tu, qui imagines coli negas oportere, ne Dei quidem Filium colueris, qui Dei inuisibilis est imago viuens, & forma incommutabilis. Ego Christi, vt Dei carnem humanam induti, imaginem colo. Dei genitricis omnium dominae, vt matris Filij Dei, imaginem colo. Sanctorum Martyrum, vt amicorum Dei, qui peccato ad sanguinem vsque restiterunt, qui que sanguinem ad Christi gloriam effundentes imitati sunt, eum, qui prius propter ipso proprium sanguinem profuderat, imagines colo. Eorum denique colo imagines, qui Christi vestigia sequentes vitam suam instituerunt. Horum facta praclara, cruciatuque pictura expressos oculis meis propono, vt eo pacto sanctus efficiar, & ad imitationis studium incendar. Nam honor, qui habetur imagini, vt ait D. Basiliius, ad eam peruenit, cuius imago est. Si templa construis sanctis Dei, eorum etiam trophaea constitue. Non aedificabantur olim hominibus templa, nec iustorum mors lætitia & gaudium, sed mœrore & lachrymis celebrabatur. Et qui mortuum attigerat, habebatur immundus, etiamsi Moysen ipsum attigisset. Nunc autem sanctorum monumenta populi concursu celebrantur. Cum luctu & lachrymis Iacob mortuus, elatus, sepultusque fuit. At nos Stephani mortem cum lætitia celebramus. Quapropter aut solennes ad memoriam & laudem sanctorum celebritates contra legis antiquæ morem institutas tolle, aut imagines eorum, quas contra legis praescriptum tu fieri asseris, admitte. At eiusmodi celebritates sanctorum tolli non possunt, cum sanctus Apostolorum & diuinorum Patrum chorus eas fieri iubeat. Ex quo enim Deus Verbum caro factus est, nobisque similis, praeter peccatum, in omnibus esse voluit, & sine confusione cum carne nostra coniunctus est, & carnem sine immutatione diuinam reddidit, mutua minimeque confusa tum diuinitatis eius in carnem, tum carnis in Deum concessione, verè sancti sumus effecti. Ex quo Dei Filius, atque idem Deus, qui diuinitate cruciatus, mortemque subire nequit, humanitate assumpta cruciatus, mortemque pertulit, & æs alienum à nobis contractum ipse dissoluit, idoneum & admirabile pretium praebens, admirabilis enim & venerandus est Patri sanguis Filij sui, verè liberati sumus. Et ex quo descendens ad inferos, animis à seculo victis vt captiuis libertatem, & caecis visum praedicauit, praestanti que virtute sua fortem deuinciens, resurrexit, humanitatem assumptam incorruptam reddens, verè facti sumus immortales. Et ex quo per aquam & spiritum geniti sumus, verè facti sumus filij haeredesque Dei. Iam inde ab eo tempore Christianos homines Paulus sanctos vocat. Ex eo tempore non luctu, sed gaudio sanctorum mortem prosequimur. Ex eo tempore non amplius sub lege, sed sub gratia sumus, iustificati per fidem, & Deum solum verum agnoscentes. Porrò lex iusto non est posita. Non sub elementis legis vt infantes in seruitute sumus, sed in hominem perfectum redacti, solido cibo, non eo, quo ad Idolorum cultum ducamur, enutrimur. Praclara lex est, atque lucernæ instar in loco tenebroso fulgentis, sed quoad dies illuxerit. Iam autem lucifer exortus est in cordibus nostris, & aqua cognitionis viua mare Gentium

Ioa. 15.

Et de Spir. sancto ad Amphilo. ca. 18.

Num. 19.

Gen. 50.

Mat. 12.

Ephes. 5.

Rom. 6.

1. Tim. 1.

2. Pet. 1.

A tium operuit, & omnes Dominum cognouimus. Vetera transferunt, ecce facta sunt omnia noua. Itaque diuus Apostolus Paulus, & ad Petrum Apostolorum principem, Si tu, inquit, Iudæus cum sis, gentiliter uiuis, & non Iudaicè, quomodo Gentes cogis iudaizare? Et ad Galatas scribit ad hunc modum: Testificor omni homini circumcidenti se, quòd debitor est totius legis implendæ. Olim igitur Deum ignorantes iis, qui naturâ dij non sunt, inferuiebant. Nuscautem cum Deum cognoscamus, immò verò cogniti sumus à Deo, quomodo rursus ad infirma atque egea elementa conuertemur? Dei speciem humanam vidi, & salua facta est anima mea. Contemplor imaginem Dei, quemadmodum eam vidit ipse Iacob, sed alio, atque alio modo. Nam ille mentis oculis à materia remotis Dei vidit imaginem, id, quod futurum erat, indicantem: Ego verò contemplor imaginem Dei in carne conspecti, mihi rei transactæ memoriam renouantem. Apostolorum umbra semicinctiâque curabant morbos, dæmones expellebant. Cur igitur in honore non sit, & colatur umbra, atque imago sanctorum? Aut nihil, quod ex materia constet, colendum & adorandum existima, aut rerum nouarum inuentor ne sis, néve terminos æternos moueas, quos posuerunt patres tui, qui ritus Ecclesiasticos non litteris solum, verumetiam institutis non scriptis tradiderunt. Sic enim ad verbum ait diuus Basilius ¹⁷ in vigesimo septimo capite illius libri, quem de Spiritu sancto triginta distinctum capitibus ad Amphilochem scribit: Quæ in Ecclesia seruantur & prædicantur instituta, partim ex scripta constant doctrina, partim Apostolorum traditione data nobis in mysterio, suscepimus. Et vtraque quidem eandem ad pietatem vim obtinent. Nec quisquam iis, qui vel mediocriter in Ecclesiæ iure versatus sit, contradixerit. Si enim quæ scripta non sunt, sed moribus tantum & consuetudine continentur, tanquam magni momenti non sint, reicere aggrediamur, imprudenter ipsi Euangelij partibus præcipuis damnum afferemus. Hactenus Basilius. Vnde enim nobis notus Caluariæ locus? Vnde sepulchrum vitæ? Nonne quia parentes filios ea non scriptis, sed voce singulis ætatibus docuerunt? Nam quòd in Caluariæ loco crucifixus sit Dominus, & in monumento sepultus, quod in petra Ioseph exciderat, scriptum est. Quòd autem hæc, quæ nunc colimus, illa sint, sermone non scripto, sed per manus tradito accepimus. Vnde nisi ex perpetua eiusmodi consuetudine didicimus, vt ter eos, qui baptizantur, aqua mergamus? Vt ad orientem conuersi precemur? Vt mysteriorum instituta retineamus? Ex quo diuus etiam Apostolus Paulus: State, inquit, & seruate traditiones, quas edocti estis, siue per sermonem, siue per Epistolam nostram. Proinde cum tam multa magnâque sint, quæ in Ecclesia sine scripto per manus tradita ad hoc vsque tempus obseruantur, cur tam anxie imaginum cultum insectaris? Quanquam ¹⁸ argumeta tua non tam imaginum cultum detestantur, quam Gentes, quæ Deos imagines putant. Quamobrem non propterea quòd imaginibus Gentes abutantur, pius noster earum vsus tollendus est. A diurant incantatores & venefici: adiurat item Ecclesia illos, qui inuocant, Ecclesia verò contra dæmones Deum, Gentes dæmonibus sacrant imagines, easque nuncupant Deos. Nos autem vero Deo, Deique seruis & amicis cateruas dæmonum expellentibus. Quòd si dixeris, virum admirabilem Epiphanium apertè imagines ¹⁹ improbasse, primum id fortasse esse falsum & fictum respòdebimus, eique vt à multis fieri consuevit, orationem ab alio compositam fuisse attributam. Deinde, vt Epiphaniij eam orationem esse concedamus, quemadmodum scimus beatum Athanasium Sanctorum reliquias non in vris collocandas, sed humi condendas eo consilio censuisse, vt absurdum Ægyptiorum morem abrogaret, qui mortuos suos non sub terra condebant, sed in lectulis & scimpo diis collocabant: sic etiam fortasse magnum Epiphaniū, vt quippiam eiusmodi ²⁰ rectè constitueret, imagines non esse faciendas censuisse. Nam quòd ei propositum non fuerit, vt illas abrogaret, esse faciendas censuisse. Nam quòd ei propositum non fuerit, vt illas abrogaret, diuini ipsius Epiphaniij testatur Ecclesia, ad hoc vsque tempus imaginibus exor-

nata. Postremò quòd à paucis raròque fit, non est in Ecclesia, tanquam lex ob-
Oraf. in feruandum. Neque vna hirundo, vt Gregorio etiam illi Theologo placet, &
sac. Lun. Veritas ipsa confirmat, facit ver. Neque vnus oratio tantu ponderis est, vt to-
 tius Ecclesie ab ortu ad occasum Solis propagata morem & instituta possit
Psal. 113. euertere. ²¹ Præclarorum igitur & spiritalium institutorum multitudinem susci-
 pe. Quamuis enim Scriptura Gentium simulacra argentum & aurum appellet
Psal. 98. opera manuum hominum, non tamen res inanimatas, manùque confectas, sed de-
Esa. 66. monum imagines coli vetat. Nam quòd Angelos, & homines, & Reges etiam
 impios, & virgam adorauerint Prophetæ, dictum est. Dauid autem, Et adorete,
 inquit, scabellum pedum eius. Esaias verò, ex persona Dei, Coelum, inquit, mihi
 sedes est. Terra autem scabellum pedum meorum. Porro coelum & terram esse
Cap. 9. res procreatas nemini sanè dubium est. Quid? quòd Moyses & Aaron res ma-
 nufactas adorarunt? Nam aurea quidem illa Ecclesie ²² tuba Paulus in Episto-
 la, quam ad Hebræos scripsit, Christus, inquit, existens Pontifex futurorum bo-
 norum, per maius & perfectius tabernaculum non manufactum, hoc est, nõ hu-
 ius creationis. Et rursum, Non enim, inquit, in manufacta Christus ingressus est
 sancta, exemplaria verorum, sed in ipsum coelum. Priora igitur sancta & taberna-
 culum, & quæcunque in eo continebantur, manufacta erant. Quòd autem ado-
 rarentur, nullus negabit.

Sanctus enim Dionysius in Epistola, quam ad Titum scribit, PROINDE,
 inquit, nos etiam oportet deposita vulgari de ipsis opinione ²³ intra sacra signa
 congruentem rebus sacris cogitationem suscipere, nec ea, quæ sunt diuinaru for-
 marum notæ, atque exempla, & perspicuè arcanorum naturamque superantium
 spectaculorum imagines contemnere. Nota quomodo per præstantium ima-
 gines dixerit non esse contemnendas.

Idem in libro de Diuinis nominibus loquitur ad hunc modum: Hæc ra-
 tione nos item instituimur, cum in præsentia ratione nobis conuenienti per sacra
 vela rerum diuinarum & sacrarum humanitas rebus sub sensum cadentibus ea,
 quæ intelligentia tantum perspiciuntur, & iis, quæ sunt, ea, quæ essentiam supe-
 rant, tegat, formasque & figuras rebus forma figuræque carentibus tribuat, & sim-
 plicitatem illam natura superiorem singularium notarum varietate impleat &
 effingat. (*Commentarium.*) Si humanitatis est, rebus figura formæque carenti-
 bus atque simplicibus figuras formæque ratione nobis congruente tribuere, cur
 nõ ea, quæ formis & figuris prædita sunt, modo nobis cõgruo imaginibus expri-
 memus, vt memoria in nobis excitetur, & ex eo motu ad imitandum adducamur?

Idem in libro de Ecclesiastica Hierarchia, VERVM essentia, inquit, atque
 ordines illi nobis præstantiores, de quibus sacram fecimus mentionem, & cor-
 pore vacant, & sacer ipsorum principatus, quantum ad eos spectat, sola mente
 percipitur, & mundo superior est: quantum autem ad nos pertinet, videmus eum
 ratione nobis congruente, signorum, quæ sub sensum cadunt, varietate plenum.
 Ex quibus sacro quidem modo ad diuinitatis coniunctionem, pro ratione no-
 bis conueniente deducimur. Ac Deum sanè diuinamque virtutem ²⁴ Intelli-
 gentia, quemadmodum illis fas est, intelligunt: nos autem imaginibus sensum
 mouentibus ad diuinas contemplationes, quoad fieri potest, prouehimur.

(*Commentarium.*) Quòd si pro ratione nobis congruente imaginibus sensum
 mouentibus ad diuinam, & à materia remotam contemplationem perducimur,
 diuinæque prouidentia pro sua in nos benignitate rebus figura formæque caren-
 tibus figuras & formas accommodat, vt ad eas percipiendas facilius prouehamur,
 cur absurdum sit, eum, qui pro sua erga nos benignitate sese figuræ formæque sub-
 iicit, imagine effingere pro ratione nobis conueniente?

*Euseb. lib.
 1. hist. Eccl.
 cap. ult. &
 Niceph. li.
 2. cap. 7.*

Sermone superioribus temporibus per manus tradito, qui ad nos vsque per-
 uenit, constat, Augurum illum Edesæ Regem auditis iis, quæ de Domino fere-
 bantur, diuino amore inflammatum legatos ad eum misisse, qui rogarent, vt se illi
 præsen-

A præsentem conspicendum exhiberet, iussissetque, ut si id impetrare non possent, effigiem eius pictura expressam reportaret. Quod cum sciret is, qui omnia nouit, & omnia potest, linteolum sumpsisse, in eoque ad os suum admoto propriam imaginem expressisse. Quod quidem linteolum ad hoc usque tempus asseruatur.

At sanctus Basilius in Oratione, qua beatum Martyrem Barlaam laudauit, cuius initium est, Antea quidem sanctorum mors: **EXVRGIT**, inquit, nunc mihi præclari athleticorum facinorum pictores. Cominutam Imperatoris imaginem artificio vestro extollite. Coronatum victorem obscurius à me depictum vestris coloribus illustrate. Discedo strenuè Martyris factorum pictura à vobis superatus. Hodie facultate vestra me victum gaudeo. Manum cum igne pugnantem accuratius à vobis expressam intueor, ornatiùs in vestra pictura pugilem descriptum video. Plorent nunc etiam demones strenuis Martyris factis à vobis expressis verberati. Ardens rursus illis manus, & vincens ostendatur. Exprimatur etiam in tabula præfectus certaminum Christus, cui gloria in secula seculorum. Amen.

Idem in triginta capitum ad Amphiloichum de Spiritu sancto 25 capite decimo ita scribit: **QVONIAM** Regis etiam imago Rex dicitur, & non duo Reges. Neque enim imperium scinditur, neque diuiditur gloria. Quemadmodum enim principatus, & potestas, quæ nobis imperat, vna est: sic etiam honor, quem nos præstamus, vnus est, non multi. Nam honor, imagini habitus ad exemplar transit. Itaque quod imitationis ratione hîc est imago, illic naturaliter est filius. Et quemadmodum in rebus, quæ arte constant, in ipsa forma sita est similitudo: sic in diuina incompositaque natura in diuinitatis communitate est copulatio.

(*Commentarium.*) Si Regis imago Rex est, & imago Christi Christus est, & imago sancti sanctus est. Et neque secatur imperium, neque gloria scinditur, sed qui habetur honor imagini, sit honor illius, quem refert imago. Sanctos formidant ipsi demones, & umbram eorum fugiunt. At imago item est umbra, quam nos ut demonomum expultricem facimus. Quod si dixeris, mente atque intelligentia tantum Deo coniungi nos oportere, res omnes corporeas tolle, luminum splendorem, thuris suauitatem, preces, quas voce proferimus, mysteria ipsa diuina, quæ conficiuntur ex materia, panem, vinum, vnctionis oleum, crucis signum. Hæc denique omnia ex materia constant, sicut etiam sponsia Christo cruci affixo adhibita, & arundo, & lancea, quæ latus illud, ex quo vita profecta est, perforauit. Aut horum omnium venerationem adime, quod fieri nequit, aut ne imaginum quidem honorè respue. Gratiâ diuina præbetur rebus ex materia constantibus, quoniam eorum, quos referunt, nomen retinent. Quemadmodum purpura, & sericum, & quod ex his vestimentum conficitur, per se nihil aliud sunt, nisi tenue quoddam operimentum: quod tamen si Rex induerit, honoris, quo præstat Rex, ipsum quoque particeps fit: Ita res ex materia constantes per se quidem adorandæ non sunt. At si gratia plenus sit is, quæ illæ referunt, pro fidei portione ipsæ quoque gratiæ participes fiunt. Apostoli Dominum corporeis oculis conspexerunt, Apostolos alij sunt conspicati. Martyres viderunt alij. Ego quoque desidero hos animo corporeque conspiciere, & medicamentum habere, quo desiderium meum expleatur: quando quidem duplex creatus sum, & vidēs veneror id, quod videtur, non ut Deum, sed ut rei venerandæ venerabile simulacrum. Tu quidem fortè sublimior es, à materiâque, remotior, & supra corpus incedens, & carne quoddammodo carens, despicias quicquid sub aspectum cadit. Ego verò, ut qui homo sim, corporeque circumdatus, cupio cum iis, quæ sancta sunt, corpore versari, æque oculis contueri. Tu qui sublimitatem tuam conferues. Dominus desiderium meum erga se, atque amicos suos complectitur, & charum habet. Gaudet enim dominus, cum gratum videt seruum laudibus affici: quemadmodum ait Basilius in Oratione, quæ Martyres quadraginta collaudat.

Vide autem quid etiam celebrem illum Gordium laudans idem dicat:

LAETANTVR, inquit, populi lætitia spiritali ex sola cōmemoratione rerū, quæ rectè à viris iustis gestæ sunt, audientēsq; ad earum æmulationē atque imitationem incitantur. Nam eorum, qui ex virtute vitam instituerunt, historia tantquam lucē quandā iis, qui seruantur, in via vitæ subministrat. Et rursus, Quapropter, inquit, quando vitam eorum, qui pietatem coluerunt, explicamus, primum quidem Dominū in seruis honoramus. Deinde iustos laudibus efferimus earum rerum testimonio, quas cognitās habemus. Postremō rerum honestarum commemoratione populis lætitiā afferimus. (*Commentarium.*) Vide, quomodo in sanctorum memoria tum Dei gloria, tum ipsorum laus, tum populorum lætitia salūque consistat. Cur igitur hanc auferre conaris?

Quod autem per orationem & imagines commemoratio sanctorum fiat, audi eundem D. Basilium in eadem Oratione ita differentem: QVEM AD MODVM enim ignem sponte sequitur splendor, & vnguentum bonus odor, ita rectè facta necessariō sequitur vtilitas. Atqui ne id quidem parum est, veritatem eorum, quæ tunc gesta sunt, planè consequi. Obscura enim quædam memoria ad nos peruenit, præclara in certaminibus facinora viri conseruans. Idemque nobis quodammodò, quod pictoribus, videtur accidere. Etenim illi cum ex imaginibus imagines desumant, plurimum, vt par est, à veris exemplaribus deficiunt: Et nos cum rerum ipsarum spectaculum non inspexerimus, non paruum periculum est, ne veritatem imminuamus.

In extrema autem eiusdem Orationis parte, SICVT enim, inquit, Solem, cum semper eum aspiciamus, semper admiramur, ita viri illius memoriā semper recentè retinemus, semper nimirum in sermonibus & imaginibus eum intuētes.

In Oratione vgrò, qua nobiles quadraginta Martyres laudauit: QVAENAM, inquit, memoriæ Martyrum celebrandæ satietas esse queat illi, qui Martyres studio beneuolentiæque prosequitur? Honor enim, qui bonis cōseruis habetur, indicium amoris est erga communem dominum. Et rursus, Ingenuè, inquit, eos lauda, qui Martyrium pertulerunt, vt voluntate sis Martyr, discedasq; sine persecutione, sine igne, sine verberibus, eisdem quibus illi, laudibus dignus. (*Commentarium.*) Cur igitur me reuocas ab honore sanctorum? cur mihi salutem inuides? Quod autem formā coloribus expressam, sermonibus affinem existimet, audi cum paulò post loquentem ad hunc modum: AGE igitur ipsos in medium adducentes, & memoriā eorum celebrantes communem ex ipsis vtilitatem audientibus afferamus, strenua virorum facta tanquam in tabella omnium oculis subiicientes. (*Commentarium.*) Cernis, quomodo sit idem imaginis, & orationis officium? Tanquam enim in tabella, inquit, omnium oculis proponentes fortia virorum facta verbis expressa. Eodēque loco statim hæc subiicit:

QVAE enim in bello fortiter gesta sunt, ea sæpenuerò tum oratores, tum pictores explicant, illi quidem ea verbis exornantes, hi verò coloribus exprimentes, qua quidem ratione multos vtique ad virtutem incitant. Quæ enim historiæ fermo auribus proponit, ea pictura tacens per imitationem oculis ostendit.

(*Commentarium.*) Quibus verbis clariùs demonstrari potest, imagines apud homines illiteratos ac rudes esse veluti libros, & sanctorum honoris esse minimè multos buccinatores, quippe quæ tacita quadam voce doceant, aspectumq; sanctum reddant. Ego, cui nec suppetit librorum copia, nec legendi spatium, quiq; rationum & argumentorum aculeis tanquam spinis enecari me sentio, in communem animorum medicamenta continentem officinam, hoc est, Ecclesiam ingredior. Ad spectandum me alliciunt picturæ flores, quæ tanquam in prato oculos meos oblectant, sensimque instillant animo gloriam Dei. Contemplor fortitudinem Martyris, coronarum præmia considero, & tanquam igne incendor æmulandi cupiditate, atque prostratus & supplex per Martyrem Deum adoro, salutemq; percipio. Quid? Non audisti eundem diuinum Patrem, qui in ea Oratione, quam

A ne, quam in Psalmorum initium scripsit? Spiritus sanctus, inquit, sciens hominum generi difficile posse quicquam persuaderi, & laborem ingratum esse, conatus & harmoniæ suauitate Psalmis immiscuit. Quid ais? Non depingam ego & verbis & coloribus Martyria sanctorum? Ea que & Angelis, & rebus omnibus procreatis admiranda, Diabolo autem, vt idem Ecclesiæ splendor Basilii ait, acerba, & demonibus formidolosa, non & oculis, & labris prosequar? Sed audi quid in extrema parte laudationis quadraginta Martyrum dicat: O cœlum sancte. O cœtus sacer. ²⁷ O agmen inuictum. O communes generis hominum custodes. O boni curarum socij. O precum adiutores. O legati potentissimi, orbis terrarum stellæ. Flores Ecclesiarum, flores, inquam ego, animis, sensibûsque iucunda. ^Vas non condidit terra, sed cœlum suscepit. Vobis Paradisi fores paterunt, dignum præbentibus spectaculum Angelis, dignum Patriarchis, Prophetis iustis. Quod igitur Angeli cupiunt intueri, id ego cernere non concupiscam?

B His Basilii verbis consentiunt ea, quæ frater eius, atque idem sentiens Gregorius ille Nyssenus Pontifex ait in capite quarto illius libri, quem ipse conscripsit de Opificio Dei: *QVEM AD MODVM*, inquit, homines, qui Imperatorum imagines fingunt, non solum formæ notam exprimere consueuerunt, sed etiam purpuræ vestimentum adiicere, quæ Regiæ dignitas indicatur: mos autem est, vt opus eiusmodi tum imago, tum Rex appelletur: sic etiam humana natura, cum eo consilio procrearetur, vt aliis rebus imparet, tanquam animata quædam imago constituta est, & dignitatis, quam habet exemplar, somen obtinuit.

C Idem in quinto capite eiusdem libri, *DIUINA*, inquit, pulchritudo non figura aliqua, aut formæ concinnitate per vllam coloris elegantiam illustratur, sed in beatitudine secundum virtutem, quæ explicari non potest, conspicitur. At hominum formas pictores coloribus quibusdam in tabulis exprimunt. Eo namque studio colores proprios adhibent, atque commiscent, vt pictura exemplaris pulchritudinem representet. Vide non figura aliqua, aut formæ præstantia, nec vlla coloris elegantia diuinam pulchritudinem illustrari, atque idem non posse illius imaginem exprimi: humanam autem formam in tabella coloribus effingi. Quamobrem cum Dei Filius in hominis forma factus sit, serui formam accipiens, & in similitudine hominum factus, & in figura inuentus vt homo, cur non eius ^{Philip. 2.} imago fiet? Et si mos est, vt Regis imago, Rex appelletur, & honor, qui habetur imagini, ad eum transit, cuius imago est, vt inquit diuus Basilii, cur non coleatur, & adorabitur imago, non tanquam Deus, sed tanquam imago Dei, qui carnem induit humanam?

D Idem in Oratione, quam Constantino poli de Filij, & Spiritus diuinitate habuit, quæque Abraham laudauit: *HINC*, inquit, prius vinculis alligatum affumit filium pater. Hinc ergo acerbæ rei spectaculum sæpè pictura expressum vidi, nec sine lacrymis illud præteriuui, cum ars perspicuè rem gestam oculis subiiceret. Isaac genibus flexis, manibûsque post tergum reuinctis iacet ante ipsum altare. Pater verò post filij poplites accedens, sinistraque manu comam illius apprehensam ad se trahens, incumbit filij capiti miserabiliter ad patrem respicientis: Dexteram autem gladio armatam ad cædem dirigit. Iamque gladij acies corpus attingit, cum vox diuinitus prohibens exauditur.

E Sanctus autem Ioannes Chrylостomus in explicatione Epistolæ ad Hebræos: *ET* secundi quodammodo imago, inquit, est primus, nempe Christi Melchisedech, non aliter, ac si quis ante adumbratam à pictore delineationem, vmbra ipsius picturæ, quæ in corpore est, vocet. Idcirco enim vmbra lex dicitur, & gratia veritas, res autem ea quæ futura sunt. Quare lex quidem & Melchisedech, est adumbratio picturæ coloribus expressæ: Gratia autem & veritas, pictura consistens in corpore: Res verò, ea quæ futuro seculo sunt euentura: vt antiqua lex sit figura figuræ, noua autem figura rerum.

At Leontius Neapolis, quæ in Cypro est, Pontifex, in Oratione, quam aduer-

fus Iudæos habuit, de Christi cruce, deque Sanctorum imaginibus adorandis, & de Sanctorum simul reliquiis verba faciens: **Q**UOD si mihi vitio, inquit, verteris, Iudæe, quod crucis lignum adorem tanquam Deum, cur non eadem ratione Iacob in crimen vocas, quod virgæ fastigium adorauerit? Atqui perspicuum est, cum honore illo non lignum, sed Ioseph adorauisse, quem admodum nos item per crucem Christum, non autem lignum veneramus. Quare si crucis figuram adoramus, eius imaginem ex qualibet materia conficientes, cur Crucifixi imaginem non adoremus? Idemque rursus Leontius, **Q**UANDO, inquit, & Abraham vendentes sibi sepulchrum, licet homines impios, adorauit, genūque flexit in terram. Verum illos non adorauit vt Deos. Itēque Iacob benedixit Pharaoni, quamuis esset impius, simulacrorumque cultor, non tamen ei benedixit vt Deo. Esau quoque fratrem adorauit, sed non vt Deum. Præterea quomodo nobis præcipit Deus, vt adoremus terrā, & montes? Nam, Exaltate, inquit, Dominum Deum vestrum, & adorare in monte sancto eius, & adorare scabellum pedum eius, quoniam sanctum est. Porro scabellum eius est terra. Cælum enim, inquit, mihi sedes est: terra autem scabellum pedum meorum, dicit Dominus. Quid Moyses? Nonne adorauit Iothor simulacrorum cultorem? Et Daniel Nabuchodonosor? Quæ cum ita sint, cur mihi succedes, quod colam & adorem eos, qui Deum coluerunt, & adorauerunt? Nunquid non expedit, quæso, Sanctos adorare, sed eos potius, quemadmodum facis tu, lapidibus persequi, & lacerare, atque in cœni lacum benemeritos conicere? Si dilexisses Deum, & seruos eius vtique coluisses. Quod si impura sunt ossa iustorum, cur ossa Iacob & Ioseph cum omni honore ex **E**gypto sunt exportata? Quomodo homo, qui mortuus erat, contactis ossibus Elisæi statim reuixit? Quod si per ossa res agere admiradas ipse Deus, perspicuum est, eam & per imagines, & per lapides, & per alias res multas idem posse præstare, quemadmodum egit in Elisæo, qui virgam propriam dedit seruo suo, dixitque, vt abiret, & per ipsam filium mulieris Sunamitidis in vitam reuocaret. Iam Pharaonem Moyses virga puniuit, & diuisit mare, & aquam dulcem reddidit, & petram fregit, & aquam eduxit. At Salomō, Benedictum, inquit, est lignum, per quod salus comparatur. Elisæus autem ligno in Iordanem proiecto ferrum extraxit. Et lignum vitæ legimus, & lignum fabec, id est, concessionis. Moyses quidem ligno serpentem sublimem extulit, & populum à mortis periculo liberum reddidit. Ligno autem in tabernaculo germinante sacerdotium addixit Aarōni. A tenim dices mihi fortasse, Iudæe, ea quæ in tabernaculo erant testimonij, fieri Deum omnia præcepisse. Et ego tibi respondebo, Salomonē multa variâque in templo sculpenda fundendâque curasse, quæ nec Deus ipsi, vt fierent, mandarat, nec testimonij tabernaculo cõtinebantur, nec templo illo, quod Ezechieli Deus ostendit. Neque tamen ob id Salomon dominatus est, quippe qui ad gloriam Dei formas eiusmodi constituit, quemadmodum nos item facimus. Habebas & tu multas & varias imagines, & signa, quæ te ad Dei memoriam reuocarent, priusquam illis ingrati animi vitio spoliareris: Nempè Mosaicam virgam, tabulas Dei digito inscriptas, ²⁸ ardentem rubum, aridam petram aquis affluentem, arcam in qua Manna gestabatur, altare diuino igne plenum, laminam Dei nomen continentem, Ephod indicatum à Deo, tabernaculum. Deum adumbrans. Quod si tu quoque hæc omnia nocte & die adumbrabas, dicens, Gloria tibi, qui solus es omnipotens Deus, qui per hæc omnia res admirabiles in Israël effecisti: atque ita ex omnibus his per legem constitutis, quæ quondam habebas, supplex Deum adorabas, cur non intelligis Deo per imagines adorationem præstari? Et paulò post, **S**I enim is, qui amicum, aut maximè de se benemeritum Regem ex animo verèque diligit, seu filium eius, seu virgam, seu sceptrum, seu coronam, aut domum, aut seruum aspexit, complectitur, & deosculatur, atque ita benè de se meritum honore prosequitur, multò magis hac ratione Deus colendus est. ²⁹ Iam enim & tu, iterum enim dicam, imagines Mosaicæ & Prophe-

A Propheticas habebas, & quotidie Dominum Deum ipsarum adorabas. Proinde quando Christianos homines videris Crucem adorare, scito cultum illum Christo cruci affixo, non autem ligno exhiberi. Nam si ligni naturam veneras, lucos atque arbores adorandas ducerem: id quod tu, Israël, efficiebas, cum arborē, aut lapidem sic alloquereris: Tu Deus es meus, & tu me procreasti. Nos autē non sic alloquimur Crucem, aut Sanctorum imagines. Neque enim Dei sunt nostri, sed libri aperti ad memoriā Dei, & honorem ipsius, quos in Ecclesiis palam constitutos veneramus. *Hier.* Qui enim martyre colit, Deum colit, cui⁹ ille amore martyriū pertulit. Qui Christi adorat Apostolum, adorat eum, cuius ille Apostolus est. Et qui supplex accedit ad Christi matrem, is nimirum filio eius honorē habet. Nullus enim Deus præter unum, qui in Trinitate agnoscitur, & adoratur. Vtrum

B Leontius nūc fidus beati Epiphani j sermonū interpretē putandus est, qui suis ipse sermonibus Cypriorum insulam decoravit, an isti, qui ex sensu loquuntur suo?

Sed audi, quid etiam Seuerianus Gabalorum Pontifex in ea Oratione, quam ⁹ in Dedicatione Ecclesiæ Seruatoris habuit, dicat: *QVOMODO*, inquit, imago execratissimi parentibus nostris vitam attulit? Et paucis verbis interiectis, *QVOMODO* igitur, inquit, execratissimi imago populo in calamitate versanti, & conflictato salutem attulit? Nōne credibilius erat, si dixisset: Si quis vestrum morsus fuerit, cœlum suspiciat, aut tabernaculum Dei, & salutem assequetur? Verum his ille posthabitis, Crucis tantum imaginem statuit. Cur autem hæc fecit Moses, qui populo dixerat, Non facies tibi sculptile neque conflatile, neque similitudinem vllam earum rerum, quæ sunt in cœlo sursum, aut in terra deorsum, aut in aquis sub terra? Sed quid ego hæc ingratis loquor? Dic, obsecro, fidelissime Dei ministræ, quod aliis vetas, id ipse facis? Quod præcipis euertere, id ipse constituis? Qui, Non facies, inquis, sculptile, quicquid, conflatum vitulum comminuisisti, serpentē ipse ex ære conficis: eumque non clam, sed palam, & omnibus perspicuū statuis? At illa, inquit, mandavi, quod materiam impietatis excinderē, & ab omni defectione atque idolorū cultu populum abducerem. Nunc autem serpentem vtiliter conflo, vt veritatē ipsam præsignificē. Et quemadmodum tabernaculum compegi, & quæ in ipso sunt omnia, & Cherubim similitudinem eorū, quæ non videntur, adhibui in sancta, vt figurā atque vmbra futurorū ostenderem: sic & serpentem ad populi salutem conflaui, vt eiusmodi experimento exercitatus, Crucis imaginem & Seruatorem ac Redemptorem in ipsa pendente præcognosceret. Hoc autem esse verissimum intelliges, amice, ex verbis Domini id ita confirmantis: Et sicut Moses exaltauit Serpentē in deserto, sic exaltari oportet Filium hominis, vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Intelligis eum, ne fieret vlla similitudo, præcepisse, quod populum à simulacrorum cultu, ad quem erat propensus, auocaret? exaltatumque serpentem, Domini cruciatuum & mortis imaginem extitisse? Quod autem imaginum institutio non noua, sed prisca sit, & apud sanctos & eximios Patres nota & vsitata, discite ex iis, quæ in vita beati Basilij ab Helladio eius discipulo, in Pontificatūque successore conscripta sunt. *Exod. 26.* *Exod. 25.* *Num. 21.* *Ioan. 3.*

E *P I V S* enim vir, vt ipse narrat, Dominæ nostræ astantabat imagini, in qua Mercurij etiā celebris Martyris figura descripta erat. Astantabat autem supplicans, vt impius Iulianus apostata tolleretur. Ex qua quidē imagine didicit, quid esset euenturum. Vidit enim Martyrem exiguum ad tempus ⁹ obscurum, non autem multò post hastam cruentam tenentem.

In vita autem S. Ioannis Chrysofomi hæc ad verbum scripta sunt, *EPISTOLAS* sapientissimi Pauli Ioannes habebat in magno pretio. Et paulò post *HABEBAT* autem effigiem Apostoli Pauli in imagine, vbi propter corporis imbecillitatē parumper quiescebat. Erat enim supra quàm natura patiatur, vigilans. In hanc ille effigie, quando perlegebat illius epistolas, oculorum acie intendebat, in eaque, non secus ac si Paulus ipse viuus esset, obtutu defixus inhærebat, beatum ipsum appellans, totamque animi cogitationem ad illum dirigens, & cum

eo versans, & loquens contemplando. Et post alia: CVM autem Proclus, F
 inquit, loquendi finem fecisset, oculis in Pauli effigiem defixis, & figuram eius,
 quem considerat, similem conspicatus, 32 Ioanni desiderium iniiciens, sic eum, di-
 gito demonstrans imaginem, allocutus est: Ignoscito mihi Pater, ille, quem vidi
 loquentem tibi, hujc similis est, atque adeo si recte memoria teneo, ipse est. In vi-
 ta sanctæ Eupraxiæ scriptum est, Domini imaginem ei fuisse demonstratâ à gre-
 gis præfecta. In vita sanctæ Mariæ Ægyptiacæ scriptum est, Eam imagini Do-
 minæ supplicasse, ab ipsâque sponsonem exegisse, atque ita ingressum in tem-
 plum obtinuisse. In libro beati Patris nostri 33 Sophronij Hierosolymorum
 Archiepiscopi, qui Pratum inscribitur, memoriæ proditum est, fuisse (quemad-
 modum Abbas Theodorus Æliotes narrabat) in monte Oliuarum inclusum G
 strenuû quendam senem, quem libidinis demon oppugnabat. Hic cum die quodam
 acrius vrgeretur, conqueri cœpit, & alloqui dæmonem ad hunc modum:
 Ecquando tandem me desines insectari? Recede iam à me, quem ad senectutem
 vsque persecutus es. Cui dæmon, sese oculis eius perspicuum exhibens, Iura, in-
 quit, mihi te nemini narraturum id quod dicturus sum tibi: quod si feceris, te
 amplius non oppugnabo. Senex autem per eum, qui in excelsis habitat, iurauit,
 Nulli patefaciam, inquires, quod mihi dixeris. Tunc dæmon: Hanc, inquit, ima-
 ginem ne adoraueris, & ego posthac tecum bellum non geram. Imago autem il-
 la dominæ nostræ Sanctæ Mariæ Dei genitricis, effigiem Dominum nostrum
 Iesum Christum gestantis cõtinebat. Cui quidem dæmoni inclusus ille, Permit- H
 te, inquit, vt considerem. Postridie autem Abbati Theodoro Æliotæ, qui tunc
 in Laura Pharon habitabat, ad se profecto, rem omnem aperit. At ille ad inclu-
 sum, Tu, inquit, Abbas, verè 34 deliquisti, qui dæmoni te obstrinxeris iureiuran-
 do. Attamen quod rem aperueris, recte fecisti. Verum fatius est tibi, vt nullum
 omittas in vrbe prostibulum, in quod non ingrediaris, quàm vt Dominû Deum
 nostrum Iesum Christum, & matrem eius adoraturus te neges. His illum ac mul-
 tis aliis verbis confirmans, ad proprium reuersus est locum. At dæmon rursus in-
 cluso sese conspicuum præbuit, & Cur, inquit, male senex, cum verba mea te ne-
 mini iuraueris patefacturum, ei, qui venit ad te, cuncta dixisti? Te igitur peierasse
 scito, & in die Iudicij damnatum iri. Inclusus autem, Me, inquit, & iurasse scio,
 & contra, quàm iuravi, 35 fecisse non ignoro. Te tamen non audio. (Commen- I
 tarium.) Vides hîc imaginis adorationem ad id, cuius imago est, referri? Et quan-
 tum sit malum, eam non adorare? cum eo potiùs dæmon, quàm libidinis crimi-
 ne, hominem obstrictum voluerit. Cum igitur multi antehac Sacerdotes Reges-
 que fuerint Christianæ Republicæ diuinitus dati, pietate, doctrina & vitæ san-
 ctitate præstantes, plurimâque Concilia à sanctis, & diuino Spiritu afflatis Patri-
 bus celebrata, cur nemo eorum imaginum cultum censuit improbandum? No-
 uam fidem doceri non patiemur. Ex Sion enim veniet lex, vt per Prophetam
 inquit Spiritus sanctus, & verbum Domini ex Hierusalem. Non permittemus,
 vt aliud aliàs sensisse, & temporibus mutati fuisse videamur, ne fidem nostram ij,
 qui ab ea sunt alieni, risum & ludum putent. Regio non cedemus imperio, Pa- K
 trum conanti euertere consuetudinem. Neque enim piorum est Regum Eccle-
 siastica instituta conuellere. Non paternam pietatem, sed latronum sauitiam ar-
 guunt, quæ per vim imperantur, non autem verbis persuadentur. Testimonio sit
 Concilium secundum, Ephesi celebratum, quod ad hunc vsque diem tyranni-
 cum cognomen retinet: quippè cui tyranni manus vim attulit, cum beatus mar-
 tyr Flauianus interfectus est. His de rebus statuere atque decernere non ad Re-
 ges pertinet, sed ad Concilia. Nam vbi duo vel tres, inquit Dominus, congrega-
 ti fuerint in nomine meo, ibi sum in medio ipsorum. Ligandi, soluendique pote-
 statem non Regibus, sed Apostolis, & eorû successoribus, & Pastoribus, & Do-
 ctoribus, Christus dedit. Licet Angelus, inquit Paulus Apostolus, euangelizauit
 vobis præter id quod accepistis. Silentio quod sequitur, transeamus, venia le-
 nitatèq;

Esa. 2.

Principi-
bus quando
non sit pa-
rendum.

Matt. 18.

Gal. 1.

A nitatēq; dantes operam, vt sententiā mutant. Quod si viderimus eos in opinione
 peruersa obſtinatē perſeque, quod Deus auertat, tūc id etiam, quod ſequitur, pronun-
 tiabimus. Verū hęc omittamus, & deprecemur. Si quis domum ingreſſus,
 cuius in parietibus pictor hiftoriam Moſis & Pharaonis coloribus ſuis deſcri-
 pſerit, fortē quærat, quinam ij ſunt, qui per mare non aliter, ac ſi per ſiccā ter-
 ram incederent, iter faciunt, quid respondebit is, qui fuerit interrogatus? Nōne,
 filij ſunt Iſraēlis? Ecquis ille, qui virga percutit mare? Nōne audiet, Moſes? Ita
 ſi quis etiam Chriſtum crucifixum imagine expreſſerit, quæratūque, quinam eſt
 hic, nōne respondebit, Chriſtus Deus, qui carnem propter nos induit? Omnia
 profectō, Domine, quæ tua ſunt, adoramus, ardentique deſiderio diuinitatem,
 potentiam, bonitatem, miſericordiam erga nos, ſummiſſionem, carniſque ſum-
 ptionem amplectimur. Et quemadmodum ferrum veremur ignitum attingere,
 non propter naturam ferri, ſed propter ignem, qui cum ferro coniunctus eſt:
 ſic etiam carnem tuam adoro, non propter carnis naturam, ſed propter diuinitatem,
 quæ per perſonam cum illa eſt copulata. Cruciatuſque adoramus. Ecquis mor-
 tem adoratam nouit? Ecquis cruciatuſque ſanctos, ac venerabiles vidit? Nos tamen
 verē corpoream Dei mei mortem, ſalutarēſque cruciatuſque adoramus. Adoramus
 imaginem. Adoramus omnia, quæ tua ſunt, Chriſte, ſeruos, amicos, imprimiſque
 diuinam matrē tuam. ¹⁶ Indignamur autem, cū audimus, etiam Dei populum
 Eccleſiaſticis inſtitutis aduerſari. Si quid enim exiſ, quæ ab Eccleſia ſunt inſtituta,
 tanquam ex ædificio lapides, paulatim ſubtrahatur, totū ædificium celeriter
 corruet. Nos autem firmi, ſtabiles, atque immobiles permaneamus ſuper firmam
 petram fundati, qui Chriſtus eſt, cui gloria conuenit, & honor, & adora-
 tio, cum Patre, & Spiritu, & nunc, & ſemper, & ad innumerabilia ſecula ſeculorum,
 Amen.

ANNOTATIVNCVLAE IN PRAECED. ORAT.

1. ad ſimulacrorum cultum præcipitem ruere) ὑπορροῖσθαι τὸν εἰς εἰδωλολαβίαν ἑλι-
 θον, id eſt, prolapſionem ad idolorum cultum ſubuereri. Hoc autem perinde eſt ac ſi diceret:
 Abſurdum planē eſt, religione Chriſtiana ita iam in hominum animis inſita & confirmata,
 in ea quenquam opinione verſari, vt putet, ſi imaginum cultuſque retineatur, periculum
 eſſe, ne quis propterea in idololatriam ruat. Paulō poſt autem in Græco, etiamſi
 vocabulum ἑπιμονον, non incommodum ſenſum habere videam, lubentiūſ tamen ἐπι-
 μωμον legerem, quemadmodum & ſequentē verſu, pro ἑπιμωμον, ἀπόμωμον. 2 Veritatis
 igitur in ſe conſiſtentis) ἐνυπόστατος, id eſt, per ſe ſubſtituentis, ac perſonam conſti-
 tuentis. Nam cū Græci per veritatem, aut virtutem, aut verbum, Chriſtum intelligunt,
 ambiguitatis tollendæ cauſa perſæpè ἐνυπόστατον addunt. 3 qui creauit me) κτί-
 σεντα ποτὲ καὶ ἐμὲ, id eſt, qui inſtar mei creatus eſt. 4 vt quæ declarata ſit Deus)
 Græ. ὡς ὁμοθεον ζηματοποιῶν, id eſt, vt quæ ſimul-Deus extiterit. Hanc autem vocem
 à Nazianzeno accepit, qui carnem Chriſti ex hypoſtatica vnione cum Verbo id confe-
 curam eſſe ait, vt ipſi ὁμοθεος ſit. 5 comburetis) Adde ex Græco, Nōn enim Deum
 alterum adorabitis. 6 vt Theologicè loquar) θεολογικῶς εἰπεῖν, hoc loco idem eſt
 ac ſi dixiſſet, ὡς φησιν ὁ θεολόγος. Nazianzenum enim intelligit, cuius verba ſubjungit.
 7 Verū ſcepri faſtigium) Hęc ſic vertit interpres, perinde atque ad Pharaonem
 referantur. Atqui hęc de Iofepho intelligenda ſunt, cuius, vt habetur Hebræorum vn-
 decimo, virgæ faſtigium Iacob adorauit. Eſt enim Græca exemplaria ἕτι τὸ ἄκρον ha-
 bent: tamen Damascenus Orat. 3, inſrā tribus locis, & libro quarto cap. 17. de Ortho-
 xa fide, ita exponit, ac ſi ſimpliciter eſſet τὸ ἄκρον. Sic igitur hęc transferri debent: Quin-
 etiam virgæ quidem (ſubaudi Iofephi) faſtigium adorauit: at non ei latræ cultum tribuit.
 Gr. ἀλλὰ μὴ καὶ ἕτι τὸ ἄκρον τῆς ράβδου προσεκλήθητε, &c. 8 nobis congruentia
 ſubminiſtrat) Græ. τὸ ἀνατακτικόν, id eſt, rationem, qua in altum ſubuehamur, nobis
 ſubminiſtrat. 9 vel templis eius) τοῖς ἀναθήμασιν αὐτοῦ, id eſt, rebus ipſi dicatis &
 conſecratis. 10 primūſque ſenſum ei conſecramus) Græ. καὶ τὸν πρῶτον ἀγα-
 ζόμεθα τῶν αἰδησεων, id eſt, atque id conſequimur, vt primus noſtrorum ſenſum ſan-
 ctitate afficiatur. 11 ad rerum geſtarum futurarūſque memoriam continebatur) Sic
 verſo, ad rerum præteritarum recordationem, & ad futurarum adumbrationem contine-

batur. 12 & scientissimus) Græ. ἑπιστήθιος, id est, qui ad Christi pectus recubuit. P
 Nec enim hoc vocabulum ἀπὸ τῆς ἑπίστασθαι venit, sed ab ἑπί & ἴσθιος. 13 & tunc
 eorum &c.) Hæc sic potius vertenda: & tunc eorum, qui aduersus tyrannum strenuè di-
 micaunt, ac vitiosis affectionibus suis imperarunt, cultum & venerationem ampu-
 tesc. 14 tum carnis in Deum concessione) id est
 conuentione. In Græco pro ἀδελφότητος, reponendum est ἀδελφώσεως. 15 et
 mirabilis) δυσπίπτον, id est, commouendi ac flectendi vim habens. 16 præstanti-
 virtute sua.) Hic quoque in Græco pro ὑπερέχοντι, legendum ὑπερέχοντι.
 mo D. Basilij libro, frigidis planè atque ineptis coniecturis nixa. 18 argumenta tua)
 ῥησις, hoc loco non argumentum, sed testimonium potius significat. Gall. Les passages que
 tu produits. 19 Improbasse) ἀπαγορεύειν, interdixisse. 20 rectè contitue-
 ret) corrigeret. 21 Præclarorum igitur & spiritualium institutorum.) ἑπιείκην
 suscipere) δέξου πίνω τῆς γραφικῶν καὶ πατρικῶν (Sic enim legendum est, quemadmo-
 dum etiam legitur lib. 2. infra, vbi hæc verba repetuntur, non autem πνευματικῶν, vt hic
 corruptè habetur) ῥησις τῶν ἐσθίων, id est, Locorum igitur, tum à Scriptura, tum à Pa-
 tribus petitorum agmen accipe. 22 tuba) ad verb. cicada. 23 intra sacra signa
 congruentem rebus sacris cogitationem suscipere) Græ. εἰσω τῆς ἱερῶν συμβόλων ἱερο-
 ωρεπῶς ἀλαλαξάν (Sic enim legendum est, vt etiam apud Dionysium legitur, non ἀλα-
 λαξάν) id est, intra signa sacra, vt rebus sacris contentaneum est, penetrare. 24 in-
 telligentia) Græ. ἀ μὲν ὡς νόος, id est, ἡλὰ quidem, vt mente prædita. 25 capite de-
 cimo) δεκάοκταυ. 26 rationum & argumentorum) Græ. λογισμῶν, id est, cogi-
 tationum, vel, vt vulgus, discursuum. 27 ὁ agmen inuictum) Græ. ἀρραγῆς, ὁ pro-
 pugnatōres firmissimi. 28 ardentem rubum) Græ. πυρέδροσον, id est, roscido ardo-
 re præditum. 29 Tam enim & tu) Græ. εἶθε γὰρ πάλιν λέγω, &c. id est, Vtinam tu
 quoque (rursus repeto) Mosaicæ & Propheticae imagines fecisses, & ipsorum Dominum
 adorares. 30 In dedicatione Ecclesiæ Saluatoris) Græ. εἰς τὴν ἐγγύμια τῆς σωτήρος.
 Legendum tamen τῶν, non σωτήρος, vt etiam legitur secundo & tertio libro, vbi hic
 locus repetitur. Atque etiam textus ipse apertissime hanc lectionem requirit. Loquitur
 enim de serpente aëneo, qui crucis typum gerebat. Hoc igitur loco vertendum est, In de-
 dicatione Crucis. 31 obscurum) Græ. ἀφανῆ, id est, ab oculis suis euanescentem.
 32 Ioanni desiderium iniiciens) Græ. βαλὼν μετανοίαν τῷ ἰωάννη. quam quidem
 locutionem non satis intellexisse videtur interpres. βαλεῖν enim μετανοίαν, est honoris
 causa ad alicuius pedes se abiicere, ac venerabundo animo ante ipsum sese prosternere,
 velutque benedictionem ab eo postulare. In Græcorum Euchologio Diaconus multis
 locis τῷ ἱερὶ τρεῖς μετανοίας βάλλει, hoc est poenitentis in modum tertio ante ipsum
 sese incuruat. Quinetiam in Græcorum historiis sacris, cum quispiam eximia sanctitatis
 viro obuius fiebat, ipsi βαλεῖν τῷ μετανοίαν dicebatur, id est, ad ipsius genua accidere.
 Eodem itaque modo hic quoque Proclus, cum D. Paulum sanctissimo suo magistro, velut
 in aurem insuffurrantem vidisset, admiratione percutus, venerationis causa ante præ-
 ceptorem suum sese incuruauit. 33 Sophronij) Hæc historia extat in cap. 45. Prati
 spiritualis, cuius author fuit Ioannes Moscus, cognomento Euratus. Cur autem eam Da-
 malcenus Sophronio Archiepiscopo Hierosolymitano ascribat, vide Lipomanum Vero-
 nensem Episcopum in præfatione Prati spiritualis. 34 deliquisti) Græ. ἐπεπαύθης,
 id est, illusus es, fucus tibi à diabolo factus est. 35 fecisse non ignoro) In Prato spi-
 rituali post hæc verba habetur, Verumtamen Deum creatorem meum adorabo.
 36 Indignamur autem, cum audimus etiam Dei populum Ecclesiasticis institutis ad-
 uersari) Græ. δυσωποῦμεν δὲ καὶ τὸν τῆς θεοῦ λαόν, τὸ ἔθνος τὸ ἅγιον τῆς ἐκκλησιαστικῆς
 αὐθιξέου ἀδελφώσεως, id est, Obsecramus etiam Dei plebem, gentem sanctam, vt Ec-
 clesiasticas traditiones mordicis retineat.

**DIVI IOANNIS DAMAS-
SCENI DE IMAGINIBVS,
ALTERA ORATIO.**

BETENTI veniã date, Domini mei, & à me inutili, ac mini-
mo Ecclesię Dei seruo, quæ vera, certaque sunt, accipite. Non
enim gloriæ causã, neque vt aliquid esse videar (Deus testis
est) sed veritatis studio, in quo mihi tantum spes salutis sita
est, & cum quo me Christo Domino obuiam iturum, eumq;
mihi ob ea, quæ absurdè commisi, succensentem placatum iri
spero, & opto, ad dicendũ accessi. Qui enim à domino quin-

Matt. 25.

que talenta acceperat, alia quinque lucratus attulit: & qui duo, numero totidem:
qui verò vnum acceperat, cum illud defodisset, & sine fructu protulisset, seruus
malus appellatus est, & in tenebras exteriores datus. Quod quidem mihi ne
accidat, veritus, Domini mandato parendum censeo, & sermonis talentum mihi
commissum apud vos prudẽtes nummularios repono, vt cum venerit Dominus
meus, illud multiplicatum, & animorum fœnus afferens, meque seruum fidelem
inueniat, & in optatum mihi gaudium suum dulcissimum ducat. Sed audiendi,
quæso, mihi aures præbete, & cordium mentas patefacientes, Orationem meam
suscipite, atque eorum, quæ dicuntur, vim sincerè expendite, & iudicate. Alteram
autem hanc de imaginibus Orationem cõposui, quoniam quidam Ecclesiæ filij
onus hoc mihi imposuerunt, quòd prior Oratio haud planè à multis intelligere-
tur. Quam obrem hac item in re mihi obtemperanti veniã dabit. Inuidi serpen-
tis, maliq; authoris Diaboli mos est, Viri charissimi, vt hominẽ ad Dei imaginẽ
procreatum, variis rationibus oppugnet, eique mortem contrariis artibus afferat.

*Diaboli
astus.*

Gen. 3.

D quam enim in ipso principio spem illi, atque cupiditatem diuinitatis iniecit, per
quam eum ad animalium ratione carentium mortem pertraxit. Eundẽ sæpè tur-
pibus, belluisque conuenientibus voluptatibus illexit. Quo autem hæc medio
coniungi queant, vt quis, & Deus fiat, & bestiarum seruiat cupiditati? Aliquan-
do duxit eum ad impietatem. Nam, vt ait diuinus Pater Dauid, Dixit insipiens
in corde suo, non est Dẽus. Aliquãdo persuasit, vt plures esse Deos existimaret.
Aliã, vt ne vnum quidem naturã Deum coleret: aliã vt Dæmones, vt Cœlum,
& Terram, vt Solem, & Lunam, & Stellas, vt bestias etiam, quæ vel in aquis, vel
in terris degunt, & reliquas res procreatas adoraret. Æquè enim impium est, &
debitum merentibus honorem negare, & immerentibus minimè conuenientem,
ac singularem gloriam tribuere. Quosdam rursus edocuit, vt malum vna cum

Psal. 13.

E Deo principium constituerent. Alios decepit, vt Deum ipsum naturã bonum,
mali authorem esse faterentur. Nonnullos rursus eò perduxit, vt tres naturas,
trẽsque personas nefariè venerentur. Quibusdam persuasit, vt vnã Domini do-
ctri Iesu Christi, qui vnus est in sancta Trinitate, personam, vnãque naturã esse
censerent. Aliis verò, vt duplicem in eo esse naturam, duplicemque personam ar-
bitrarentur. At veritas per mediam incedens viam, hæc omnia tanquam absurda,
falsaque improbat, docetque nos, vt Deum vnum esse fateamur, vnãque natu-
ram in tribus personis, Patre, Filio, & Spiritu sancto. Malum verò non essentiam
esse, sed accidens tradit, cogitationem quãdam nimirum, & sermonem, & actio-
nem à Dei lege recedentem. In eo namque quod cogitatur, & dicitur, & fit, ha-
bet essentiam, & simul atque cessatur, euanescit. Præterea Christum sanctæ Tri-
nitatis vnum asserit, duas habentem naturas, & vnã personã. Cæterum veritatis
hostis, & hominum salutis oppugnator dẽmon, qui mortalium quondam homi-

num, qui volucrum, qui natantium, atque serpentium animalium imagines fieri, F
 eisque tanquam Deis honores diuinos tribui, non solum Gentibus, sed filiis etiã
 Israël's fraude sua sæpenuerim persuasit, nunc labiis iniquis, & lingua dolosa di-
 uinis sermonibus malitiam asperges, & deformem ac tenebrosam illius faciem
 celare studens, atque infirmorum animos à vera, atque à patribus instituta con-
 suetudine abdicens, Ecclesiam Christi in pace degentem conatur perturbare. Sur-
 rexerunt enim quidam, dicentes ea, quæ ad salutem nostram à Christo mirabili-
 ter, quæque fortiter à sanctis aduersus Diabolum gesta sunt, imaginibus expressa
 proponi, vt illa contemplerur, colamus, admiremur, atque imitemur, non oportere. Quis autem diuina cognitione, & Spiritus prudetia præditus, hanc Diaboli
 calumniam esse non intelligat, qui nec cladem ac dedecus suum diuulgari, nec G
 Dei, sanctorumque ipsius gloriam apertè perscribi velit? Erraremus profectò, si
 vel Dei, qui cerni non potest, imaginè faceremus, cum id, quod est corporis ex-
 pers, quòdque nec oculis videtur, nec circumscribitur, nec figuram habet, effingi
 nequeat. Impieque; rursus ageremus omninò, si imagines hominum à nobis con-
 fectas, Deos arbitraremur, eisque tanquam Deis diuinos honores tribueremus.
 Verùm nihil horum facimus. Sed cum Deus propter incredibilem bonitatem
 suam, carnem induerit, eaque usus sit in terra, & cum hominibus versatus, natu-
 ramque, & magnitudinem, & figuram, & colorè carnis assumpserit, eius imaginè
 facientes non erramus: eius enim formã videre cupimus. Nam, vt diuus ait Apo-
 stolus, in speculo nunc, & ænigmate cernimus: imago autem speculum est, & æ- H
 nigma crassa corporis nostri conditioni conueniens. Licet enim multum laboret
 mens nostra, ea tamen, quæ corporea sunt, transilire non potest. Tu, qui spòte tua
 inuidus es Diabole, inuidia comotus, nolles nos Domini nostri similitudinem
 intueri, atque ita sanctos euadere: nolles nos salutiferos ipsius cruciatus cernere,
 summisionemque admirari, & res admirandas ab illo gestas videre, atque diuini-
 tatis eius potentiam collaudare. Inuides sanctis, propter honorem illis tributum à
 Deo. Descriptam eorum gloriam à nobis perspici non vis, ne virtutem & fidem
 ipsorum imitemur. At nos tibi, dæmon inuide, atque hominum hostis, non ob-
 temperamus. Audite populi, tribus, linguæ, viri, mulieres, pueri, senes, adolescen-
 tes, infantes, gens Christianorum sancta. Si quis euangelizauerit vobis præter id,
 quod Ecclesia catholica à sanctis Apostolis, à Patribus, atque Conciliis acceptum I
 ad hunc usque diem seruauit, eum ne audiueritis, neque serpētis consilium acceperitis,
 quemadmodum fecit Eua, ex quo mortem est assecuta. Licet Angelus, licet
 Rex euangelizet vobis præter id, quod accepistis, aures obcludite. Vereor enim
 illuc usque progredi, quò progressus est Paulus, Anathema, inquit, sit: nã emen-
 dationem expecto. At isti, qui Scripturæ sensum non perscrutantur, Sic, inquit,
 per Mosem legislatorem dixit Deus, Ne feceris vllam similitudinem eorũ, quæ
 sunt in cœlo, quæ ve in terra. Et per Prophetam Dauidem: Confundantur, in-
 quit, omnes, qui adorant sculptilia: qui gloriantur in simulacris suis. & alia multa
 his similia. Quæcunque enim vel ex diuina Scriptura, vel ex sanctis Patribus pro-
 tulerint, ad eundem modum intelligenda sunt. Quid autem nos ad hæc? quida- K
 liud, nisi id, quod Iudæis à Domino dictum est? Scrutamini Scripturas. Præcla-
 rum enim est studium Scripturarum. Sed hæc prudenter attendite. Deus, viri char-
 rissimi, mentiri non potest. Vnus enim est Deus. Vnus testamenti veteris author
 & noui, qui multifariam olim multisque modis locutus patribus in Prophetis,
 extremis temporibus in vnigenito etiã suo locutus est Filio. Animaduertite di-
 ligenter: non mea sunt hæc verba, sed Spiritus sancti, qui per sanctum Apostolum
 Paulum dixit: Multifariã, multisque modis olim locutus Deus patribus in Prophe-
 tis. Deum multifariã, multisque modis locutum vides. Quemadmodum enim peritus
 Medicus, nec omnibus, nec semper idem medicamenti genus ministrat, sed habita-
 tum regionis, tum morbi, tum tēporis, tum ætatis ratione, vtilem pro sua cuique
 natura medicinã facit, atque alia quidem ratione infantem curat, alia perfectum
 ætate

1. Cor. 1.

Gen. 3.

Gal. 1.

Exod. 20.

Psal. 6.

Io. 5.

Hib. 1.

A ætate virum, alia ægotantem, alia rectè valentem: Neque verò cunctis ægotantibus eodè medetur modo, sed ad cuiusq; naturam & morbum remedia accommodat sua, & aliud quidem ætate adhibet, aliud hæme, aliud vere, aut alio modo aliud, itèmq; in singulis locis, pro varia regionum diuersitate: Sic optimus etiam medicus animorum infantibus adhuc & colendorum simulacrorum morbo laborantibus, qui simulacra Deos existimantes, diuinos illis honores tribuebant, Deique adoratione reiecta, gloriam eius ad res pro creatas transferebant, interdixit ne imagines facerent. Dei namque corpore vacantis, qui nec cernitur, & materia caret, nec figuram habet, nec circumscribitur, nec cõprehenditur, imago fieri nulla potest. Quomodo enim quod non aspicitur, imagine effingetur? Deum autem nemo vidit vnquam. Vnigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarrauit. Et nemo videbit faciem meam, inquit Deus, & viuere. Quòd autem simulacra pro Deis adorauerint, audi quid narret Scriptura in exitu filiorum Israël, quando Moses ascendit in montem Sina, & Deo affidès expectauit, dum legem acciperet. Quo quidem tempore confurgens ingratus populus Aaron Dei ministrum sic allocutus est: Fac nobis Deos, qui præcedant nos. Homini enim isti Moysi nescimus quid acciderit. Deinde cum mulierum suarum ornatum accepissent, atque conflasset, ederunt, & biberunt, & ebrij facti sunt vino, atque errore, & cõeperunt ludere, ac præ stultitia dixerunt: Hi sunt Dij tui, Israël. Simulacra igitur, quæ nihil aliud sunt, nisi quædã demonum domicilia, pro Diis habebant, vt vides, & rei creatæ potiùs, quàm pro creatori seruibant, vt diuus etiam ait Apostolus. Qui mutauerunt, inquiens, gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium, & seruierunt creaturæ potiùs quàm Creatori. Idcirco Deus ne qua similitudo fieret, prohibuit, vt Moses ait in Deuteronomio: Et locutus est, inquiens, Dominus ad vos de medio ignis, Vocem verborum eius audistis, & formam non vidistis, sed vocem tantum. Et paulò post: Custodite igitur sollicitè animas vestras, quia similitudinem non vidistis in die, qua locutus est vobis Dominus in Horeb, in monte, de medio ignis, ne quando delinquatis, & faciatis vobis ipsis sculptam similitudinem, omnem imaginem, similitudinem maris aut fœminæ, similitudinem omnis iumentum, quæ sunt super terram, similitudinem omnis auis alatæ. Et paucis verbis interiectis, Ne quando, inquiens, respiciens in cælum, & videns Solem, & Lunam, & stellas, & omnem ornatum cœli, deceptus adores ea, & latriæ cultum illis exhibeas. Vides vnum illud esse propositum, ne seruiatur rei pro creatæ posthabito pro creatore? neve latriæ cultus cuiquam, nisi soli rerum omnium Deo tribuatur? Idcirco enim vbique adorationi latriæ cultum adiungit. Et paulò post: Non erunt, inquit, tibi alij Dij præter me. Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem. Et alibi, Deos, inquit, cõflatiles non facies tibi. Vides simulacrorum cultus euitandi causa, prohiberi ne imagines fiant? nec fieri posse, vt Deus corporis expers, qui nec cernitur, nec comprehenditur, vlla exprimaturs imagine? Formam eius, inquit, non vidistis. Quemadmodum & Paulus in medio stans Areopagi: Genus igitur cum simus Dei, non debemus existimare auro, aut argento, aut lapidi, sculpturæ artis, & cogitationis hominis diuinum esse simile. Quòd autem hæc ita se habeant, audi. Non facies, inquit, tibi sculptile, neque omnem similitudinem. Cum hæc Deus præcepisset, Fecit, inquit, velum Tabernaculi testimonij ex hyacintho & purpura, & coccino filato, & bysso retorta, opus cõtextum Cherubim. Et fecit propitiatorium ex auro puro, & duo Cherubim super arcam. Quid agis, Moses? Tu, qui dicis, ne feceris tibi sculptile, neque vllam similitudinem, velum conficis, opus contextum Cherubim, & duo Cherubim ex auro puro? Verum audi, quid tibi respondeat Moses minister Dei. O cæci & stulti, vim eorum, quæ dicuntur, attendite, & animas vestras sollicitè custodite. Dixi vos similitudinem non vidisse in die, qua locutus est vobis Dominus in Horeb, in monte, de medio ignis, ne quando delinquatis

Ioan. 1.

Exod. 33.

Exod. 32.

Cap. 4.

Deut. 5.

Exod. 34.

Act. 17.

Exod. 37.

Heb. 9.

Deut. 4.

tis, & faciatis vobis ipsis similitudinem, omnem imaginem, & Deos conflatiles
 ne feceris tibi. Non dixi, ne feceris imaginem Cherubim, vt feruorum affliten-
 tium propitiatorio: sed, ne feceris tibi Deos conflatiles, & ne feceris vllam simi-
 litudinem tanquã Deos, & ne adoraueris res procreatas omniſſo procreatore. Ita-
 que similitudinem non feci, neque alterius tanquã Dei, neque rem procreatã
 potiusquã procreatorem adorauì. Sic item vos facite. Vidisti quomodo Scri-
 pturã propositũ prudenter scrutantibus patuerit? Sciendum est enim, Viri cha-
 rissimi, illud in omni disputatione quãri, vt quid verum, falsũve sit, & quo
 quisque consilio aliquid fecerit, hoc est, bonõne, an malo, intelligatur. In Euan-
 gelio quidẽ, & Deus, & Angelus, & homo, & cœlum, & terra, & aqua, & ignis,
 & aër, & Sol, & Luna, & stellã, & lux, & tenebrã, & Satanas, & dæmones, & ser-
 pentes, & scorpiones, & infernus, & virtutes, & vitia, & omnia denique bona at-
 que mala descripta sunt, eo sanè consilio, vt cùm omnia, quã de iis dicuntur, ve-
 ra sint, ad gloriam Dei, & sanctorum, quos ipse claros & celebres esse vult, & ad
 salutem nostram, euerſionẽmque atque ignominiam diaboli, ac dæmonum eius
 referantur. Quamobrem ea nos adoramus, & colimus, & osculamur, & oculis,
 & labris, animoque complectimur. Eodem modo in vetus omne, nouũque
 Testamentum, & sermones sanctorum, probatorũque Patrum affecti sumus. At
 turpem, & execrabilem, atque impuram detestabiliũ Manichæorum, & Græco-
 rum, reliquorũque hæreticorum scripturam, vt falsam stultãque doctrinam
 continentem, & ad diaboli, ac dæmonum eius gloriam inuentam, licet Dei no-
 men contineat, reiciimus, atque improbamus. Sic etiam cùm de imaginibus agi-
 tur, faciendum est, vt veritatem inquiramus, & mentem eorum, qui illas faciunt,
 spectemus, vt vera, rectãque sit, & imagines ad gloriam Dei, & sanctorum eius,
 ad amplectendas, virtutes, fugiendãque vitia, atque animorum salutem referan-
 tur, eas vt exempla & similitudines, & hominum rudium atque simplicium li-
 bros, ac monumenta complectamur, atque veneremur. Ac Dei quidem vt car-
 nem induti, & matris, atque sanctorum ipsius, vt qui cruciatũ & gloriã Christi
 focij, victorẽsque diaboli, & dæmonum, ac fraudum ipsorum depulsores extite-
 rint, imagines & oculis, & labris, & animo complectentes, omni amore & cultu
 prosequamur. Quòd si quis diuinitatis, quã à materia, & corpore remotissima
 nec cerni potest, nec figuram, aut colorem habet, imaginem audebit effingere, I
 eam vt falsam repudiabimus: si ad gloriam, & cultum, honorẽmque diaboli, aut
 dæmonum effecta sit, despiciendam atque igni comburendam censemus. Si quis
 imaginem hominum, aut volucrum, aut serpentium, aliusve rei procreatã colue-
 rit, tanquam Deum, hunc ab Ecclesiã communionẽ reiciendum iudicamus. Si-
 cut enim sancti Patres sacrificia, templãque dæmonum euerterunt, & in eorum
 locis templa sanctorũ nomini dedicarunt, quã nos colimus: sic & imagines dæ-
 monum sustulerunt, & earum loco, Christi & Dei genitricis, & sanctorum ima-
 gines cõstituerunt. Atque in veteri quidem Testamento Israëlita neque templa
 hominũ nomini consecrabant, neque memoriam hominis celebrabant. adhuc e-
 nim execrationi erat obnoxia natura humana, & mors erat supplicium, & mul-
 ta. Itaque deplorabatur, & cadaver putabatur immundũ, & qui illud attigerat.
 Nunc autẽ natura nostra, ex quo diuinitas illi tanquã medicamentum quoddam,
 vitam atque salutem afferens, coniuncta est, gloriosa euasit, & ad in corruptionem
 accipiendam idonea. Quare sanctorum mors annis laudibus celebratur, & tem-
 pla illis constituuntur, & imagines fiunt. Proinde qui imaginem ad Christi, aut
 matris eius Dei genitricis, aut alicuius sanctorum gloriam, & memoriam, diabo-
 lique & dæmonum ipsius ignominiam & detrimentum, diuino studio, atq; ar-
 dore confectam euertere conatur, ac non potius adorare, & colere, ac venerari
 studet, vt rem honore dignam, non autem vt Deum, hunc Christi, & sanctã Dei
 genitricis, atque sanctorum hostem, diaboli que, ac dæmonum eius defensorem
 omnes homines esse non dubitent: quippẽ qui re ipsa præ se ferat dolorem suum,
 quem

Gen. 19.

K

A quem ex eo percipit, quòd Deus, & sancti eius honore & gloria afficiuntur, & diabolus ignominia. Imago enim triumphus est, & indicium ac monumentum, quod eorum, qui se fortiter, strenuèque gesserunt, victoriae memoriam, quòdque dæmonum, qui victi, profligati que sunt, ignominiam & dedecus testatur. Regum partes non sunt, vt Ecclesiæ leges præscribant. Considera enim quid D. Apostolus dicat: Et quos quidem in Ecclesia posuit, primùm Apostolos, deinde Prophe-
 tas, tum Pastores, & Doctores. Ad Ecclesiæ cõstitutionem non adhibuit Reges. Et rursus: Obesite, inquit, præpositis vestris, & subiacete eis. ipsi enim perui-
 gilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri. Idemque rursus, Memento, inquit, præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei, quorum intuentem exitum conuersationis, imitemini fidem. Verbum non locuti sunt vobis
 Reges, sed Apostoli, & Prophetæ, Pastoresque atq; Doctores. Cùm præcepisset
 Deus Dauidi, vt ædificaret sibi domum, sic allocutus est eum: Non ædificabis
 mihi domum tu, quoniã vir sanguinum es. Reddite omnibus debita, Paulus cla-
 mabat Apostolus. Cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal, cui timorè, timo-
 rem, cui honorem, honorem. Regum est ciuilis administratio: Ecclesiastica verò
 constitutio, Pastorum atque Doctorum. Impetus iste latronum est, fratres. Saul sci-
 dit pallium Samuelis, & quid ei contigit? Abscidit regnum eius Deus, & dedit
 ipsum Dauidi mansuetissimo. Eliam persecuta est Iezabel, & linxerunt fues & can-
 es sanguinem eius, & meretrices lotæ sunt in eo. Ioannem Herodes interfecit,
 & consumptus à vermibus expirauit. Et nunc beatus Germanus alapis percussus,
 & in exilium missus est, & complures alij Patres, quorum nomina nos ignora-
 mus. Nonne id latronum est? Dominus, cùm ad ipsum tentandi gratia Scribæ &
 Pharisei accessissent, vt eum sermone irretirent, quæsissentque ex eo, liceretne
 Cæsari census dari, necne, Ostendite, inquit, mihi numisma. Quod illi cùm ostē-
 didissent, Cuius, inquit, habet imaginem? Respondentibus autem illis, Cæsaris, ait:
 Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo. Paremus tibi, Rex, in
 iis, quæ ad vitæ ciuilis negotia pertinent, vt in tributis, vectigalibus, congia-
 riisque soluendis, quorum tibi, quantum ad nos spectat, munus est credi-
 tum ac demandatum. At in Ecclesiasticis rebus statuendis ac decernendis habemus
 Pastores, qui nobis locuti sunt verbum, & leges atque instituta Ecclesiastica
 tradiderunt. Non trãserimus terminos sempiternos, quos nobis patres nostri cõ-
 stituerunt: sed quæ nobis præscripta sunt, vt ea accepimus, tuemur, atq; defendi-
 mus. Si enim cõeperimus ædificiũ Ecclesiæ, vel paruis in rebus diruere, totum pau-
 latim dissoluetur. Materiam, vt abiectam & vilem insectaris? id faciunt & Manichæi.
 At diuina Scriptura bonam hanc esse prædicat. Ait enim, Et vidit Deus omnia quæ
 fecerat, & ecce valde erant bona. Ego igitur & à Deo creatam materiam dico, & bo-
 nam esse cõfiteor. Tu, utem si malam asseris, aut non ex Deo hanc esse cõfiteris,
 aut malorum authorẽ Deum cõstituis. Attendite igitur, quid dicat Scriptura diuina
 de materia, quam tu abiectam & vilem vocas. Et allocutus est Moses omnem cõetum
 filiorum Israël, dicens hoc verbum, quod præceperat Dominus: Accipite, inquit,
 à vobis ipsis oblationem Domino. Omnis voluntarius & prono animo offeret primi-
 tias Domino, aurum, argentum, æs, hyacinthum, purpuram, coccinum duplum fi-
 latum, & byssum retortam, & pilos caprinos, & pelles arietum rubricatas, & pelles hya-
 cinthinas, & ligna imputribilia, & oleum vnctionis, & thymiana compositionis,
 & lapides sardios, & lapides in sculpturam ad superhumeralẽ, & ad poderem. Et
 omnis sapiens corde in vobis veniens perficiat omnia, quæ præcepit Dominus,
 tabernaculum, & cætera. Ecce materia, quæ à te despicitur, in pretio est. Quid
 enim caprarum pilis contemptis, abiectum sive? Quid coloribus? Nonne cocci-
 num, & purpura, & hyacinthus colores sunt? Ecce præterea opera manuum ho-
 minum, & similitudo Cherubim. Quinetiam totum ipsum tabernaculum ima-
 go erat. Vide enim, inquit Deus alloquens Moysen, vt omnia facias secundum
 exemplar, quod tibi in monte monstratum est. Et tamen in circuitu adora-

1. Cor. 12.

Hic 13.

Rom. 13.

1. Reg. 16.

3. Reg. 17.

Mar. 6.

Matt. 22.

Gen. 1.

Exod. 35.

Exod. 35.

Exod. 25.

batur ab omni Israële. Quid Cherubim, nōne erant in conspectu populi? & arca, & lucerna, & mensa, & vna aurea, & virga, ad quā respiciens populus adorabat? Non adoro materiam, sed materiæ ipsius effectorem, qui propter me materia factus est, & in materia domicilium posuit, & per materiam mihi salutem comparauit. Verbum enim caro factum est, & habitauit in nobis. Porro dubium est nemini, quin caro ex materia constet, creataque sit. Materiam igitur, per quam salus mihi parta est, colio, veneror, adoro, non tamē vt Deum, sed vt actionē diuinā, & gratia plenam. An materia non est felicissimā ac beatissimū illud crucis lignum? Nōne materia augustus & sanctus ille mons? ille Caluariae locus? Nōne materia salutaris illa petra? sanctum illud sepulchrum? fons ille nostrę resurrectionis? Nōne materia nigra littera, quibus Euāgelia scripta sunt, & coria, quibus cōteguntur? Nōne materia est alma illa mēsa, quæ vitæ panem nobis subministrat? Nōne materia, aurum, & argentum, ex quibus & cruces, & tabulæ, & calices cōficiuntur? Nōne, quod his omnibus antecellit, materia est, corpus & sanguis Domini mei? Aut horum omnium cultum, adorationēque tolle, aut concede, vt Ecclesiæ instituto & more, imagines etiam, quæ Deo, & amicorum eius nomini dicatæ, atque idē diuini gratia Spiritus obumbratæ sunt, adorentur. Si propter legem imagines putas abrogandas, cur non eodem tempore & sabbatum obseruas, & circuncisionē, quæ grauissimo legis iussu sancta sunt? Cur non legem vniuersam custodis? Cur Pascha Domini celebras extra Hierusalem? Cur non fratris vxorem, vt semen illi suscites, in matrimonium ducis? Cur canis canticum Domini in terra aliena? Sed hæc omittantur. Scitote Christum vobis, si legem obseruetis, nihil profuturum. Qui enim in lege iustificamini, à gratia excidistis. Christum Regem & Dominum ita spectandum proponimus, vt proprio ipsum exercitu non denudemus. Exercitus enim Domini sancti sunt. Proprio seipsum exercitu spoliēt Rex terrenus, & tunc spoliēt Regem ac Dominum suum, Purpuram, coronamque deponat, & tunc eorum, qui se fortissimos aduersus tyrannum præstiterunt, quique vitis & perturbationibus imperarunt, honorem & gloriam auferat. Cur enim amici Christi, qui hæredes Dei, & cohæredes Christi, diuinæque gloriæ, & regni sunt socij, non etiam gloriæ, quæ in terra est, participes sint? Non dico vos seruos, inquit Deus: Vos amici mei estis. Hos igitur honore, quem illis habet Ecclesiā, spoliabimus? O manum audacem! Iō linguam temerariam, Deo contradicentem, & mandatis eius repugnantem! Si non adoras imaginem, ne Filium quidem adora, qui est imago viua Dei inuisibilis. Templum quod Salomon ædificauit, animalium sanguine dedicatum est, & animalium, nempe leonum, & boum, & palmarum, & malorum punicorum imaginibus exornatum. Nunc autem Ecclesiā dedicatur sanguine Christi, & sanctorum eius, & Christi, & sanctorum eius imaginibus decoratur. Aut omnium imaginū adorationē tolle, aut ne quid noui decerne, nec terminos æternos moue, quos patres tui cōstituerunt. Non eos dico, qui fuere, antequam carne assumpta Christus Deus noster adueniret, sed qui post eius aduentum sunt constituti.

Ezech. 20. Nam de veteris Testamenti institutis cum indignatione loquens Deus, *Dedi eis,* inquit, præcepta non bona secundum duritiā cordis ipsorum. Quare mutato sacerdotio, necessariō legis etiam mutatio facta est. Cæterum inspectores, ac ministri verbi, non monumentis solum litterarum, sed institutis quibusdam non scriptis leges tradiderunt. Vnde enim sanctum Caluariae locum, vnde monumentum vitæ cognitum habemus, nisi quia sine scripto à patribus filij, sic accepimus?

Mat. 26. Nam quod in Caluariae loco crucifixus, & in monumento, quod Ioseph exciderat è petra, sepultus fuerit Dominus, scriptum est. Quod autem hæc illa sint quæ nunc adoramus, & alia id genus plurima, ex sermone non scripto, sed per manus tradito accepimus. Vnde illud, vt ter, hoc est tribus immersionibus baptizemus? vt ad orientem conuersi precemur? vt crucem adoremus? Nōne ex

2. Thess. 2. instituto non scripto? Quamobrem & D. Apostolus Paulus: Itaque Fratres, inquit,

A inquit, state, & tenere traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram. Cum igitur tam multa sint Ecclesiæ sine scripto tradita, & ad hunc vsque diem obseruata, cur tam subtiliter de imaginibus agitis? Matthei Euangelium secundum Thomam conscripserunt, & vos secundum Leonem Euangelium scribite. Non suscipio Regem sibi per * impotentiam sacerdotium
 * tyrannidem.
 vindicatem. Noui Valentem Regem, qui cum Christianus nominaretur, Orthodoxam fidem persequebatur. Zenonem item, & Anastasium, & Heraclium, & Constantinum illum, qui in Sicilia fuit, & Bardaniscem, qui & Philippicus appellatus est, non regis regulis, sed patriis institutis, tam scriptis quam non scriptis, Ecclesiam censeo constitui, & gubernari oportere. Quemadmodum enim in orbem vniuersum monumentis litterarum promulgatum est Euangelium, sic in vniuerso terrarum orbe sine scriptis institutum est, vt Christus Deus carnem indutus, & sancti homines imaginibus exprimerentur, sicut etiam, vt crux adoraretur, & ad orientem conuersi preces funderemus. Quæ tu in contrarium adducis * argumenta, ea probatam apud nos imaginum uenerationem non conuellunt,
 * loca.
 sed Gentium eas vt Deos colentium, consuetudinem redarguunt. Non oportet propter absurdum Gentium morem, pium Ecclesiæ institutum auferre. Adiuuat incantores, & impostores: adiuuat eos, qui iniuriæ, Ecclesia. Sed illi quidem demones inuocantes, hæc autem Deum aduersus demones. Sacrificabant demonibus Gentes: sed & Israël Deo cum sanguine, tum nidorem offerebat, & Ecclesia Deo sacrificium offert incruentum. Dæmonibus imagines dicantur Gentes: sed & Israël imagines colebat tanquam Deos, dicebant enim, Hi sunt Dij tui Israël, qui eduxerunt te de terra Ægypti. Nos autem Deo uero carne induto, Deique seruis, & amicis, qui demonum fugant exercitus, imagines consecramus. Quod si dixeris beatum Epiphanium aperte quæ apud nos sunt, imagines improbasse, scito sermonem illum alterius cuiuspiam fictitium, qui, vt sæpe fit, diui Epiphanius abusus est nomine. Neque enim Pater ab aliorum Patrum sententia discrepat, cum vnus omnes Spiritus sancti participes fuerint. Testimonio sit eius Ecclesia, quæ imaginibus fuit ornata, quoad aduersus illam quidam insurrexerunt, & Christi gregem perturbauerunt, turbida euerfione conantes Dei populum irrigare. Si crucem, & lanceam, & arundinem, & spongiam, quibus Dei interfectores Iudæi ignominia & morte Dominum meum affecerunt, vt salutis causas adoro, & colo, cur imagines ad Christi gloriam, & cruciatum eius memoriam à Christianis hominibus institutas non adorabo? Si crucis effigiem ex qualunque materia confectam, crucem illam salutiferam, & qui in ea suffixus est, indicantem adoro, cur imaginem non adorabo? Proh inhumanitas! Nam quod materiam ipsam non adorem, perspicuum est. Dissoluta enim forma crucis, exempli gratia, ex ligno confecta, lignum & in ignem coniicio, itidem & imagines. At quod non recens inuentum, sed vetus Ecclesiæ sit institutum, vt imagines fiant, & adorentur, audi quid de illarum usu Scriptura, Patresque tradant. Dominus in Euangelio Matthei discipulos suos, qui que ad præscriptam ab ipsis uiuendi regulam vitam instituerent, & eorum sequerentur vestigia, beatos appellans, Vestri autem, inquit, beati oculi, quoniam vident, & aures, quoniam audiunt. Amen enim dico vobis, Multi Prophetæ & iusti cupiuerunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt: & audire, quæ vos auditis, & non audiuerunt. Et nos, quoad fieri potest, videre cupimus. Videmus enim tanquam in speculo, & in ænigmatibus, & beati sumus. Imaginem Deus fecit ipse primus, & imagines ostendit. Hominem enim fecit ad imaginem suam. Abraham & Moses, & Esaias, & omnes Prophetæ imagines viderunt Deo, non autem ipsius essentiam. Rubus Dei genitricis imago erat, apud quem Moses cum esset accessurus, audiuit à Deo. Solue calcamentum pedum tuorum: locus enim in quo constitisti, terra sancta est. Quod si locus, in quo imago Dei matris à Mose perspecta fuit, terra sancta est: quanto magis imago ipsa non modo sancta, sed ausim dicere, sancta sanctorum

Matth. 13.

1. Cor. 13.

Gen. 18.

Exod. 33.

Exod. 3.

est? Dominus quaerentibus Phariseis, cur Moses libellum repudij dare iussisset, E
Matt. 19. vxoremque dimittere, respondit: Propter cordis vestri duritiam Moses permisit
vobis dimittere vxores vestras. Ab initio autem non sic. Et ego vobis dico, Mo-
sem duritia cordis filiorum Israëlis adductum, cum eos ad simulacrorum cultum
propensos animaduertens, prohibuisse ne imagines facerent. Nunc autem non
Matt. 23. ita est. Diuitias enim lucis diuinæ cognitionis assecuti, in fidei petra firmi coniti-
timus. Audite quid Dominus dicat. Stulti & cæci, qui iurat in templo, iurat in
ipso, & in eo, qui ipsum habitat. Et qui iurat in cælo, iurat in throno Dei, & in
eo, qui sedet super eum: & qui iurat in imagine, iurat in eo, quem imago repræ-
sentat. Quod igitur tabernaculum, & velum, & arca, & mensa, & omnia quæ in
tabernaculo sunt, imagines sint, & formæ, & opera manuum hominum, quæ à
Exod. 25. cuncto Israële adorabantur, quodque Cherubim Dei mandato sculpta fuerint,
fatis ostendimus. Sic enim Moses in monte demonstratum est tibi. Paulum etiam Apostolum
Heb. 8. audi testimonio suo comprobantem, Dei iussu Israëlem manufacta, atque ima-
gines adorasse. Si enim esset, inquit, super terram, non esset sacerdos, cum essent
sacerdotes, qui offerrent secundum legem munera, qui exemplari, & umbra de-
seruiunt celestium, sicut responsum est Moyse, cum consummaret tabernacu-
lum. Vide, inquit, omnia facito secundum exemplar, quod tibi ostensum est in
monte. Nunc autem melius scriptus est ministerium, quanto & melioris testa-
menti mediator est, quod in melioribus repromissionibus sancitum est. Nam si
Hier. 31. illud prius culpa vacasset, non vtique secundi locus inquireretur. Vituperans e-
nim eos dicit: Ecce dies venient, dicit Dominus, & consummabo super domum
Israël, & super domum Iuda testamentum nouum, non secundum testamentum
quod feci patribus eorum in die, qua apprehendi manum eorum, vt educerem
eos de terra Ægypti. Et paulò post: Dicens autem nouum, antiquauit prius. Quod
Heb. 8. autem antiquatur, & senescit, prope interitum est. Habuit quidem prius iustifi-
Heb. 9. cationes culturæ, & sanctum seculare. Tabernaculum enim factum est primum,
in quo erant candelabrum & mensa, & propositio panum, quæ dicitur sancta.
Post velamentum autem secundum tabernaculum, quod dicitur sancta sancto-
rum, aureum habens thuribulum, & arcam testamēti circumtectam ex omni par-
te auro, in qua vna aurea habens manna, & virga Aaron, quæ fronderat, & ta-
bulæ testamenti, superque eam erant Cherubim gloriæ, obumbrantia propiti-
atorum. Et rursus: Non enim in manufacta sancta Iesus introiuit, exemplaria
Heb. 10. verorum, sed in ipsum coelum. Et post alia: Vmbram enim habens lex futuro-
rum bonorum, non ipsam imaginem rerum. Considera & legem, & omnia, quæ
ex lege constituta sunt, & omnem nostrum cultum esse manufacta sancta, quæ
nos per materiam ad Deum materiæ expertem adducunt. Itemque legem, & om-
nia, quæ ex lege sunt, constituta, adumbrationem esse quandam imaginis, hoc
est, nostri cultus: cultum verò nostrum esse bonorum imaginem futurorum: res
porrò ipsas esse supremam illam Hierusalem, quæ materia caret, & manufacta non
Heb. 13. est, vt ipse D. Apostolus ait. Non enim habemus hinc mentem ciuitatem, sed
futuram inquirimus, quæ cælestis est Hierusalem, cuius architectus & opifex
Deus. Omnia enim, quæ vel ex lege, vel ex cultus nostri ratione fiunt, illius gratia
sunt constituta. Ipsi gloria in secula seculorum: Amen. Sed iam veterum, &
probatorum sanctorum Patrum de imaginibus testimonia videamus.

Testimonia ea, quæ superiore libro, fol. 506. pag. b. & sequentibus producta sunt, hoc loco cur rursus afferrentur, nulla mihi causa visa est. Itaque his reiectis, ea duntaxat reliqui, quæ illic minimè in medium allata sunt. Quam etiam in tertio libro tenui.

Ioannes autem Chrysostomus in Oratione, in qua veteris & noui Testamēti, vnum & eundem authorem esse declarat, & de sacerdotis vestimento loquitur: Ego, inquit, & synceram amo picturam pietate plenam. Video enim Angelum in ima-

A in imagine barbarorū copias in fugam vertentem. Video barbarorum populos profligatos, & Dauidem verba illa verè pronunciantem: Domine, in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges. *Psal. 72.*

Idem in explanatione parabolæ feminis: **S**i contumelia Regis vestimentum afficias, nonne contumelia Regem afficis? Nescis, te, si in Regem imaginem contumeliosus existas, in eum ipsum, quem illa refert, iniurium esse? Ignoras, qui ex lignea, aut ærea statua imaginē detraxerit, eū non, tanquā in materiā inanimatā audax extiterit, sed tanquā ignominia Regem affecerit, cōdemnari? Quæ enim Regis effigiem præ se fert, ignominiam in se coniectam refert ad Regem.

Idem Ioannes Chrysof. in Oratione, qua Meletium Episcopum Antiochiæ, & martyrem eorūque qui cōuenerant, studiū collaudauit, cuius initium est: **B**omnes sacri huiusce gregis partes oculos cōiciens: **E**t pietatis documenta, inquit, res ipsa cōtinebat. Etenim cū assiduè cogerētur appellationis illius meminisse, & sanctum illum in animo & memoria retinere, nomē ipsum, tanquā quoddā omnium perturbationū, absurdorūq; sermonū amuletum habebāt. Qui sanè mos adeo precrebuit, vt passim & in biuiis, & in foro, & in agris, hoc vndique nomine cuncta resonarēt. Neq; verò erga nomē id solū, sed erga ipsam corporis eius effigiē sic affecti eratis. Itaq; quod in eius nomē fecistis, idem in imagine præstitistis, adeo vt multi & in annulorum palis, & in poculis, & in phialis, & in cubiculorū parietibus, & vbique sculptā, aut picā illius imaginē habere voluerint, quò tum sanctum nomē illud audientes, tum expressam corporis eius effigiem intuentes, duplicem peregrinationis consolationem acciperent.

Idē vbi de Iudæa prodicione, de Paschate, deq; mysteriorū traditione, & volūtaria iniuriarū obliuione verba facit: **Q**uemadmodum, inquit, pictores in tabulis suis, & lineas, & vmbas, & veros adhibent colores, sic etiam Christus fecit.

At Mediolani Pontifex Ambrosius in Epistola, quam ad vniuersam Italiam scripsit: **M**ihi autem, inquit, tertia nocte, cū ex inedia iam corpus laboraret, non dormienti, sed in mentis stupore cōstituto, sese ostenderunt cum quadam persona, beato Paulo Apostolo simili, vt eius effigies pictura in tabulis expressa facillè declarabat.

D Maximus verò Philosophus, atque confessor, vbi commemorat ea, quæ inter ipsum & Theodosium Episcopum gesta sunt: **D**um hæc, inquit, agerentur, omnes cum lætitia & lachrymis confurgere, pœnitere, preces fundere, sancta singuli Euangelia, pretiosam que Crucem, & Dei, ac seruatoris nostri Iesu Christi, & Dominæ nostræ Dei ipsius genitricis imaginem salutare, atq; osculari, manuum complofione, ea, quæ dicta fuerant, comprobantes.

Sanctissimus autem, & beatissimus Theopoleos Archiepiscopus, & Patriarcha Anastasius, vbi de Sabbato agit, & ad Symeonem scribit Episcopum, ita loquitur: **Q**uemadmodum enim absente Rege imago ei⁹ pro ipso adoratur: præfente verò, licet superuacaneum sit, relicto exemplari, imaginem adorare, non tamen, quoniam is, propter quem imago colitur, adest, ipsa propterea despicienda est. Et paulò post: **Q**uemadmodum enim qui Regis imaginē afficit ignominia, ita punitur, vt si protinus in ipsum Regem fuisset contumeliosus, quamuis imago nihil aliud sit nisi lignum, colorēque cera commixta & coagmentata: sic qui figuram rei alicuius despicit atque contemnit, in eam ipsam rem, quam figura illa refert, iniurius est & contumeliosus.

ANNOTATIVNCVLAE IN PRAECED. ORAT.

1. Quo autem hæc medio) Gr. πόσον δὲ τὸ μέσον θεώσεως καὶ ἀλόγου ἐπιθυμίας. i. Quantū autem inter diuinitatem, & brutā cupiditatē interuallum est? 2. vnā cum Deo principium) Gr. συνἀναρχον τῷ θεῷ. i. eiusdē cum Deo æternitatis. 3. esse faterentur) Post hæc verba, addendum est: Nonnullos in eam errorem traxit, vt vnā diuinitatis naturam, & vnā personam esse stultè dicerent. 4. & meretrices in eo lotæ sunt) Gr. καὶ

αὐτῶν ἐλάσαντο ἐν αὐτῶν. Quibus verbis non satis liquet quid sibi velit Damascenus. Nec enim huiusce rei mentionem facit Scriptura. Suspicio iniqua per πόρνας, eum ad Iezabelis impudentiam alludere, Orator ille (teste Plutarcho) qui de impudente dicebat, eum in oculis non χάρις habere, sed πόρνας. Ait igitur procaces illos & impudicos Iezabelis oculos ipsius sanguine tum conspersos fuisse. 5. cur tam subtiliter de imaginibus agitis) τί περὶ τῶν εἰκόνων συμπρολογεῖτε; i. quid tam anxie ac ieiunè de imaginibus disputatis? Gal. pourquoi regardez vous ce si pres qu'ant au fait des Images?

DIVI IOANNIS DAMASCENI DE IMAGINIBVS,
ORATIO TERTIA.

MPROBVS serpens, maliq̄ue princeps Diabolus, hominem ad Dei imaginem procreatum multis rationibus oppugnare, eiq̄ue moſtem artibus inter se contrariis inferre conſuevit. Statim enim in ipſo principio ſpem illi atque cupiditatem diuinitatis iniecit, per quam eum ad animalium rationis expertium mortem deduxit. Eundem ſapè voluptatum beſtiarum conuenientium eſca pellexit, cum eiufmodi fera cupiditas à natura diuina tam aliena ſit, vt ei nihil magis poſſit eſſe contrarium. Aliquando perduxit eum ad impiam illam opinionem, vt nullum eſſe diceret Deum: ſiquidem, vt diuinus Pater Dauid ait, Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus. Aliquando perſuaſit, vt multos Deos aſſereret. Aliàs, vt ne illum quidem, qui naturà Deus eſt, coleret. Aliàs, vt dæmones, vt cælum, & terram, & Solem, & Lunam, & ſtellas, atque adeò beſtias etiam, tam in aqua, quàm in terra degentes, ac reliquas res procreatas adoraret. Æquè enim impium eſt, & debitum dignis honorem negare, & indignis minimè conuenientem gloriam tribuere. Itaque veritas per mediam incedens viam, omnia, quæ abſurda, falſaque ſunt, improbat. Sed ipſe veritatis aduerſarius, & humanæ ſalutis oppugnator, qui dæmonum, qui hominum impiorum, qui volucrum, qui natatium, & ſerpentium animalium imagines fieri, eiſq̄ue tanquam deis honores diuinos tribui, non ſolùm Gentibus, ſed filiis etiam Iſraëlis fraude ſæpenumerò perſuaſit, nunc labiis iniquis, & lingua dolosa diuinis ſermonibus malitiam aſpergens, & deformem ac tenebroſam illius faciem celare ſtudens, atque infirmorum animos à vera, & à patribus inſtituta conſuetudine abducentis, Eccleſiam Dei in pace degentem conatur perturbare. Surrexerunt enim quidam dicentes, ea, quæ pro ſalute noſtra mirabiliter fecit, & pertulit, quæque ſancti viri fortiter aduerſus Diabolum gellerunt, imaginibus expreſſa proponi, vt illa contempler, colamus, admiremur, atque imitemur, non oportere. Quis autem diuina cognitione, & ſpiritus prudentia præditus, hæc Diaboli calumniam eſſe non intelligat, qui nec cladem, ac dedecus ſuum diuulgari, nec Dei ſanctorumque ipſius gloriam apertè perſcribi velit? Erraremus proſectò, ſi vel Dei, qui cerni non poteſt, imaginem faceremus, cum id, quod eſt corporis expers, quodque nec oculis videtur, nec circunſcribitur, nec figuram habet, effingi nequeat. Impieque ruruſum ageremus omninò, ſi imagines à nobis factas Deos arbitraremur, eiſq̄ue tanquam diis honores diuinos tribueremus. Verum neutrum horum facimus. Sed cum Deus propter incredibilem bonitatem ſuam carnem induerit, eaque viſus ſit in terra, & cum hominibus verſatus, naturamque, & magnitudinem, & figuram, & colorem carnis aſſumpſerit, eius imaginem facientes non erramus. Ipſius enim formam cupimus intueri. Nam, vt D. Apoſtolus ait, videmus nunc

Que prior
mens ſit in
imaginum
picturis.
1. Cor. 13.

A nunc per speculum & in ænigmate. Imago autem speculum est, & ænigma crassa corporis nostri conditioni conueniens. Licet enim multum laboret mens nostra, ea tamen, quæ corporea sunt, vt diuus ait Gregorius, transilire potest. Tu qui ex te inuidus es, Diabole, inuidia commotus, nolles nos Domini nostri similitudinem contemplari, atque ita sanctos euadere. Nolles nos salutiferos ipsius cruciatus cernere, summisionemque admirari, & res admirandas ab illo gestas videre, atque diuinitatis eius potentiam collaudare. Inuides sanctis propter honorem illis tributum à Deo. Manifestam eorum gloriã à nobis perspici non vis, ne virtutem & fidem ipsorum imitemur. Vt ex nostra in illos fide, tum corporis, tum animi percipiamus vtilitatẽ, ferre nõ potes. At nos tibi, demon inuide, atque hominũ hostis, non obtemperamus. Audite, populi, tribus, linguæ, viri,

Nax. Or.
2. de Theo-
log.

B uangelizauerit vobis præter id, quod Ecclesia Catholica à sanctis Apostolis, à Patribus atq; Conciliis acceptum, ad hunc vsque diem seruauit, eum ne audiueritis, nève serpentis consilium acceperitis, quemadmodũ fecit Eua, ex quo mortem est affecuta. Licet Angelus, licet Rex euangelizet vobis præter id, quod accepistis, aures occludite. Vereor enim illuc vsq; progredi, quò progressus est Paulus, Anathema, inquit, sit, nam emédationẽ expecto. At isti, qui Scripturæ sensum non perscrutantur, sic inquit: Per Mõsem legislatorem dixit Deus, Ne feceris vllam similitudinem eorum, quæ sunt in cælo, quæ uẽ in terra. Et per Prophetam Dauidem, Confundantur, inquit, omnes, qui adorant sculptilia, qui gloriantur in simulacris suis, & alia multa his similia. Quæcunq; enim vel ex diuina Scriptura, vel ex sanctis Patribus protulerint, eodem modo sunt intelligenda.

C Quid igitur nos ad hæc? Ecquid aliud nisi id, quod Iudæis à Domino dictum est? Scrutamini Scripturas. Præclarum enim est studium Scripturarum. Sed hinc prudenter animum aduertite. Deus, Viri charissimi, mentiri non potest. Vnus enim est Deus. Vnus Testamenti veteris auctor, & noui, qui multifariam olim, multisq; modis locutus patribus in Prophetis, extremis temporibus in vnigenito etiam suo locutus est Filio. Attendite diligenter. Non mea sunt hæc verba, sed Spiritus sancti, qui per sanctũ Apostolum Paulum dixit: Multifariã multisq; modis olim locutus Deus patribus in Prophetis. Deum multifariam multisq;

D que modis locutum vides. Quemadmodũ enim peritus medicus nec omnibus, nec semper idem medicamenti genus ministrat, sed habita tum regionis, tum morbi, tum temporis, tum ætatis ratione, vtilem pro sua cuique natura medicinam facit, atque alio quidem modo infantem curat, alio perfectum ætate virum, alio ægrotantem, alio rectè valentem: Neque verò eadem ratione cunctis ægrotantibus medetur, sed ad cuiusque naturam & morbum remedia accommodat sua: & aliud quidem adhibet æstate, aliud hyeme, aliud vere, autumno aliud: idemq; facit in singulis locis pro varia regionum diuersitate: Sic optimus etiam animorum medicus infantibus adhuc, & colendorum simulacrorum morbo laborantibus, simulacraque Deos existimantibus, & diuinis illis honores tribuentibus, Dei que adorationẽ abiicientibus, atque gloriã eius ad res procreatas transferentibus interdixit, ne imagines facerent. Dei namque corpore vacatis, qui nec cernitur, nec ex materia constat, nec figurã habet, nec circumscribitur, nec cõprehenditur, imago fieri nulla potest. Quomodo enim imagine quod sub ocellorum sensum non cadit, effingetur? Deum autem nemo vidit vnquam. Vnigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarrauit. Et nullus videbit faciem meam, inquit Deus, & viuet. Quòd autem simulacrum pro Deis adorauerint, audi, quid narret Scriptura in exitu filiorum IIsraëlis, quando Moses ascendit in montem Sion, & Deo assidens expectauit, dum legem acciperet. Quo quidem tempore confurgens ingratus populus Aaron Dei ministrum sic allocutus est: Fac nobis Deos, qui præcedant nos. Homini enim isti Mofi nescimus quid acciderit, Deinde cum mulierum ornatum accepissent, atque conflassent, ederunt, & bi-

Similitudo
Dei es me-
dici.

E

Rom. 1.

Ioan. 17.

Respondet
ijs qui à
Scriptura
inveridicè
esse imagi-
num usum
cõterdunt.

berunt, & ebrij facti sunt vino atque errore, & præ stultitia dixerunt, Hi sunt dij tui Israël. Vides eos pro diis simulacra coluisse? Neque enim Iouis, aut huius, illiusve certæ cuiuspiam rei simulacrum vt fieret, aurum dederunt, sed quicquid fortè contigisset: atque ita exiit effigies bouis. Simulacra igitur, quæ nihil aliud sunt, nisi quædam dæmonum domicilia, pro diis habebant, & adorabant. Nam quod rei procreatæ potiùs, quàm procreatori deseruirent, diuus ostendit Apostolus, Qui mutauerunt, inquiens, gloriam incorruptibilis Dei in similitudinè corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium, & seruierunt creaturæ potiùs, quàm creatori. Idcirco Deus, ne qua similitudo fieret, prohibuit. Noui, qui sine mendacio locutus est, Dominus, inquiens, tuus Dominus vnus est. Et, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias. Et, Non erunt tibi alij dij. Et, Non facies sculptile, similitudinè vllam eorum, quæ in celo, quæue in terra sunt. Et, Confundantur omnes, qui adorant sculptilia. Et, Dei, qui cœlum & terram nõ fecerunt, intereant. Et, Quæcunq; ad eundem modum olim Deus locutus patribus, in nouissimis diebus locutus est nobis in vnigenito Filio suo, per quem fecit & secula. Noui eum, qui dixit: Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum viuentem & verum Deum, & quem misisti Iesum Christum, & Credo in vnum Deum, vnam rerum omnium principium, principio, interitumq; carentem, & immortalem, æternum, & sempiternum, qui nec cõprehendi potest, & corpore vacat, & videri, circunscribiq; nõ potest, & figuram habet nullam: essentiã vnam, omni essentia superiorem, diuinitatè omni præstantiorè diuinitate, tribus in personis, Patre, & Filio, & Spiritu sancto consistentem. Huic soli deseruio, Huic soli latræ cultum exhibeo. Vnum Deum adoro, diuinitatem vnam, ita tamè, vt trinitatem adorem personarum, nempe Deum Patrem, & Deum Filium carnem indutum, & Deum Spiritum sanctum, non tres Deos, sed vnum, non tres diuinitates distractas, sed cõiunctas personas. Non tres adorationes exhibeo, sed vnam. Non vnique personæ sigillatim, & vnico Deo, sed tribus personis coniunctim, vt vni Deo, vnam tribuo adorationem. Non adoro rem procreatam omisso procreatore, sed adoro procreatorem, procreatum, quantum pertinet ad humanitatem, ad quam procreatam nihil suæ dignitatis amittens, aut destruens sese demisit, vt naturam meam cohonestaret, naturæque diuinæ participem faceret. Adoro simul cum Rege & Deo purpuram corporis, non tanquam indumentum, aut quartam personam (absit) sed, vt quæ simul etiam ipsa Deus declarata sit, & effecta, quod ille est, qui illam vnxit, sine immutatione. Neq; enim carnis natura diuinitas facta est: sed quemadmodum verbum sine mutatione caro factum est, manens id quod erat, sic & caro verbum facta est, non amittens id quod erat, sed potiùs idem cū verbo per personã effecta. Quamobrem audacter effingo imaginè inuisibilis Dei, qui propter nos carnis & sanguinis particeps factus est. Non inuisibilem exprimo diuinitatem imagine, sed Dei carnem exprimo, quæ oculis perspecta est. Nam si imago animi fieri nequit, quãto minus is, qui animo dedit, materiæ vt expers foret? At Deus, inquiunt, per Mosem legislatorem dixit: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias. Et, Ne feceris similitudinè vllam eorum, quæ in celo sunt, aut in terra. Fratres, verè falluntur isti, qui nesciunt litterã occidere, spiritum autem viuificare, qui spiritum sub littera absconditum non inuestigat. Quos ego meritò sic alloqui possim. Qui vos hoc docuit, doceat illud etiam, quod sequitur. Discite, quomodo interpretetur id legislator, qui in Deuteronomio loquitur ad hunc modum: Et locutus est vobis Dominus de medio ignis. Vocem verborum vos audistis, & similitudinem non vidistis, sed vocem tantum. Et paulò post: Et custodite sollicitè animas vestras, quia similitudinem non vidistis in die, qua locutus est Dominus ad vos in Horeb, in monte, de medio ignis, ne quando iniquè agatis, & faciatis vobis ipsis sculptam similitudinem, omnem imaginem, similitudinem masculi, aut foeminae, similitudinem omnium iumentorum, quæ sunt in terra, similitudinem omnis volucris pennatæ, & quæ sequun-

A sequuntur. Et paulò post: Nequando suspiciens in cœlum, & Solem, & Lunam, & stellas, & omnem cœli ornatum intuens, errore deceptus adores ea, & seruias illis. Animaduertis vana illud esse propositum, ne posthabito procreatore adorea, quæ procreata sunt, neve patriæ cultum cupiam tribuas, nisi vni rerum omnium opifici Deo? Idcirco enim passim adorationi patriæ cultum adiungit. Et tibi: Non erunt, inquit, alij Dei præter me. Ne feceris tibi sculptam vllam similitudinem. Ne adoraueris ea, neu patriæ cultam illis attribueris, quoniam ego sum Dominus Deus vester. Et alio loco, Aras, inquit, eorum subuertetis, & confringetis columnas ipsorum, & simulacra Deorum ipsorum igne comburetis. Deum enim alium non adorabitis. Et paulò post: Et Deos conflatiles non facies tibi. Vides, quomodo vitandi simulacrorum cultus gratia imagines fieri veter? Nec fieri posse, Dei, qui nec quantitatem habet, nec circumscribi, aut perspicui potest, effigies exprimatur? Neque enim formam, inquit, eius perspexistis. Quem admodum & Paulus in medio stas Areopagi, Genus igitur, inquit, Dei cum simus, non debemus existimare auro, aut argento, aut lapidi sculpturæ artis & cogitationis hominis diuinum esse simile. Iudæis igitur, quoniam ad simulacra colenda erant propensiores, hæc iussa sunt. Nos autem, quibus, vt Theologicè loquar, datum est, vt superstitionis errorem effugientes, & veritatè cognoscetes, purè cum Deo versemur, eique soli seruiamus, & perfectas diuinæ notitiæ diuitias assequamur, infantiamque prætereuntes in virum perfectum euadamus, non sumus amplius sub pædago: quippe qui discernendi vim atque habitum à Deo cõsecuti, sciamus, quid imagine exprimi possit, quid non possit. Lex enim pædagogus noster fuit ad Christum, vt ex fide efficeremur iusti. Et sub elementis eramus seruientes, cum essemus infantes. Sed posteaquam fides aduenit, non sumus amplius sub pædago. Non enim formam, inquit, ipsius vidistis. Quis legislatoris sapientiam non admiretur? Quomodo enim illius imago, qui sub aspectum non cadit, explicabitur? Quomodo illius effigies, qui nullam habet effigiem, exprimi poterit? Quomodo is, qui & quantitate, & magnitudine vacat, & nullo termino concluditur, effingetur? Quomodo illius, qui forma caret, qualitas adumbrabitur? Quomodo qui corporis est expers, coloribus describetur? Quanam igitur hæc arcana ratio? Ea nimirum, vt cum videris illum, qui corpore vacat, propter te factum esse hominem, tunc humanæ illius formæ similitudinem efficias. Cum is, qui cerni non potest, carnem indutus, se conspicuum præbuerit, tunc illius imaginem exprimas. Cum igitur is, qui propter naturæ præstantiam, & corpore, & figura, & quantitate, & qualitate, & magnitudine caret, in forma Dei existens, ad quantitatè qualitatèque forma serui suscepta sese cõtraxerit, & corporis formam induerit, tunc etiam in tabula coloribus exprime, cõspiciendumque propone, qui se conspici voluit. Incredibilem eius demissionè explica. Ortum illius e vagine, baptismam in Iordane, transformationem in monte Thabor, cruciatum illòs, ac mortem, quæ vitæ, atque immortalitatis nostræ causa fuit, res admirandas carnis ministerio, sed vi diuina cõfectas, quæ diuinam ipsius vim indicabant, describe. Crucem illam salutarem, sepulturam, resurrectionem, ascensum in cœlum, hæc omnia & verbis & coloribus, tum in libris, tum in tabulis depinge. Non facies, inquit, tibi sculptile, neque omnè similitudinem. Cum hæc Deus præcepisset, Fecit, inquit, velum tabernaculi ex hyacintho, & purpura, & coccino filato, & bysso retorta, opus contextum Cherubim, & fecit propitiatorium ex auro puro, & duo Cherubim super arcam. Quid agis Moses? Tu, qui dicis, Ne feceris tibi sculptile, neque vllam similitudinem, velum conficis, opus contextum Cherubim, & duo Cherubim ex auro puro? Verum audi, quid tibi re ipsa minister Dei Moses respondeat. O cæci & stulti, vim eorū, quæ dicuntur, attendite, & animas vestras sollicitè custodite. Dixi, vos similitudine non vidisse in die, qua locutus est vobis Dominus in Horeb, in monte, de medio ignis, ne quando delinquatis, & facitis vobis ipsis sculptam similitudinem;

Deu. 7.

Act. 17.

Gal. 7.

Gal. 4.

Christum post humanitatem ab eo assumptam pingere licet.

Mat. 17.

Exod. 37.

Heb. 9.

Mosis apologia.

Omnem imaginem, & Deos conflates ne feceris tibi. Non dixi, ne feceris imaginem Cherubim, vt seruatorum assistentiū propitiatorio: sed, ne feceris tibi Deos conflates, & ne feceris vllam similitudinem tanquam Deos, & ne adoraueris res procreatas omisso procreatore. Itaque Dei similitudinē non feci, neque ateriū tanquā Dei, neque hominis (quādo humani generis natura peccato tanquam serua subiecta erat, neq; rem procreatam potius, quā procreatorē adorauī. Sed omnis rei procreatā similitudinē tabernaculum construxi secundum exemplar, quod mihi in monte demonstratum fuit, & Cherubim obumbrantia propitiatoriū, tanquam Deo ministrantia. Vidisti quomodo Scripturā propositum prudenter inuestigantibus patefactum sit? Sciendū est enim, viri charissimi, illud in omni disputatione quāri, vt quid verū, falsūve sit, & quo quisq; cōsilio aliquid fecerit, hoc est, bonōne, an malo, intelligatur. In Euangelio quidē & Deus, & Angelus, & homo, & terra, & aqua, & ignis, & aēr, & Sol, & Luna, & stella, & lux, & tenebræ, & Satanas, & demones, & serpētes, & scorpiones, & vita, & mors, & infernus, & virtutes, & vitia, & omnia denique bona atque mala descripta sunt, eo sanè consilio, vt cūm omnia, quæ de iis dicuntur, vera sint, ad gloriam Dei, & sanctorum, quos ipse claros & celebres esse vult, & ad salutem nostram euerfionēque atque ignominiam Diaboli, ac dæmonum eius referatū. Quāobrem ea nos adoramus, & colimus, & osculamur, & oculis, & labris, animoq; complectimur. Eodēque modo in vetus omne, nouūque Testamentum, & sermones sanctorum probatorūque Patrum affecti sumus. At turpem & execrabilem, atque impuram detestabilem Manichæorum scripturam ad Diaboli ac dæmonum eius gloriam, & animorum perniciem inuentam, licet eadem vocabula continēat, reuicimus, atque improbamus. Sic etiam cūm de imaginibus agitur, faciendum est, vt veritatem inquiramus, & mentē eorum, qui illas faciunt, spectemus, vt si vera rectaque sit, & imagines ad gloriam Dei, & sanctorum eius, ad amplectendas virtutes, fugiendaque vitia, atque animorum salutem referantur, eas vt exempla & similitudines, & hominum rudium atque simplicium libros ac monumenta complectamur, atque veneremur. Ac Dei quidem, vt carnem induti, & matris, atque sanctorum ipsius, vt qui cruciatuum & gloriæ Christi socij, diaboliq; ac dæmonum victores, fraudūque ipsorum depulsores extiterint, imagines & oculis, & labris, & animo complectentes, omni amore & cultu prosequamur. Quod si quis diuinitatis, quæ à materia & corpore remotissima nec cerni potest, nec figuram aut colorem habet, imaginem audebit effingere, eam vt falsam repudiabimus. Si ad gloriam & cultum, honorūque diaboli, aut dæmonum effecta sit, despiciendam, atque igne comburendam censemus. Si quis imaginem hominum, aut volucrum, aut serpentium, aliusve rei procreatæ coluerit tanquam Deum, hunc ab Ecclesiæ communione reiciendū iudicamus. Sicut enim sancti Patres sacrificia, templaque dæmonum euerterunt, & in eorum locis templa sanctorum nomini dedicarunt, quæ nos colimus: sic & imagines dæmonum sustulerunt, & eorū loco Christi, & Dei genitricis, & sanctorum imagines cōstituerunt, quæ veneramur. Atque in veteri quidem Testamento Israēlitę neque templa hominum nomini consecrabant, neque memoriam hominis celebrabant: adhuc enim execrationi obnoxia erat natura humana, & mors erat supplicium & multa. Itaque deplorabatur, & qui mortui cadauer attigerat, putabatur immundus. Nunc autem natura nostra, ex quo diuinitas illi tanquam medicamentum quoddam vitam atque salutem afferens cōiuncta est, gloriosa euasit, & ad incorruptionē accipiendā idonea. Quare sanctorū mors annuis laudibus celebratur, & tépla illis construuntur, & imagines fiunt. Proinde qui imaginē ad Christi, aut matris eius Dei genitricis, aut alicuius sanctorū gloriā, & memoriā, diaboliq; & dæmonū ipsius ignominia, & detrimentū, diuino studio atq; ardore confectā euertere conatur, ac nō potius adorare, & colere, ac venerari studet, vt re honore dignā, non autē vt Deū, hunc Christi & san-

Pulchra similitudo.

Ioan. 5.

Cur in veteri testamēto nulla erāt tépla in S. S. Etorum honorem constructa.

A *et* Dei genitricis, atque sanctorum hostem, diabolique ac demonum eius defen-
 sorem omnes homines esse non dubitent: quippe qui re ipsa prae se ferat do-
 lorem suum, quem ex eo percipit, quod Deus, & sancti eius honore & gloria af-
 ficiuntur, & diabolus ignominia. Imago enim triumphus est, & indicium, ac mo-
 numentum, quod eorum, qui se strenue, fortiterque gesserunt, victoriae memo-
 riam, quodque demonum, qui victi profligati que sunt, ignominiam & dedecus
 testatur. Vidi saepe qui amici desiderio tenerentur, pallium eius non aliter, quam
 si amicum ipsum cerneret, oculis, & ore suauari. Omnibus ex sancti Pauli Apo-
 stoli sententia, quae debentur, oportet reddere, honorem exempli gratia, cui de-
 betur honor: ac regi quidem, vt excellenti, praefectis autem, vt ab eo missis, pro
 sua singulis dignitate. Vbi nam in veteri Testamento, aut in Euangelio Trinita-
 tis nomen, aut homouision, hoc est, eiusdem essentiae, siue consubstantialium, aut
 vnam diuinitatis naturam perspicue, aut tres personas aperte verbis expressas, aut
 vnam Christi personam, duasque naturas dilucide verbis item explicatas inue-
 nisti? Nusquam omnino. Attamen quoniam ex verbis eandem vim obtinentibus,
 quae Scriptura continet, a sanctis Patribus haec praefinita sunt, ea suscipimus, & qui
 secus faciunt, eos a communione societateque nostra repellimus. Ego autem o-
 stendam tibi, Deum in veteri Testamento praecipisse, vt imagines fierent. Iussit
 enim tabernaculum construi, & que in eo sunt omnia. In Euangelio autem Do-
 minus iis, qui tentantes eum querebant, liceretne Caesari censum dari, Afferre mi-
 hi, inquit, numisma census. Cumque denarium ostendissent, quaesuit ex illis,
 cuius imaginem contineret. Respondentibus autem, Caesari: Reddite, inquit, que
 sunt Caesaris, Caesari, & quae sunt Dei, Deo. Quoniam Caesaris habet imaginem,
 Caesaris est, & reddite Caesari. Et imaginem Christi, reddite Christo, quia Christi
 est, Christus beatos appellans Discipulos: Multi Reges, inquit, & Prophetae cu-
 pierunt videre, quae videtis, & non viderunt: & audire, quae auditis, & non audi-
 uerunt. Vestri autem beati oculi, quia vident, & aures, quia audiunt. Christum
 igitur corpore praesentem, ac res admirabiles ab illo gestas viderunt Aposto-
 li, & sermones eius auscultarunt. Nos item videre cupimus, & audire, & beati esse.
 Praesentem illi corpore praesentes aspexerunt. Nos autem, quia corpore non licet,
 quemadmodum ex libris sermones eius accipimus, auditumque, & per auditum
 D animo sancti beati que efficimur, & libros, ex quibus illius sermones haurimus,
 omni honore, cultumque prosequimur: Sic etiam ex pictis imaginibus & corpo-
 reae formae ipsius effigie, & quae mirabiliter gessit, quaeque pertulit, conspicientes,
 sancti reddimur, gaudia, laetitiaque; cumulamur, & beati efficimur, & corpoream
 eius figuram colimus, & adoramus. Corpoream autem eius figuram intuentes,
 diuinitatis etiam ipsius gloriam, quoad fieri potest, animo cogitationeque; com-
 plectimur. Nam cum duplices sumus, quippe qui non animo nudo, sed ex ani-
 mo corporeque; constemus (animus enim corpore tanquam velo quodam obte-
 gitur) non possumus sine rerum corporearum auxilio ad eas, quae intelligentia &
 mente comprehenduntur, peruenire. Vt ergo verba sensibus accommodata cor-
 poreis auribus audimus, & quae spiritalia sunt intelligimus, sic etiam obtutu cor-
 poreo ad spiritalem contemplationem aspiramus. Propterea corpus & animum
 E Christus suscepit, quoniam homo corpus & animum habet. Propterea duplex
 est baptisma, ex aqua nimirum, & spiritu, & communio, & precatio, & de-
 cantatio Psalmorum, & lumen, & thus duplicia sunt. Verum caeteris omnibus o-
 missis, in solas imagines Diabolus impetum fecit. In has enim quanta exarserit
 inuidia, ex libro sancti Sophronij Hierosolymorum Patriarchae, quod Pratum
 inscribitur, intelligi potest: In quo ex Abbatis Theodori Eliotae sermone me-
 moriae proditum est, fuisse in monte Oliuarum strenuum quendam senem in-
 clusum, quem libidinis demon oppugnabat. Hic cum die quodam acrius vr-
 geretur, conqueri coepit, & alloqui demonem ad hunc modum: Ecquando tan-
 dem me desines infectari? Recede iam a me, quem ad senectutem vsque perfec-

Rom. 13.

Nō omnia
 ea, quae tenentur
 Ecclesia, expresso
 Scripturae
 testimonio
 nituntur.

Deus etiam
 in veteri
 Testamento
 imagines
 fieri praecipit.
 Matt. 22.

1. Cor. 13.
 Sine rerum
 corporearum
 ope ad in-
 tellectuales
 peruenire
 non possumus.

Orat. 1. ca-
 dem histo-
 ria refertur.

tus es. Cui dæmon sese oculis eius perspicuum exhibens, Iura, inquit, te nemini narraturum id, quod dicturus sum tibi. Quod si feceris, te amplius non oppugnabo. Senex autem per eum, qui in excelsis habitat, iurauit, Nulli patefaciam, inquit, quod mihi dixeris. Tunc dæmon, Hanc, inquit, imaginem ne adoraueris, & ego posthac tecum bellum non geram. Imago autem illa dominæ nostræ sanctæ Mariæ Dei genitricis, Dominum nostrum Iesum Christum gestatis effigies continebat. Vide, quem imitentur, & cuius ministri sint isti, qui prohibent imagines adorari. Certè libidinis dæmon maluit, ne senex Dominæ imaginem adoraret, quàm ut in libidinis immundum crimen incideret, illud esse peccatum grauius sciens. Cæterum, quando nobis de imaginibus, deque adoratione institutus est sermo, hæc latius persequentes, dicamus primùm, quid sit imago. Deinde quæ obrem sit constituta. Tum quot sint imaginum genera. Mox quæ possint, quæve non possint imaginibus exprimi. Postremò, quis imaginum author extiterit. Itidem de adoratione videamus primùm, quid sit adoratio: deinde quot adorationis sint genera. Postea, quàm multa sint, quæ in Scriptura inuenimus adorata. Ad hæc ostendamus omnem adorationem propter illum, qui naturâ Deus est, esse constitutam. Postremò autem honorem, qui habetur imaginibus, ad ipsum exemplar peruenire.

Primum Caput, Quid sit Imago.

Imaginis definitio.

Imago igitur similitudo est, exemplum, atque effigies, quæ illum in se, cuius imago est, exprimit. Neque tamen imago partibus omnibus exemplari, hoc est, rei, quam ipsa refert, similis est. Aliud enim imago est, aliud id, quod imago representat. Hac enim ex re prorfus discrimen apparet, quòd aliud est hoc, aliud est illud. Exempli gratia, Hominis imago, quamuis corporis effigiem exprimat, animi tamen non habet facultates, neque enim uiuit, nec ratione, aut oratione, aut sensibus utitur, nec membra mouet. Quinetiam filius, qui naturalis est imago patris, ab eo tamen aliqua re discrepat, filius enim est, non autem pater.

Secundum Caput, Quare Imago fiat.

Cui imagines fiant.

Fiunt autem imagines, quò res occultas aperiant, atque indicent. Nam quia homo rerum, quæ sub aspectum non cadunt, nudam cognitionem non habet, quòd animus corpore contegitur: Nec earum, quæ post ipsum sunt euentura, quæque locorum interuallo distant, atque absunt, quippe qui loco & tempore circumscribitur. Idcirco imagines inuenta sunt, quæ nobis ad rerum occultarum demonstrationem atque notitiam, tanquam itineris duces aditum patefacerent. Prorfus autem ad utilitatem, & beneficium, ac salutem nostram pertinet, ut rebus notatis atque descriptis, ea, quæ nos latent, intelligamus, cupiamusque, atque imitemur, quæ recta sunt: contraria uero declinemus, & odio prosequamur.

Tertium Caput, Quàm varia sint Imaginum genera.

Sed imaginum multa sunt genera. Primum enim est imago naturalis. Omnibus enim in rebus, prius esse necesse est id, quod naturâ constat: deinde id, quod arte imitationeque conficitur. Ut homo prius naturalis existat oportet, quem deinde ars imitatio exprimat, & effingat. Prima ergo naturalis & certissima imago Dei inuisibilis est Filius Patris, in seipso Patrem ostendens. Deum enim nemo uidit unquam. Et alibi: Non quòd Patrem ullus unquam uiderit. Iam quòd Filius sit imago Patris, Apostolus indicat, Qui est, inquit, imago inuisibilis Dei. Et ad Hebræos scribens, Qui cum sit, inquit, splendor gloriæ, & figura substantiæ eius. Nam quòd in seipso Patrem ostendat, ex Ioannis Euangelio intelligi potest: ubi cum Philippus dixisset, Ostende nobis Patrem, & sufficit nobis, respondit Dominus: Tanto tempore uobiscum sum, & non cognouisti me, Philippe? Qui uidit me, Patrem uidit. Est Filius imago Patris naturalis certissima, in omnibus Patri similis, præter id, quòd ipse nec ingenuus, nec Pater est. Pater enim est genitor ingenuus, Filius autem genitus, & non Pater. Spiritus autem sanctus est imago Filij, Nullus enim potest dicere Dominum Iesum, nisi in Spiritu sancto.

Ioan. 7.

Hebr. 1.

Ioan. 14.

1 Cor. 12.

A sancto. Itaq; per Spiritum sanctum cognoscimus Christum Dei Filium, & Deum; & in Filio Patrem aspiciamus. Cogitationis nuntius est sermo, sermonis autem index spiritus est. Similis verò atq; certissima imago Filij est Spiritus sanctus, ea forma re differens, quòd procedit. Filius enim genitus est, sed non procedit. Ac patris quidem cuiusq; filius imago ipsius est naturalis. Et hoc primum est imaginum genus naturale. Alterum genus est notio illa, quæ in Deo est rerum futurarum, nempe consilium eius æternum, quòd semper se habet eodem modo. Deus enim immutabilis est, & consilium eius principio caret. Quo quidem consilio, quæ ipse ab æternitate constituit, tempore sunt præfinito. Notiones enim seu præfinitiones rerum singularum in Deo (sic enim eas sanctus Dionysius nominat) sunt imagines & exemplaria eorù, quæ ab ipso sunt profectura. In eius enim consilio expressæ continebantur formæ atque imagines rerum, antequàm fieret, quæ quidem ab ipso præfinitæ & sine dubitatione erant futura. Tertium est imaginum genus, quòd imitatione à Deo factum est, nimirum homo. Quomodo enim qui creatus est, eiusdem naturæ sit cum eo, qui creatus non est, nisi per similitudinem & imitationem? Sicut enim Pater qui est mens, & Filius qui est verbum, & Spiritus sanctus sunt vnus Deus: sic mens, & verbum, & spiritus vnus hominem constituunt. Similitudo in eo item apparet, quòd homo libera præditus est voluntate, quòdque imperandi facultatem obtinet. Dicit enim Deus: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. statimque subiicit: Et præfit piscibus maris, & volatilibus cœli. Rursùmque: Et dominamini piscibus maris, & volatilibus cœli, & vniuersæ terræ, & subiicite eam. Quartum imaginum genus est Scripturæ, quæ figuras, & formas, exemplaque rerum, quæ sub aspectum non cadunt, & corporis expertes sunt, corpore expressâ corporeis oculis subiicit, vt aliquam, licet obscuram, Dei atque Angelorum notitiam habeamus: quia sine figuris humanæ conditioni conuenientibus, re corpore figuræq; carentes inueniri non possumus, quemadmodum Dionysius ille Areopagita diuinis in rebus explicandis exercitissimus dixit. Quòd enim meritò rerum forma figuræque carentium formæ figuræque propolitæ sint, non eam quis solam dixerit causam extitisse, vt nostræ conditionis ratio haberetur, quæ sine medio non potest ea, quæ mente solùm & intelligentia comprehenduntur, contemplari, egétque propriis, sibi que naturâ coniunctis auxiliis, quibus subleuetur. Quòd si diuina Scriptura conditionis nostræ habita ratione vndique colligit ea, quæ nobis congruentia aptaque sint, & rebus simplicibus, formæque carentibus, formas quasdam accommodat, cur imaginibus ea non exprimat, quæ ex natura sua proprias figuras ac formas habent, quæque cum eorum desiderio teneamur, quia non adsunt, à nobis videri non possunt? Mens quidem nostra, quemadmodum ait Gregorius ille diuina insignis eloquentia, quamuis multum labore, ea tamen, quæ corporea sunt, omninò transilire non potest. Quinetiam inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Videmus præterea imagines in rebus procreatis, quæ nobis obscuras rerum diuinarum significationes præbent. Vt cum dicimus, Sanctam omnique principio superiorem Trinitatem, per Solem, & lucem, & radium declarari: aut per fontem scaturientem, & riuum è fonte emanantem, & fluentem: aut per mentem, & rationem, & spiritum nostrum: aut per rosam plantam, & florem, & odoris suauitatem. Quintum imaginis genus dicitur, quo futura præmonstrantur, & antè describuntur. Cuiusmodi est rubus, & pluuia super vellus cadens, quæ Virginem & Dei genitricem præsignificabant: itemque virga, & vrna, cuiusmodi etiam aneus ille serpens, qui eos, qui morsum serpentis malorum authoris per crucem delent: & mare, quòd aquam baptismatis: & nubes, quæ eiusdem spiritum prænuntiabant. Sextum imaginum genus est, quòd pro eorum, quæ mirabiliter, aut ex virtute gesta sunt, memoria conseruanda, ad gloriam, & honorem, & monumentum illorum, qui strenuè se gesserunt, & in virtutibus excolendis excelluerunt: quòdque pro notandis vitiis, tanquam

2. Imaginis significatio.

3. Imaginis genus est homo.

Gen. 1.

4. Imaginis genus est Scriptura.

Orat. 2. de Theol. Rom. 1.

Similitudines, quibus Trinitatis mysterium vti que declaratur.

5. Imaginis genus est futurarum rerum præfiguratio.

6. Imaginis genus.

triumphus, & ignominia pessimorum hominum, ad posterorum utilitatem, quò
 vitia fugiant, & virtutes imitentur, spectandum proponitur. Verùm hoc duplex
 est. Aut enim litterarum monumentis, quæ orationis munere funguntur, in libris
 inscribitur: vt cum legem Deus in tabulis insculpsit, cumque vitas hominum,
 qui ipsi Deo chari fuissent, litteris & memoriæ commendari iussit. Aut oculis
 146.9. ipsis spectandum subiicitur: vt cum vnam, & virgam in arca poni iussit ad me-
 10.1. mōriam sempiternam: cumque præcepit, vt duodecim tribuum nomina in la-
 pidibus superhumeralis inscriberentur, duodecimque lapides ex Iordane sume-
 rentur, qui sacerdotum notam & figuram significarent. • O mysterium admira-
 bile! Vt maximum fidelibus fuit in veritate arcam capientibus, etiam cum aqua
 defecisset, sic & nunc virorum virtute præstatiū imagines, quæ nos moneant,
 & ad imitandum, & æmulandum incitent, studiose cōficimus. Aut igitur omne
 genus imaginum tolle, & ei, qui fieri illas iussit, aduersare, aut vnumquodque pro
 ratione, & modo cuique conueniente complectere.

*Quartum Caput, Quid effingi debeat, quid non effingi: & quomodo
 vnumquodque effingendum sit.*

Corporum & earum rerum, quæ figuras, circumscriptionesque corporeas &
 colorem habent, imagines effinguntur. Angelus autem, & animus, & dæmon, li-
 cet corporea crassaque ratione non cōstent, ratione tamen nature ipsorum con-
 gruente suas habent figuras, & circumscribuntur. Etenim cum mente tantum in-
 telligantur, in locis item, quæ mente duntaxat intelliguntur, ratione, quæ mente
 solum intelligitur, creduntur adesse atque agere. Quemadmodum igitur Moses
 effinxit Cherubim, & quemadmodum sese ipsa conspicienda hominibus dignis
 præbuerunt, corporeis imaginibus sic effinguntur, vt ex imagine corporea con-
 templatō quædam animo conueniens ostendatur. At natura diuina sola est in-
 comprehensa, & nullam prorsus figuram habet, nec percipi potest. Ac tametsi
 diuina illi Scriptura formas corporeas tribuat, vt tanquam figuræ perspiciantur,
 tamen etiam illæ sunt incorporeæ. Nam Prophetæ, & qui illas videbant (neque
 enim omnibus patefiebant) eas non corporis, sed mentis oculis contemplabatur.
 Denique vt planè & simpliciter loquar, omnium figurarum, quas vidimus, ima-
 gines facere possumus: Has autem, vt à nobis perspectæ sunt, cogitatione com-
 plectimur. Quanquam enim ratione & animo etiam figuras aliquando cogita-
 mus, ad earum tamen cognitionem ex iis, quas vidimus, peruenimus. Idemque fit
 in singulis sensibus, vt ex iis, quæ vel odoratu, vel gustu, vel tactu percepimus,
 ratione ad horum cognitionem accedamus. Constat igitur nec Angeli, nec ani-
 mæ nec dæmonis naturam oculis cerni posse, qui tamen in figuræ quadam adum-
 bratione spectantur, diuina prouidentia formas figurasque rebus corpore, forma,
 figuræque carentibus tribuente, quò nos ad crassam & singularem ipsarum co-
 gnitionem perduceret, ne in omni prorsus Dei, rerumque procreatorum corpo-
 ris expertium ignoratione versaremur. Deus enim natura est corporis expertis om-
 nino. Angelus autem, & animus, & dæmon, si cum Deo quidem, cui nihil con-
 ferri potest, comparentur, corpora quodammodo sunt: si autem cum corpori-
 bus ex materia constātibus, à corpore sunt remotissimi. Itaque cum Deus ea nol-
 let nos ignorare, quæ corporis sunt expertia, pro naturæ nostræ ratione formas,
 & figuras, & imagines quasdam illis adhibuit: Figuras, inquam, corporeas, quæ
 mentis oculis materia carentibus spectantur, quas quidem nos imaginibus ex-
 primimus. Alioquin quomodo Cherubim potuissent effingi, atque imaginibus ex-
 primi? Quid? quòd Scriptura Dei figuras & imagines continet?

Quis primus imagines fecerit.

Ipsè Deus primus vnigenitum Filium & Verbum suum genuit, imaginè suam
 viuam, naturalem, incommutabilem figuram aternitatis suæ. Hominem præter-
 ea fecit ad imaginem, & similitudinem suam. Et Adam vidit Deum, & audiuit
 strepitum pedum ipsius deambulantis post meridiem, & abscondit se in Paradi-
 so. Et

A so. Et Iacob vidit, & luctatus est cum Deo. Perspicuum est autem, Deum se illi conspiciendum vt hominem præbuisse. Et Moses tanquam hominis posteriora perspexit. Et Esaias tanquam hominem vidit in solio sedentem. Et Daniel hominis vidit similitudinem, & tanquam hominis filium venientem ad senem euerum. At Dei nemo naturam vidit, sed formam & imaginem eius, qui erat futurus. Filius enim, quod Dei Verbum est inuisibile, verè futurus erat homo, vt naturæ nostræ coniungeretur, & cerneretur in terra. Figuram igitur omnes, & imaginem futuri conspicientes adorauerunt, quemadmodum in Epistola ad Hebræos scripta Paulus ait Apostolus: Iuxta fidem, inquiens, defuncti sunt omnes isti, non acceptis promissionibus, sed longè eas aspicientes, & salutantes. Egone igitur non faciam imaginem eius, qui naturam propter me visus est carne? Ipsum ego non adorabo, & colam adoratione, & cultu, quo prosequor eius imaginem? Vidit Abraham, non Dei naturam (Deum enim nemo vidit vnquam) sed imaginem Dei, & prostratus adorauit. Iesus Naue filius non Angeli naturam, quæ corporeis oculis cerni non potest, sed imaginem vidit, & prostratus adorauit. Itidem fecit Daniel. Angelus autem non est Deus, sed res à Deo procreata, Dei que seruus & minister. Quare non vt Deum, sed vt qui Deo assistat, ac ministret, adorauit. Quæ cum ita sint, cur ego amicorum Christi non faciam imagines, easque colam, & adorem, non tanquam Deos, sed vt imagines amicorum Dei? Nec Iesus, nec Daniel Angelos à se conspectos, vt Deos adorauerunt: neque ego tanquam Deum imaginem adoro: sed per imaginem, perque sanctos adorationem Deo atque honorem exhibeo, propter quem & amicos eius veneror & celo. Non Angelorum, sed hominum naturæ coniunctus est Deus. Non Angelus factus est Deus, sed Deus naturam & veritate factus est homo. Neque enim vnquam Angelos assumpsit, sed semen Abraham. Dei Filius per personam, non Angelorum, sed hominum naturam factus est. Non diuinæ naturæ participes & socij facti sunt Angeli, sed actionis & gratiæ. Homines verò participes & socij fiunt naturæ diuinæ, quicunque sanctum Christi corpus sumunt, & pretiosum eius sanguinem bibunt. Per hypostasim enim, siue personam diuinitati coniunguntur. Duæque naturæ in Christi corpore, quod à nobis sumitur, persona coniunctæ sunt sine distractione. Itaque duplicis naturæ participes efficimur, corporis, ratione corporea: diuinitatis autem, ratione spiritali. Immo verò vtriusque per vtramque rationem. Non secundum personam idem sumus, quippe qui cum prius essemus, postea coniuncti fuimus, sed per corporis & sanguinis concretionem. Cur non igitur maiores Angelis sint, qui sinceram hanc coniunctionem mandatorum obseruatione tuerentur atque conseruant? Natura quidem nostra propter mortem & crassam corporis constitutionem est Angelis minor, sed benignitate coniunctionis Dei, maior Angelis facta est. Assistent enim Angeli cum timore & tremore humanæ naturæ in gloriæ solio per Christum insidenti. Et in iudicio trementes astabunt. Non confidentes, neque diuinæ gloriæ socij à Scriptura diuina dicti sunt. Sunt enim omnes, spiritus ministrantes, in ministerium missi propter eos, qui salutis hereditatem sunt accepturi. Non regnabunt simul, nec gloria simul afficientur, neque in Patris mensa considebunt. Sancti verò homines sunt filij Dei, sunt regni filij, hæredesque Dei, & Christi cohæredes. Proinde sanctos ego veneror, gloriæque simul afficio, atque concelebro seruos, & amicos, & cohæredes Christi: seruos quidem naturam, amicos autem electione, filios verò & cohæredes diuina gratia, quemadmodum Dominus Patrem alloquens dixit. Cum igitur de imaginibus locuti simus, de adoratione etiam verba faciamus, primumque videamus, quid sit adoratio. Adoratio est animi cedentis, id est summissi atque humilis significatio. Adorationis autem genera sunt complura. Primum enim genus est, quod per latram, quam soli Deo naturam adorando tribuimus, exhibetur, idque variis modis. Nam vel seruitutis gratia fit. Adorant enim Deum omnes res procreatæ, vt dominum serui. Quoniam, inquit, omnia seruiunt tibi, Ac partim qui-

*Quid sit
adoratio.
Adoratio
tionis multi
sunt modi.*

dem volentes, partim inuiti. Etenim alij Deum cognoscunt, & adorant eum libenter, vt homines pij. Alij cognoscunt, & contra voluntatem adorant illum inuiti, vt demones. Quidam eum, qui naturâ Deus est, ignorantes, adorant inuiti, quem ignorant. Secundum adorationis genus est, quod admiratione, desiderioque compulsi præstamus. atque hoc quidem modo Deum propter naturalem ipsius gloriam adoramus. Solus enim gloriosus est, non quòd ab vilo gloriam acceperit, sed quoniam ipse fons & causa est totius gloriæ, atque omnis boni, lux incomprehensa, incredibilis dulcedo, immensa pulchritudo, honoris abyssus, imperuestigabilis sapientia, virtus omni virtute præstantior, solus per se dignus, quem omnia admirentur, adorent, collaudent, concupiscant. Tertium adorationis est genus, cum pro beneficiis in nos collatis gratias agimus. Res enim vniuersa Deo gratias debent agere, & perpetuam illi adorationem tribuere, quoniam à Deo habent vt sint, in ipsoque consistunt, & omnibus etiam non postulantibus abundè munera sua dilargitur. Et omnes vult saluos fieri, suæque benignitatis esse participes. Et nos peccantes patienti animo expectat, vt resipiscamus. Et Solem suum oriri facit super iustos & iniustos, & pluit super malos & bonos. Et quia Filius Dei propter nos factus est, quales nos sumus, nosque diuinæ naturæ participes fecit, quoniam similes ei erimus, vt Ioannes ille Theologus ait in Epistola Catholica. Quartum est adorationis genus, quo inopia & spe bonorum vtimur. Ex quo nos sine ipso nihil facere, nihil boni habere posse cognoscimus. Quapropter adoramus eum, postulantes ea singuli, quibus indigemus, & quæ cupimus, vt à malis liberemur, & bona consequamur. Quintum adorationis genus agimus, cum resipiscimus, & peccata cõfitemur. Peccatis enim admissis Deum adoramus, nosque supplices ante illum prosternimus, tanquam boni gratique serui veniam poscentes, & nobis vt ignoscatur, obsecrantes. Atque hoc quidem genus est tripartitum. Aut enim charitate adductus aliquis dolet, mœroréque afficitur: aut metuens, ne à Dei muneribus excludatur: aut supplicia reformidans. Primum est animi grati, Deique desiderio flagrantis, alterum mercenarij, tertium feruili indicium. Quam multæ autem, & quot modis adorentur res procreatæ, in sacra Scriptura deprehendimus. Primum enim adoratur, in quibus requieuit Deus, qui solus est sanctus, & in sanctis conuiescit: vt in sancta Dei genitrice, & in omnibus sanctis, qui totis viribus operam dederunt, vt Deo similes eaderent, idque cum voluntate, tum Dei inhabitantis auxilio sunt assecuti: qui sanè dij etiam verè nuncupantur, non natura, sed gratia, quemadmodum ferrum ignitum dicitur ignis, non natura, sed adiunctione, qua particeps ignis effectum est. Dicit enim: Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Illud primum est, vt aliquis velit: tum omni volenti bonum Deus fert auxiliũ ad bonum ipsum consequendum. Deinde, Inhabitabo, inquit, in eis, & inambulabo. Et, Tẽplum Dei sumus, & Dei spiritus habitat in nobis. Præterea, Dedit, inquit, ipsis in spiritus immun-dos potestatem, vt eos expellerent, & omnem morbum, omnemque languorem curarent. Et, Quæcunque facio, vos etiam facietis, & maiora his facietis. Adhæc, Vivo ego, inquit Dominus, eos, qui me glorificant, glorificabo. Et, Siquidem componimur, vt & conglorificemur. Et, Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos diiudicat. Quemadmodum igitur verè sunt dij, non naturâ, sed quòd illi, qui naturâ Deus est, participes sunt: sic etiam adorantur, non quòd naturâ sint adorandi, sed quoniam illum, qui naturâ adorandus est, in seipsis habent: sicut ferrum ignitum non natura sua eiusmodi est, vt tangi nequeat, & comburat, sed quia particeps ignis factum est, qui comburendi naturam habet. Adorantur igitur, vt qui à Deo sunt gloria affecti, & à Deo aduersariis formidolosi & horribiles constituti, & in eos benefici, qui cum fide ad ipsos confugiunt, non vt ad eos qui naturâ sint dij, atque benefici, sed vt ad seruos ministrosque Dei, & propter suam in Deum charitatem, fiduciam subministrantes. Adoramus ergo illos, quia Rex ipse colitur, cum videt seruum, quem diligit, non vt Regem, sed vt

2. modus.

3. modus.

1. Ioan. 3.

4. modus.

5. modus.

Quot res adorentur.

Leu. 19.

Leu. 26.
2. Cor. 6.

Mat. 10.

Reg. 4.

Rom. 8.

Psal. 81.

Cur adoriendi sancti.

A sed vt ministrum subiectum, & amicum beneuolum adorari. Et qui cum fiducia ad illos accedunt, impetrant ea, quæ precantur & flagitant, siue ministris ipsis à Rege postulantibus, siue Rege honorem & fidem illorum, qui à ministris suis petunt, suscipiente, propter ipsos enim factæ sunt preces. Ita per Apostolos accedentes ad Iesum curabantur. Sic Apostolorum umbra, & sudaria, & semicinctia curationem afferebant. Qui verò tanquam aduersarij & desectores adorari volunt vt dij, isti non solum adorandi non iunt, sed igne digni sunt sempiterno. Contemptores autem, qui elata mente Dei ministros adorare nolunt, tanquam arrogantes & superbi, atque in Deum impij condemnantur. Testes sunt pueri illi, qui cum contemptu aduersus Elisæum clamantes ab vris dilaniati sunt. Alter adorationis modus est, quo res, per quas, & in quibus salutem nostram Deus, vel ante Domini aduentum, vel post assumptæ carnis consilium, executus est, veneramur & colimus: vt montem Sinai, & Nazareth, & præsepe in Bethleem, & speluncam, & sanctum Golgotham, vt Crucis lignum, & clauos, & spongiam, & arundinem, & lanceam illam sacram ac salutiferam, & vestem, & tunicam, & linthea, & fascias, & sanctum illud monumentum nostræ fontem resurrectionis, & monumenti lapidem, Sion montem sanctum, montem rursus Oliuarum, Probaticam piscinam, & beatum illum Gethsemanes hortum. Hæc & his similia veneror, & adoro, & omne templum Dei sanctum, & omnia loca, in quibus Deus nominatur, non propter naturam ipsorum, sed quoniam actionis diuinæ sunt receptacula, & per ipsa, & in ipsis placuit Deo salutem nostram transigere. Nam & Angelos, & homines, & omnem materiam actionis diuinæ participem, atque ministram salutis meæ, propter actionem diuinam veneror & adoro. Non adoro Iudæos. Neque enim actionis diuinæ participes extiterunt, neque gloriæ Dominum Deum meum eo consilio affixerunt Cruci, vt mihi salutem parerent, sed inuidia potius & odio in Deum benè de ipsis meritum concitati. Domine, dilexi decorem domus tuæ, inquit Dauid, & locum habitationis gloriæ tuæ. Et, Adorate in loco, vbi steterunt pedes eius. Et, Adorate in monte sancto eius. Mons Dei sanctus animatus est sancta Dei genitrix. Montes Dei ratione præditi sunt Apostoli. Exultauerunt montes sicut arietes, & colles sicut agni ouium. Tertius adorationis est modus, quo adoramus ea, quæ Deo dicata sunt & consecrata: vt

D sacra Euangelia, & reliquos libros: scripti sunt enim ad nostram institutionem, ad quos fines seculorum peruenerunt: vt discos, & pocula, & thuribula, & lucernas, & mensas. Hæc enim omnia esse sancta perspicuum est. Vide enim quomodo Deus, cum Balthasar populo vasis sacris ministrari fecisset, regnum eius euerterit. Quartus modus est, quo imagines adorantur à Prophetis perspectæ. Imaginum enim intuitu Deum cernebant. Et rerum futurarum imagines, vt virga Aaron, quæ quidem imago Virginis mysterium exprimebat: & vna, & mensa. Et Iacob adorauit fastigium virgæ, quo Seruator significabatur. Porro imagines rerum, quæ gestæ sunt, valent pro monumento. Ipsum enim tabernaculum quid aliud erat, nisi imago pulcherrima & absolutissima? Vide enim, inquit Moyses alloquens Deus, exemplar, quod tibi in monte demonstratum est, & Cherubim aurea opus fusile, & Cherubim in velo opus textile. Hoc modo pretiosam Crucis formam, corporeæque Dei mei figuræ similitudinem, & eius, quæ ipsum in carne peperit, ac seruatorum ipsius imagines adoramus. Quintus modus, quo nos vicissim vt Dei partem habentes, & ad Dei factos imaginem adoramus, atque inter nos summisse gerimus, legi charitatis obtemperantes. Sextus modus, quem principibus, & in potestate constitutis exhibemus. Reddite enim, inquit, omnibus debita, cui honorem, &c. Ita Iacob tum Esau fratrem maiorem natu, tum Pharaonem à Deo principem constitutum adorauit. Septimus modus, quo serui dominos, & benemeritos, & quorum egent auxilio, prosequuntur. Sic Abraham adorauit filios Emmor, cum ab illis speluncam duplicem emerret, Denique, vt simpliciter dicam, adoratio est timoris, & desiderij, & honoris

signum, & animi summissi atque humilis argumentum. Verum neminem oportet ut Deum adorare, nisi eum, qui naturam Deum est: omnibus autem honorem debitum habere propter Dominum. Videtis quantum robor, diuinamque agendi visillis praebeatur, qui cum fide puraque conscientia ad sanctorum imagines accedunt. Quamobrem, Fratres, in fidei petra, & institutis Ecclesiae consistamus, terminos à sanctis Patribus nostris positos minimè transferentes, nec locum dantes iis, qui rerum nouarum cupidi, sanctae Dei Catholicae & Apostolicae Ecclesiae conantur aedificium euertere, ac demoliri. Nam si istiusmodi licentia cuius impunè concedatur, paulatim totum Ecclesiae corpus destruetur. Ne, quaeso, Fratres, ne, obsecro vos, chari Ecclesiae filij, matrem vestram confundatis. Ornatum illam suo ne spoliatis. Suscipite eam, quae per me vos alloquitur. Anima uertite, quid de ipsa loquatur Deus: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Solum rerum omnium procreatorem & Opificem adoremus, & patriam cultu ueneremur, ut Deum naturam adorandum. Adoremus & sanctam Dei genitricem, non tanquam Deum, sed ut Dei matrem, quantum pertinet ad humanitatem. Adoremus etiam Sanctos, ut electos amicos Dei, & liberè loquendi cum ipso facultatem affecutos. Nam si sapè mortales, & impios peccatoresque Reges, & principes à Regibus constitutos, horumque ministros adorant homines ex diuino Apostoli mandato, quo iubemur Principibus & Potestatibus esse subiecti, & reddere omnibus debita: cui honorem, honorem: cui timorem, timorè: & quemadmodum Dominus ait, reddere quae sunt Caesaris, Caesari, & quae sunt Dei, Deo: quanto magis oportet Regem Regum, qui solus naturam Dominus est, & seruos atque amicos eius adorare, qui perturbationibus & cupiditatibus dominati sunt, & totius orbis principes constituti? (Constituit enim eos, inquit Dauid, principes super omnem terram.) qui aduersus daemones & morbos potestate acceperunt? qui regno immortalis, & nunquam finem habituro simul cum Christo potientur? quorum umbra sola morbos & daemones expulit? Umbram infirmiore abiectionemque imaginè, quae verè exemplar adumbrat, existimabimus? Fratres, Christianus fide censetur. Quare qui cum fide accedit, multa lucratur. Qui autem haesitat, maris fluctui similis, qui ueto iactatur & circumfertur, is nihil accipiet. Omnes enim sancti per fidem placuerunt Deo. Proinde in cordis rectitudine, non autem in multis argumentis Ecclesiae suscipiamus instituta. Deus enim fecit hominè rectum: ipse autem multas rationes conquisiuit. Ne suscipiamus nouam fidem, tanquam instituta sanctorum Patrum sint improbata. Si quis enim, ut diuus ait Apostolus, euangelizauerit uobis praeter id, quod accepistis, anathema sit. Sic igitur imagines adoremus, ut non ipsi materiam, sed iis, quos imagines referunt, adorationem tribuamus. Nam, ut diuus Basilus inquit, honor habitus imagini transit ad ipsum exemplar. Vos autem, o sacratissime Christi grex, o popule, qui à Christo cognomen ducis, gens sancta, corpus Ecclesiae, ita Christus uos regat, ut gaudium resurrectionis eius impleatis, dignosque faciat, qui sanctorum Ecclesiae Pastorum, Doctorumque uestigia sequamini, qui tanquam duces ad gloriam ipsius praecesserunt in splendoribus Sanctorum, cuius utinam omnes compotes sitis per gratiam eius, ut ipsum perpetuò collaudetis cum Patre, qui est sine principio, cui gloria in secula seculorum, Amen. Ceterum, quando de simulacrorum & imaginum differentia disputauimus, & imaginis definitionem attulimus, tempus est, ut testimonia, quemadmodum polliciti sumus, in medium afferamus.

Sancti Dionysij Episcopi Atheniensis ex Epistola ad Ioannem Apostolum & Theologum. Res, quae uidentur, uerè sunt earum, quae non uidentur, imagines conspicuae.

Basilij ex laudatione in sanctos Martyres quadraginta. Nam & quae in bello fortiter gesta sunt, saepenumero tum Oratores, tum pictores explicant: illi quidem ea uerbis exornantes, hi uerò coloribus exprimentes. Quae quidem ratione multos utriusque ad uirtutem excitant. Quae enim historiae sermo auribus proponit,

cap. i.

Cant. 4.

Rom. 13.

Mat. 22.

Psal. 44.

Act. 5.

Iacob. 1.

Ecli. 7.

Gal. 1.

Li. de Spiritu sancto, cap. 18.

A ea pictura tacens oculis ostendit.

Eiusdem ex triginta capitum ad Amphiloichum de Spiritu sancto, capite 18.

QVONIAM etiam Regis imago Rex dicitur, & non duo Reges. Neq; enim imperium scinditur, neque audivitur gloria. Quemadmodum enim principatus & potestas, quæ nobis imperat, vna est: sic etiam honor, quem nos exhibemus, vnus est, non multi. Nam honor imagini habitus ad exemplar transit. Itaque quod imitationis ratione hic est imago, illic naturaliter est Filius. Quemadmodum igitur qui Filium non honorat, ut Filius ait, is non honorat Patrem, qui misit ipsum: *Ioan. 5.* sic qui non colit imaginem, is non colit eum, quæ imago refert. At Christi imaginem esse colendam fortè quisquam concesserit, sanctorum autem non item. Proh dementiam! Audi Dominum discipulos alloquentem: Qui suscipit vos, me suscipit. Quamobrem qui sanctos non colit, is ne ipsum quidem Dominum colit.

Ex pia historia Theodoretii Episcopi Cyri in sancti Simeonis in columna degentis vitam. NAM de Italia quid attinet loqui, cum celeberrimum in vrbe maxima virum dicant extitisse, qui in omnibus officinarum vestibulis, imagines sibi paruas constituiebat, quæ custodiam & securitatem quandam ipsis præberent?

Sancti Basilij ex interpretatione in Esaiam. POSTEA QVAM hominem vidit ad Dei imaginem & similitudinem factum, cum improbitatis suæ vim in Deum non posset conuertere, eam contempsit in imaginem Dei, non aliter, ac si quis homo Regis imaginem lapidibus petat, quia Regem ipsum non possit, atque ita lignum Regis effigiem referens verberet. Sic quicumque veneratur imaginem, ipsum nimirum veneratur exemplar.

*Pulcherrima
militudo.*

Eiusdem ex eadem interpretatione. QVEMADMODVM in eum, qui regiam imaginem afficit ignominia, non secus animaduertitur, quam si ignominia Regem ipsum afficeret: ita peccato sese obstringit, qui in eum, qui factus est ad imaginem Dei, contumeliosus est.

Sancti Athanasij ex centum capitum ad Antiochum principem per interrogationem & responsum scriptorum, capite 38. Responsio. ABSIT, ut, quemadmodum Græci faciunt, nos Christiani, tanquam Deos, imagines adoremus. Affectionem duntaxat & charitatis nostræ studium erga figuram personæ per imaginem expressæ declaramus. Itaque lignum sæpè, quod iam erat imago, si figura deleta sit, tanquam inutile comburimus. Quemadmodum igitur Iacob, cum esset à viâ discessurus, fastigium virgæ Ioseph adorauit, non virgam ipsam honorans, sed eum, qui virgam tenebat: ita nos Christiani non alia ratione imagines colimus, nisi quemadmodum etiam, cum filios nostros & patres osculamur, animi nostri desiderium indicemus. Sicut & Iudæus olim legis tabulas & duo Cherubim aurea, & sculptilia quondam adorabat, non lapidis, aurive naturam colens, sed Dominum, qui ea, ut fierent, præceperat.

Chrysofomi in tertium Psalmum in Dauidem & Absalon. DVCI BV S, qui victores extiterint, statuas, virtutis ergò, Reges decernunt. Aurigis & certatoribus Principes columnas quasdam victoriæ indices erigunt, Epigrammate tanquam insigni quodam materiæ adiuncto victoriæ præconium adhibentes. Alij rursus libris & monumentis litterarum laudes victorum ita celebrant, ut suam laudandi facultatem laudatis firmiorem esse velint ostendere. Et pictores, & oratores, & statuarij, & populi, & principes, & ciuitates, & regiones victores admirantur. Nemo fugientis, aut bellum detrectantis imaginem pinxit.

Sancti Cyrilli Alexandriae Archiepiscopi ex Oratione, quam ad Regem Theodosium habuit. IMAGINES sunt exemplaribus similes, oportet enim, ut eodem se modo, & non aliter habeant.

Eiusdem ex Thesauris. SEMPER enim imagines exemplarium similitudinem referunt.

Eiusdem ex laborioso Commentario, quo declarat, in omnibus, quæ à Mose scripta sunt, Christi mysterium ostendi. De Abraham, & Melchisedech, cap. 6.

CVM mihi necesse sit, vt imagines exemplaribus similes exprimam.

Sancti Gregorij Nazianzeni ex Oratione de Filio secunda. HÆC enim est imaginis natura, vt exemplar, cuius esse dicitur, exprimat.

Chrystostomi ex tertia ad Colossenses Oratione. REI inuisibilis imago est quoque inuisibilis: alioquin imago non esset. Imaginem enim, quatenus imago est, etiam apud nos, expressam oportet figuram similitudinis continere.

Eiusdem ex interpretatione in Epistolam ad Hebræos cap. 17. QVEM AD-
MODVM in imaginibus formam habet hominis imago, non autem robur. Ita-
que verum exemplar, & forma ex ipso sumpta, mutua[m] quandam similitudinem
retinent. Forma enim æqualis est.

Eusebij Pamphili ex demonstrationum, quæ sunt in Euangeliis, libr. 4. in illa
verba: Apparuit Deus Abraham apud quercum Mambra. QVAMOBREM ad
hoc vsque tempus is locus tanquam diuinus, ad honorem eorum, qui illic Abra-
ham apparuerunt, à vicinis populis celebratur. Et spectatur adhuc firma terebin-
thus, & qui ab Abraham accepti sunt hospitio, pictura sic expressi, vt duo quidē
vtrinque tertium, vt honore præstantiorem, medium habeant. Sit autem declara-
tus hîc nobis Dominus ipse Seruator noster, quem etiam ignari venerantur, qui
diuinis oraculis credūt. Hic igitur ipse iam inde ab eo tēpore pietatis religionisq[ue]
semina in homines iaciens, humanam speciem ac formam indutus, se patri Abra-
ham conspicuū præbuit, & quipam esset, ostendit, patrisque sui notitiā tradidit.

Ex temporum descriptione Ioannis Antiochiæ Pontificis, qui & Malala di-
ctus est, de muliere, quæ sanguinis fluxum perpessa fuerat, deque monumento,
quod Christo Seruatori constituit. Ex eo tēpore Ioannes etiā Baptista clarus &
celeber apud homines fuit, quē interfecit Herodes princeps in regno Trachoni-
tidis regionis ¹² in Augusta ciuitate constitutus ante 8. Calen. Iunij, Flacco Ru-
phinōque Consulibus. Quamobrē tristis Herodes Rex Philippi filius à Iudæa

* abscessit.

rediit, & accessit ad eū mulier quædam locuples, nomine Bernice, quæ ¹³ Panea-
da oppidum suum incolebat. Cupiebat Iesu, à quo fuerat morbo liberata, ¹⁴ mo-
numentum consecrare, sed sine Regis permisso non audebat. Itaque libellū He-
rodi supplicem obtulit, in quo petebat, vt sibi in oppido suo liceret Christo Ser-
uatori statuam auream dicare. Verba autem illius erant eiusmodi: Augusto He-
rodi principi, & Iudæorum, Græcorūque gubernatori, Trachonitidis Regi, I
supplex Bernice ¹⁵ Paneadis dominæ petitio & obsecratio. Iustitia, & humani-
tas amplitudinis tuæ fastigium exornant. Quod quidem ego non ignorans scri-
bo, me quicquid orauero, abs te sperans exoraturam. Que autem sit huiusce pro-
cessus causa, ex progressu orationis intelliges. Ego iam inde ab ipsa prima ætate
sanguinis fluxu laborans, vitam facultatēque meas in medicos profuderam, nec
curationem reperiēbam. Cū autem accepissem, res admirandas Christum effi-
cere, mortuos in vitam & lucem reuocare, demones è mortalibus eiicere, & diu-
turnis morbis iam confectos verbo liberare, ipsa quoque ad illum, tanquam ad
Deum confugi. Sed multitudinem, quæ ipsum circumstabat, considerans, me-
tuensque ne à morbi contagione abhorrens indignaretur, maiorque mihi mor-
bi plaga fieret, mecum ipsa reputabam, me, si possem vestimenti eius oram at-
tingere, saluam & incolumem futuram. Attingi, tetigitque sanguinis fons, & illic
conualui. At ipse, vt qui cordis mei consilium antè cognouerat, clara voce, Quis
me, inquit, tetigit? Virtus ex me prodit. Ego verò pallens ac gemens, morbumq[ue]
grauiore ad me reuerfurum timens, ad pedes eius prostrata, & lacrymis humum
conspersens, audaciam meam aperui. Verū ipse vti benignus & clemens, vi-
cēque meam commiseratus, curationem confirmauit, Confide, inquit, fides
tua te saluam fecit, vade in pace. Sic etiam tu, Rex auguste, quod abs te æquum
peto, mihi concede. Herodes Rex ex supplicis oratione rem admirabilem intel-
ligens obstupuit. Et curationis mysterium suspiciēs, Curatio, inquit, tua, mulier,
maior est monumento digna. Abi igitur, & quod vis illi monumentum statue,
eūque,

A eumque, qui te curauit, honoribus affice. Statim igitur ipsa Bernice, quæ sanguinis fluxum antè perpessa fuerat, in medio oppidi sui Paneadis, Domino & Deo columnam ex ære, argento, auróque immixto confectam erexit. Quæ quidem columna in oppido Paneade ad hoc vsque tēpus manet, cum ex loco, ubi erat, non multò antè sacrum in locum atque in ædem nobilem translata sit, & in vrbe medio collocata. Atque hoc quidem monumentum in hac ipsa vrbe Paneade apud Bassum quendam, qui ex Iudæo Christianus euaserat, inuentum est, in quo erat vita Regum omnium, qui in regione Iudaica fuerant.

Ex Ecclesiasticæ historiæ Eusebij Pamphili libro septimo, De muliere ex vrbe Paneade, quæ sanguinis fluxu laborauerat. Cap. 14. VERVM quoniam in huiusce vrbs mentionem incidimus, rem, quæ digna est vt posteritati mandetur, silentio prætereundam non censeo. Fœminam enim illam, quam à Seruatore nostro sanguinis fluxu liberatam, ex sacris Euangelis accepimus, hinc dicunt esse profectã, & domum ipsius in hac vrbe demonstrari, admirandãque benignitatis in se collatæ trophæa permanere. In excelsio enim lapide ante fores ædium ipsius æream mulieris effigiem in genu inclinatam, & passis antè manibus supplicanti similem cõspici. E regione autem illius alteram ex eadem materia viri rectam effigiem stare, decorè diploidem indutam, manumque suam illic protendentem. Huius ad pedes in hoc monumento peregrinum quoddam herbæ genus nasci, quod cum ad diploidis oram ascenderit, omnium morborum medicamentum existit. Quam quidem statuam Domini Iesu imaginem dicunt exprimere. Mâsit autem ad nostram ætatem vsque, vt peregrini possent eam oculis in ciuitate contueri. Nec mirum, veteres olim ex Gentibus, qui à Seruatore nostro beneficium acceperant, talia præstitisse, cum & Apostolorum Petri & Pauli, & ipsius Christi imagines non secus ac priscorum virorum, pictas viderimus, cum ea esset apud antiquos consuetudo, vt hanc honorandi rationem obseruarent.

Eiusdem, ex nono eiusdem historiæ libro in Regem Constantinum. CVM se Dei auxilio planè adiutum esse sensisset, statim salutiferæ mortis trophæum sub imagine sua statuendum mandauit, cum salutaris Crucis signum dextera ipse sua contineret, idque in loco Romæ maximè celebri, adhibita verbis Romanis huiusmodi inscriptione: Hoc salutari signo, vero fortitudinis indice, urbem vestram D è tyranni iugo ereptam, in libertatem vindicaui, senatumque & populum Romanum in pristinum splendorem dignitatẽque liberum restitui.

Ex historiæ Ecclesiasticæ Socratis libro primo, capite decimo octauo, de eodem Imperatore. POST hæc autem Imperator Constantinus religionis Christianæ studiosior factus, à religione Græcorum abhorruit, singulariãque certamina fieri vetuit, & proprias imagines in templis collocauit.

Stephani Bostrani aduersus Iudæos capite quarto. Nos verò sanctorum imagines ad eorum memoriam conseruandã constituimus, vt Abraham, & Isaac, & Iacob, & Moyses, & Eliæ, & Zachariæ, & reliquorum Prophetarum, sanctorumque Dei martyrum, qui propter ipsum mortem oppetiuerunt: vt quicumque imagines ipsorum videt, eorum recordetur, & laudet eum, qui honore ipsos affecit. Eiusdem. QUANTVM ad imagines pertinet, omnia, quæ Dei nomine sunt, præclara, sanctãque esse audacter dicimus. Ab idolis autem & simulacris abhorremus. Hæc enim simul cum effectoribus ipsorum mala sunt, atque extranea, ac detestanda. Aliud enim est imago sancti Prophetæ, aliud effigies & statua Saturni, & Veneris, aut Solis, & Lunæ. Cæterum etiam homo, quoniam ad imaginem Dei factus est, adoratur. Serpens autem, quia diaboli est imago, execrandus est ac detestandus. Quod si quæ facta sunt hominum opera & manu, reicienda putas, quid obsecro, Iudææ, adoratur in terra, quod hominum manu factum non sit? Quid? Arca Dei manu facta non fuit? aut altare? aut propitiatorium? aut Cherubim? aut urna illa aurea, quæ manna continebat? aut mensa? aut interior tabernaculum, & omnia, quæ à Deo sunt appellata Sancta sanctorum? Non.

ne Cherubim, quæ Angelorum imaginem referunt, hominum facta sunt labore, & manu? Quid ais? Si hæc idola appellas, quod Mosi, & Israëlī ea adorantibus nomen impones? Atque adoratio quidem honoris est indicium & nota, quæ nos peccatores utimur tum erga Deum, cum diuino illi patriæ cultu, & conuenienti adoratione, ut procreatorem gubernatoremque nostrum veneramur, reueremurque: tum erga Angelos, & seruos eius, cum illos ut res ab ipso factas, eique subiectas secundum Deum colimus. Imago enim est nomen & similitudo rei, quam exprimit. Quamobrem & Domini cruciatum, & sanctorum Prophetarum, qui in Lege & Euangeliis scripti sunt, memoriam tum litteris, tum imaginibus celebramus.

Sancti Gregorij Nazianzeni ex Oratione in Iulianum apostatam. CVIUS
calamitatem propter hoc scelus illatam imagines adhuc publicis in locis constitutæ testantur.

Chrystostomi ex interpretatione iusti Iob. IN HIS omnibus, quæ ipsi contigerunt, nunquam Deum ut insipientem, aut rerum humanarum nullam gerentem curam incusauit. Quemadmodum in imaginibus, cum aliquem in tabella rei gestæ memoriam referente depingimus, nomen illius, à quo tabella dicata est, apponimus: ita qui scripsit hunc librum, cum eius expressisset imaginem animi, tanquam in extrema modiolī parte subscribens, ait, Iob in his omnibus, quæ ipsi contigerunt, non peccauit.

Euseb. Ex eorum librorum, quibus sancti Constantini vita describitur, quarto. H
QUANTO PERE ætatem animus eius diuinæ fidei virtute confirmatus esset, ex eo facile quiuīs intelligat, quod aureis in nummis suam ipse imaginem sic effingebat, ut supplicantis in morem ad Deum conuersa sursum spectare videretur. Atque eiusmodi quidem effigies per totam Romanorum ditionem vagabatur. Quibusdam autem in urbibus in ipsarum Regiarum vestibulis imagines ipsius ita pingebantur, ut rectus ipse stans protensis manibus uti supplex in cælum suspiceret. Sic ille se in picturis supplicem & precantem proponebat.

Ex tertio eiusdem operis libro. SIC igitur ¹⁶ Regis mater initiabatur: quæ cum propter alias eius diuinas actiones plurimum laudanda est, tum ob id potissimum, quod hunc nobis Regem tanquam excellentem & admirabilem quandam plantam ex se genuit. Quem quidem Regem cum aliis omnibus de causis, I tum ob eius erga matrem pietatem beatum debemus existimare: quippe qui sic ipsarum piæ, cum antea non esset, constituerit, ut ab ipso ad communis Seruatoris disciplinam ab initio videretur esse perducta. Sic autem illam dignitate regia cõsonestauit, ut apud omnes gentes, & apud exercitus Augusta Regina vocaretur, aureisque nummis imprimeretur imago ipsius.

Ex eiusdem quarti libri cap. 69. QUI verò cum ipso senatu populoque Romano regiam urbem incolebant, cum Regis obitum accepissent, acerbo atque omni calamitate pleno nuncio perculsi, immenso dolore affecti sunt. Thernæ, tabernæque sunt clausæ: omnia spectacula, & quæcunque in otiosa tranquillaque vita fieri cõsueuerunt, intermissa. Qui prius in deliciis & voluptatibus versabantur, tunc moesti & tristes incedebant. Vna autem eum omnes voce beatum, K piū, vere dignum imperio prædicabant. Hæc autem non verbis solum, sed factis præstabant. Ad eius enim imagines accurrētes, ipsum mortuum tanquam viuum colebant. Cælum quidem in pictura coloribus effingentes, illum super cælorum apside in ætheria regione degentem expresserunt.

Eiusdem ex capite 73. SIMILI ergo ratione beatissimus ille per filiorum successionem pro vno multiplex erat, cum tanquam in imaginum excitatione apud omnes gentes vnà cum liberis suis coleretur.

Theodoreti Episcopi Cyri, & longæui, ex interpretatione in Ezechielem. ET quemadmodum Romani regias imagines sic effingunt, ut satellitibus stipatæ sint, & gentes subiectas habeant: eodem modo Rex hic, cum per visum formam effingat

A effingat Dei, qui tanquam in folio gestetur, rerum omnium, quæ in terra sunt, ostendit imagines, figuræq; decus adhibet, in res vniuersas docens imperiû Dei.

Eiusdem. **E T T** vñ fili hominis, sume tibi laterem, & pones illum ante faciem tuam, & describes in eo totam Hierusalem, & dabis in ea ambitum, & ædificabis in illa propugnacula, & circumduces fossam, & copias constitues, & ordines militum collocabis. *Interpretatio.* Si ex aduerso populum alloqui reformidas, eiq; ciuitatis direptionem, euerfionemque tempis, & quæ ex his euenturæ sunt calamitates indicare, alia ratione hoc demonstra, vt & ille respiscat, & ipse præ te feras humanitatem. Et sumens, inquit, laterem ciuitatem describe. Addatur autem ciuitatis nomen, vt pateat illam esse Hierusalem. Constituta ciuitate, imagini pictura expressæ vallum adiunge, vbi est exercitus multitudo. Milites autem ordine procedant militari. Id enim significant copiar, id est præsentis militum ordines, qui non solum armis instructi sint, sed machinas admoueant, quibus muros euertant. Muri enim hi machinas indicant. Mirabili verò ratione multitudinis solum copias urbem obsidentes ostendit, vt calamitatum metu populum perterrefaciens, eum auocet à peccatis.

B Ex Martyrio sancti Eustathij, qui & Placidus. **C V M**, vt solitus erat, quadam die cum exercitu atque omni comitatû in montibus venaretur, ceruorum pascetium gregem est conspicatus, eosque exercitum de more in partes distributo persequeretur. Verum cum in iis capiendis totus exercitus esset occupatus, vnus eorum longè totius gregis maximus atque pulcherrimus à reliquis secedens, per loca prærupta & aspera atque inaccessa cum impetu ferebatur. **C** Quem Placidus intuitus, cupiensque comprehendere, paucis cum militibus, reliquos omnes relinquens, insequi perrexit. Cumque comites defessi essent, ipse solus in persequendo fortis permanfit. Sic enim diuina prouidentia constituerat, vt nec equus eius, nec ipse loci difficultate deficeret. Cum igitur diu persecutus esset, procul ab exercitu suo se esse animaduertit. Ceruus autè fugiebat. Ipse verò cum summum saxi fastigium conscendisset, secumque comitem nullum haberet, circumspiciebat, & cogitabat, quonam modo ceruum caperet. At sapientissimus & clementissimus Deus, qui omnes persequitur vias, quò homines ad salutem perducatur, hunc in ipsa venatione venatur, non vt Cornelium opera Petri, sed vt Paulum **D** persequentem præsentia sua. Cum enim Placidus diu stetisset, ceruique magnitudinem intentis oculis admiratus, nullam eius capiendi rationem inueniret, Deus illi portentum eiusmodi, quod tamen alienum non esset, nec eius potentiam magnitudinem superaret, ostendit. Quemadmodum enim asinæ loquendi vim tribuens 17 Balaam redarguit cogitata, sic etiam hic in cerui cornibus sanctæ Crucis imaginem demonstrauit adeò fulgentem, vt vinceret Solis splendorem: in medio autem cornuum formam diuini corporis, quod salutis nostræ gratia suscipere dignatus fuerat. A tributaque ceruo more humano loquendi facultate, Placidam compellauit, Quid me, inquit, persequeris Placida? Ecce propter te adsum, meq; tibi 18 in hac vita conspicuum exhibeo. Ego sum Iesus Christus, quem ignorans veneraris. Tua enim in pauperes officia & merita astiterunt in conspectu meo. **E** Quamobrem veni, vt per ceruum hunc me tibi conspiciendum præberem, teque vicissim venarer, & humanitatis meæ retribuis comprehenderem. Neque enim æquum est, vt quem ego propter eius benefacta diligo, charumq; habeo, is dæmonibus impuris, & simulacris mortuis ac surdis inseruiat. Hanc enim ob causam sub hac specie, quam cernis, in mundum veni, vt hominum genus conseruarem.

Sancti Leontij, Neapolis, quæ in Cypriorum insula est, Episcopi ex sexto contra Iudæos libro. **A G E** deinceps iam, age sanctarum expressionis imaginum defensionem moliamur, vt ora iniquorum iniusta loquentium obstruantur. Neque enim inuentum nostrum hoc est, sed legis institutum. Audi enim Deum ipsum Mofi præcipientem, vt geminas Chærubim imagines sculptiles & conflates

frueret, quæ propitiatorium obumbrarent. Præterea templum ostendit Deus Ezechieli, quod quidem à pavimento vsque ad laquearis fastigium, sculptiles, inquit, habebat leonum, & palmarum, & hominum, & Cherubim facies. Verè ferè terribilis. Deus, qui iussit Israël, ne vllius rei, quæ in celo, quæue in terra sit, simulacrum, aut imaginem, vel similitudinem faceret, idem præcipit Mosi, vt sculpta faciat animantia Cherubim. Idem ostendit Ezechieli templum imaginibus, & sculptis leonum, & palmarum, & hominû similitudinibus plenum. Quintiam Salomon formam ex lege sumens, templum æreis bonis, & palmarum, & hominû simulacris impleuit. Neque tamen ob id reprehensus fuit à Deo. Quamobrem si vis me reprehendere, Deum prius hæc fieri iubentem reprehende, vt eius admonitio nobis exemplo sit.

Eiusdem ex quinto libro. Nō s rursus derident, qui Crucem sanctam, & diuinas imagines in honore & pretio habeamus ac veneremur, nōsque simulacrorum, & ligneorum Deorum cultores appellant homines impij. Si Deum (vt asferis, impie) ligneum colimus, aut plures omninō Deos, cur iurantes non dicimus, per Deos, quemadmodum tu vitulum vnum aspiciens dixisti, Hi sunt Dij tui Israël? At eiusmodi iusiurandum ex ore Christianorum profectum audiuisse te nunquā dices. Verūm adulteræ synagogæ mos est, vt 20 sapientissimam Christi Ecclesiam meretricem appellet.

Eiusdem. NEQVE enim sanctorû formæ, & imagines, & signa adorantur à nobis tanquam Dij. Nam si ligneam imaginem adoremus vt Deum, eundem omninō cultum reliquis etiam lignis exhiberemus, neque, vt sæpè contigit, imaginem, deleta forma, igne combureremus. Et rursus: QVANDI V ligna sic inter se coaptata sunt, vt Crucis imaginem expriment, adoro formam illam, propter Christum, qui in eam suffixus fuit: at vbi seiuncta separatæque fuerint, eadem abiicio, atque comburo. Ac quemadmodum qui Regis edictum ob signatum suscipit, & signum osculatur, non terram, neque chartam, aut plumbum, sed Regem ipsum veneratur, & colit: sic etiam nos Christiani Crucis formam adorantes, non ligni naturam adoramus, sed signum, & annulum, & formam ipsius Christi respicientes, eum, qui cruci affixus fuit, per ipsam complectimur & adoramus.

Eiusdem. ET idcirco Christum, Christiq; cruciatus in Ecclesiis, in ædibus, in plateis, in tabulis, in linteis, in cubilibus, in palliis effingimus pingimusque, vt his assidue perspectis, memores simus, & non obliuiscamur, quemadmodum tu semper oblitus es Domini Dei tui. Et quemadmodum tu librum legis adorans, non corij naturam adoras, nec atramentum illud, ex quo litteræ cōstant, sed verba Dei, quæ in ipso sunt: ita nos in Christi imagine, non ligni, colorumve naturam adoramus (absit) sed inanimatam Christi formam atque imaginem adorantes, per ipsam amplecti Christum ipsum videmur, & adorare. Et quemadmodum Iacob, cum à Ioseph fratribus, qui eum vendiderant, variam illius tunicâ crucentam accepisset, eam cum lachrymis osculatus est, & oculis suis imposuit, non quòd illam tunicam defferet, sed quòd per eam sibi Iosephum ipsum amplecti, & manibus contrectare videretur: Sic etiam nos Christiani imaginem Apostoli, aut Martyris ore salutantes & osculantes, animo iudicamus nos Christum aut Martyrem ipsum salutare & osculari.

Quamobrem, vt sæpè dixi, in omni salutatione, atque omni adoratione, propositum animi est considerandum & expendendum. Quòd si mihi vitio vertis, quòd Crucis lignum adorem tanquam Deum, cur non item incusas Iacob, qui Ioseph virgæ fastigium adorauit? An quia perspicuum est, 21 eum non lignum, sed per Iosephum ipsum honorantem adorasse? Sicut nos item per Crucem Christum colimus & adoramus. Quandoquidem & Abraham vendentibus sibi sepulturam hominibus impijs genua flectens, eos adorauit, non tamen vt Deos. Et rursus Iacob Pharaoni, quamuis esset impius, atque idolorum cultor, benedixit,

Axit, & Esau septies, non tamen vt Deum adorauit. Vide, quot tibi salutationes, quotque adorationes expressas, & naturales ostēderim, quæ reprehendi non possunt. Tu verò, cum videris nos Christi, aut castissimæ matris eius, aut sancti alicuius imaginem adorare, contestim indignaris, & crimini vertis, & refugis, atque idolorum nos cultores appellas: nec erubescis, & reformidas, ac pudore perfunderis, cum videas nos quotidie in omnibus orbis terrarum partibus, idolorum templa euertere, & templa Martyrum excitare. Si adorarem idola, cur Martyres idolorum euerfores honorarem? Si ligna, vt ais, colerem, quomodo sanctos viros venerar, qui lignæ dæmonum statuas combusserunt? Si lapides colerem, quomodo Apostolos, qui lapidea idola confregerunt, honore prosequer? Si falforum Deorum imagines colerem, quomodo trium puerorum, qui ne auream Idoli effigiem adorarent, Babylone decertarunt, gloriam & laudes solenni cultu celebrarem? Magna nimirum est iniquorum hominum pertinacia, magna cæcitas, magna, Iudæ, impudentia atque impietas tua. Verè abs te iniuria afficitur ipsa Veritas. Exurge, Deus, & iudica*, & discerne nos à gente non sancta, sed impia, atque aliena, teque ad iram perpetuò concitante.

* causam tuam.

Eiusdem. Si igitur, vt sæpè dixi, lignum & lapidem adorarem, sic ego quoque lignum & lapidem alloquerer, Tu, inquiens, me procreasti. Quòd si sanctorum imagines adoro, immò verò si sanctos ipsos adoro, & sanctorum Martyrum certamina veneror, quomodo hæc tu, stulte, idola vocas? Idola enim eorum, qui falsi sunt Dij, & adulteri, & homicidæ, & filiorum immolatores, & effœminati, non autem Prophetarum & Apostolorum effigiem & similitudinem, repræsentant. Atque adeò vt singulari, & breui, atque certissimo exemplo intelligas, quæ sit inter Christianorum, & aliarum gentium imagines differentia, audi. Habebant Babylone Chaldæi Musica generum omnium instrumenta, quibus dæmonum simulacra celebrabant. Habebant & Hæbræi instrumenta Hierusalem exportata, quæ ex salicibus suspenderant. Vtraque erant instrumenta, & psalteria, citharæ, & tibiæ: sed hæc ad Dei gloriam, illa verò horum quidem similia, sed ad dæmonum cultum comparata. Eodem modo discrimē inter imagines & simulacra aliarum gentium & Christianorum intellige. Illa enim ad Diaboli gloriam & memoriam, nostra autem ad gloriam Christi, & Martyrum, & sanctorum eius, confecta sunt.

Eiusdem. PROINDE cum hominem Christianum videris Crucem adorare, scito id ab eo fieri propter Christum crucifixum, non autem vt lignum adoret: alioquin omnia ligna agri adoraremus, sicut Israël adorauit nemora & arbores, Tu, inquiens, Deus meus es, tu me procreasti. Nos autem non item, sed Domini cruciatuum, & eorum, qui propter ipsum certamina sustinuerunt, monumenta picturæque in Ecclesiis, atque ædibus habemus, omniæque propter ipsum Dominum nostrum facimus. Et rursus: Dic, o Iudæ, quæ Scriptura permittit Mosis, vt Iethrum socerum suum, qui cultor idolorum erat, adoraret? Quæ Iacob, vt Pharaonem? Quæ Abraham, vt filios Emmor? Quæ Danieli, vt Nabuchodonosor hominem impium? Erantne illi iusti, & Prophetæ, necne? Quòd si propter præsentem & breuem istam vitam hæc fecerunt, cur succenset mihi, quòd adorem sancta sanctorum monumenta, scripturis & historiis comprobata, cruciatuque & certamina, ex quibus quotidie vilitatē, perpetuamque vitam accipio & sempiternam?

²¹ Ex historia Ecclesiastica Theodoret Tomo quarto. Hoc consulatu 8. Calend. Ianuarij res admiranda, terribilis, & singularis, qua aures audientium obstupebant, euenit. Olympius enim quidam nomine, cum Euthymius Arianae factionis defensor cursorem saltantem ²⁴ citaret in balneis palatij Heleniani, accedens ad eum, qui præmollebat, & quosdam qui lauabantur, *quos ois*, hoc est, eiusdem essentia vocem de Filio dici comprobantes conspicatus, istiusmodi verbis eos compellauit: Quid enim est, inquiens, Trinitas? aut quo non in pariete

*Harrenda
Olympij
Arianij
blasphemie.*

Blasphemie pena.

in scripta est? Membrisque corporis necessariis apprehensis, Ecce, inquit, & ego Trinitatem habeo. Quare qui illic aderant, commoti illum erant interfecturi: sed in valli ambitu prohibiti, sunt à quodam Magno sanctorum Apostolorum presbytero, viro admirando, Dei que studioso, qui sic eos est allocutus: Iustitiae non latet oculus cuncta spectantis & punientis. Quum igitur hominis veneratione quicquid esset, furrexit Olympius, & calidarum aquarum balneo lotus, vt fr. 26 ad illud, quod frigiditas continebat, egreditur. Suscipit enim aquas è terra medium venerandi altaris sanctae aedis Stephano protomartyri dicatae, quam Aurelianus inter veteres praecipuis dignitatibus illustris exaedificauit: ex quo diuinis aquam spectaculis fieri dignam existimo. In hanc ille cum descendisset, confestim egressus est, clamans, Miseremini. Et carnes suas vnguibus dilanians, ab offibus diuellebat. Hunc illi qui circum aderant, comprehensum linteo inuoluerunt, & praefrigore animo deficientem reclinarunt. Rogantibus autem, quidnam illi contigisset, respondit Olympius: Hominem vidi candidis indutum vestimentis, qui super Nerophorum incedens, tres mihi calidae siclas infudit, Ne male dixeris, inquit. Qui igitur erant illi necessitudine coniuncti, sublatum in aliud balneum, quod Arianorum habebat Ecclesiae, gestarunt. Verum cum ex linteo vellent illum eximere, omnes illius carnes dilacerarunt, atque ita moriens animam efflavit. Quae quidem res per totum serè peruagata regnum est. Prodiderunt autem quidam Olympium, cui id contigerat, quodam tempore ab eorum, qui Filium hominum, hoc est, eiusdem essentiae cum Patre fatebantur, coetu ad Arij partes defecisse. Verum cum ad aures regias res peruenisset (erat autem Rex Anastasius) iussit miraculum in tabula coloribus expressum ad Nerophorum collocari. Ioannes autem quidam aedis illius, de qua supra mentionem fecimus, Stephano Protomartyri sacrae Diaconus & curator, vir, qui vt si quis alius, decreti illius, quo Filius eiusdem cum Patre essentiae declaratur, se perpetuo studiosissimum ostendit, ipse quoque rem pictura, sed non simpliciter promulgauit. Nam eorum qui illic lauabantur, spectatoresque fuerant, quique in balneo ministrabant, nomina inscripsit, & vbi eorum singuli habitarent, indicauit. Quae quidem pictura ad hoc vsque tempus rem ipsam testatur, in fronte quartae porticus, quod saepe vocatum est Oratorium, affixa. Caterum quando res admiranda rem admirandam consecuta est, cum eiusdem argumenti sit, nefas est eam contemnere. Itaque 27 licet praesens subeat tempus, illam non grauabor commemorare. Cum enim illi, qui Arij partibus studebant, 28 triumphum progredi perspicerent, precibus impulerunt eum, cui palatij Elenianorum cura fuerat demandata, vt tantquam balnei administrationis praefectus imaginem auferret, & absconderet. 29 Hic facili inuenta excusatione, quod ob aquarum humiditatem esset corrupta, sustulit eam (vt aiunt) inter disputandum, & abscondit. Verum cum Rex singula loca regia obiret atque inuiseret, ad hunc quoque peruenit, & imaginem inquirenda, ac parieti rursus affigendam curauit. At Eutychnum (ministro enim illi erat nomen) diuina quaedam sic inuasit indignatio, vt dexter oculus ei diffunderet, pedesque reliqua item membra conflictarentur, quoad sacrum oratorium, vbi Beatorum Pantaleonis & Marini pars reliquiarum conseruatur, accederet. Quod quidem oratorium Concordia vocatur: quonia illuc Episcopi centum & quinquaginta Imperatore Theodosio Magno regnante concorditer in eam sententiam conuenerunt, vt diuinae Trinitati eandem essentiam constituerent, & Dominum ex virgine humanam assumpsisse carnem declararent. Verum cum illic septem circiter dies comoratus nihil acciperet adiumenti, quinetiam gemini exederentur, media quadam nocte minister, cuius erant partes, vt totam noctem in somnis duceret, secundum quietem videt quendam Regem astantem, manumque illum, qui agrotabat, ostendentem, dicentemque: Quomodo hunc suscepisti? Ecquis huc eum adduxit? Iste cum illis sentit, qui in me maledicta coniciunt. Iste miraculi abscondit imaginem. Clericus igitur somno solutus, quod in quiete viderat, enarrauit, negans fieri posse, vt

is ab

A is ab ea calamitate liberaretur. At Eutychianus eadē nocte cū doloribus subactus obdormisset, adolescentem quendam Eunuchum astantem videt, splendido indutum vestimento, sequē sic alloquentem: Quid habes? Cū autem ille, Vi morbo consumptus pereō, nec curationem vllam inuenio, respondisset, audiuit eum dicentem, Nemo tibi potest opulari. Rex enim vehementer iratus est tibi. Ipse verò, Quem, inquit, mouebo? aut quid faciā? At ille, Si vis, inquit, curari, ad Eleazarum balneum contende, & prope combusti Ariani imaginē quiesce. Protinus is expectatus vnum ē ministris vocauit. Admirati sunt autem, quoniā tertium iam diem vocis vsu caruerat. Se igitur, vt fuerat imperatum, abduci iussit. Verūm cū ad locum peruenisset, propter imaginem collocatus expirauit. Is enim, quem in somnis viderat, per animæ seiunctionem à corpore, morbi curationem significans, vera pronuntiauit.

B Sancti Anastasij à sancto monte Sinai. **Q**UATVOR passuum millibus Damasco distat locus, qui Caratas dicitur, quo in loco sancti Theodori templum est. In hoc templum ingressi Saraceni, omnibus illud fordibus & immunditiis ex foeminarum & puerorum, atque animalium rationis expertium cōmixtione foedauerunt. Quadam igitur die cū plures ipsorum considerent & colloquerentur, vnus eorum sagittam in sancti Theodori contorsit imaginem, & dexterum ipsius humerum vulnerauit: statimque sanguis defluxit, & ad extremam vsque imaginis partem decidit, omnibus id, quod factū fuerat, sagittamque in humero sancti defixam, & sanguinem emanantem contuentibus. Quo tamen tam admirabili signo perspecto non respuerunt, nec eum, qui sagittam coniecerat, poenituit, nec quisquam eorum commotus est. Non recesserunt ē templo, nec illud commaculare destiterunt. Attamen extremo sunt affecti supplicio. Cū enim viginti essent eorum familiae, qui in templo commorabantur, intra paucos dies acerbo omnes morbo deleti sunt, cū eo in loco nemo ipsorum diebus illis interierit, exceptis iis, qui in templo fuerant commorati. Hæc igitur imago sagittæ perculsa adhuc superest, sagittæque vulnus habet, & vestigium sanguinis. Multi autem eorum, qui rem viderunt, & eo tempore fuerunt, quo res hæc admiranda contigit, adhuc viuunt. Et ego eius imaginem vidi, & quod vidi, monumentis mandavi.

D Ex vita sancti Simeonis rerum admirabilium effectoris, narratio Arcadij Archiepiscopi Cypri, miraculum centesimum trigessimum secundum. **C**ONTIGIT autem illis diebus, vt vir quidam mercator ciuitatis Antiochiæ grauimolestia ab improbo damone affigeretur, diūque angeretur, aded vt suffocaretur interclusa spirandi facultate. Hic profectus ad sanctum, & eius precibus sanitatem sic affectus, vt si nihil vnquam perperus esset, cū in propriam domum rediisset, vt grati animi significationem daret, in loco ciuitatis publico atque illustri supra fores officinæ suæ imaginem statuit. Hanc infidelium quidam conspicati luminibus & velis decoratam, zelo pleni, sui similes homines incompósitos concitarunt, vt multitudo conueniret, confusæque vociferaretur: Tollatur ē vita, qui hoc fecit, & imago deiciatur. Diuina autem prouidentia factum est, vt tunc domi suæ non inueniretur. Cupiebant enim illum interficere, cū alius aliud clamaret. Nam eorum nequitia multa & magna erat in conspectu Dei valde, & immensa inuidia, qua quidē impulsī eō conuenerunt, existimantes se natos esse occasionem, qua sanctū hominē opprimerent, & afficerent ignominia, quod sæpē impietatem & errorem illorum, qui cū ipsis de religione malè sentirent, redarguisset. Cū igitur tantam infantiā cohibere non possent, cuidam militū mandarunt, vt gradus conscenderet, & imaginē deturbaret. Qui cū ascendisset, & manus extenderet, vt iussa perficeret, statim collisus est, ē superiore loco delapsus deorsum in terrā. Et magnus tumultus in turba est excitatus. Inflammatiq̄ue perrexerunt alterū adhibere: qui manu protenta cū detrahere imaginē ipse quoque conaretur, humispariter afflictus est. Quo quidem facto

metu omnes perterriti, Crucis signum sibi ipsi coeperunt admouere. Verum cum adhuc infideles illi insanirent, tertium eodē impellere non destiterunt: qui cum manum extendisset, vt imaginem deiiceret, ipse quoque similiter confRACTUS in terram decidit. Tunc fideles omnes, qui circumstantabant, magnus inuasit timor, & infidelium cecitatem atque audaciam admirati, imaginem adorantes, cum precationibus discesserunt.

Sancti Iosaphis Chrysothomi, ex illa Oratione: Scito te in medio laqueorum incedere. Ne igitur moerore opprimamur, charissimi, neve presenti calamitate animis concidamus, sed diuinæ sapientiæ consilium admiremur. Quibus enim rationibus Diabolus se ciuitatem nostram oppressurum existimauit, iisdem eam Deus erexit, & excitauit. Diabolus enim nefarios quosdam homines incitauit, vt Regum statuas afficerent ignominia, vt ipsum ciuitatis solum euerteret.

Eiusdem. SED posteaquam hæc facinora fuerunt admissa, scelesti ac nefarij quidã conculcatis legibus statuas sustulerunt, & in extremi supplicij periculum omnes adduxerunt, & nunc irato Imperatore de vita ipsa solliciti sumus: non amplius angit pecuniæ iactura, sed aliud. Audio omnes ita loquentes: Facultates accipiat Imperator: ex plateis atque ædibus vtrò discedemus: corpora tantum nuda seruaturum aliquis polliceatur. Quemadmodum igitur hic, priusquam mortis timor nobis immineret, pecuniæ damnum stimulabat: sic vbi hæc contra leges facinora parata sunt, mortis timor pecuniariæ iacturæ dolorem depulit.

Eiusdem. SI QVIS in latronum spelunca deprehendatur, quamuis ipse non latrocinetur, nescis enim idem cum latronibus supplicium subire? Sed quid ego latrones comemoro? Vos vtique scitis omnes, & memoria tenetis, cum nefarij quidã homines & impostores apud nos statuas sustulissent, eos, qui facinori interfuerant, omnes planè in carcere coniectos, extremas cum illis pœnas pependisse.

Theodoretus Episcopi Cyri, ex pia historia de Macedonio Asianito. ALIAS cum ciuitas ab improbo dæmone in furias ageretur, quò morbum expelleret, furorē in regias statuas euomuit inconsideratè.

Ex Ecclesiastica historia Theodori lectoris Constantinopolis, de quodã Palladio hæretico. AT Episcopus Antiochiæ Palladius, vt ab Imperatore gratiā iniret, eos, qui sancta Chalcedonenſis concilij decreta sequebantur, despiciebat, & sanctorum Patrum imagines sustulit.

Ex sancti Constantini vita libro tertio, capite quarto. QUAE igitur ipsi colliuerant, perfecta sunt. Quæ verò ad inuidiam & odium pertinebant, Ecclesias Alexandriae vehementer perturbabant, & inter Thebanos atque Ægyptios diffidia, aliæque non parua mala concitabant, cum in singulis ciuitatibus Episcopi aduersus Episcopos, & aduersus populos populi consurgerent, tantumque non conſfigerent, seseq; mutuis cædibus proſfigarent. Vidisses homines mente captos inconsideratè statuas etiam Imperatorum afficere contumelia.

Ecclesiasticæ historiæ de iis, qui cum Dioscoro sentiebant. Eò verò prouectus est audacia, vt beatorum, qui illic fuerant, Episcoporum nomina, sacerdotum geminorum sustulerit, tyrannicèque combusserit.

Eiusdem historiæ de illo, qui post Macedonium hæreticum Constantinopolis sedes suscepit. IMPIVS iste è conuentibus discedens, & sanctas ædes iubens inuisi, si ubi Macedonij nomen imagini adscriptum non reperiēbat, eam si minus tollebat è medio, ibi certè non sacrificabat.

Eiusdem historiæ de Iuliano, & Timotheo, qui & Elurus dictus est. IULIANVM hunc prædicti Macedonij opera cum Timotheo Episcopo consensisse norunt, qui tumultu lætantur. Et quã ob causam consensit? Per eos, qui ministrabant, ipsi citius adducti, presentibus etiã ciuilibus magistratibus in ædibus Episcopi, cogeant ea, quæ in Chalcedonenſi concilio decreta fuerant, anathemati subiicere. Senex autem imaginibus mortuorum sacerdotum Flauiani, & Anatolij Archiepiscoporum, Constantinopoli depictis, per quos Chalcedonenſis concilij

A Concilij decreta robur acceperant, applicans exclamauit, Si non vultis, inquit, admittere sancti Concilij decreta, Episcoporum imagines anathemate damnate, & sacerdotes geminos deleto.

Chrysofomi ex Oratione in sanctum Flavianum Antiochiæ. Et turba ostendit id, quod est. Stulto enim vtens impetu militari, in Imperatorum imagines & statuas impetum fecit, easque deiectas per forum traxit, furor enim animos rabidos effecit, & indignatio mentis oculos excæcauit.

Eiusdem Orationis, ex Patriarcha Flauiano, ad Theodosium magnum Imperatorem. PECCAVIMVS, Imperator: non celamus peccatum, quod orbis reprehendit: non negamus insaniam, qua in tuas imagines, immò verò in nos ipsos debacchati sumus: sed ad benignitatem vt condemnati confugimus.

B Etruscum eiusdem ex Oratione Flauiani. NE TAM multas imagines euertas, propter vnã aream. Ne conteras tot opera diuina propter opus vnum aneum, quod facile potest conuari.

Eiusdem Chrysofomi, Vnum esse veteris & noui Testamenti auctorem, & in sacerdotis vestimentum. EGO autem & synceram Scripturam colo pietate plenam. Noui enim Angelum in imagine barbarorum copias persequentem, & barbarorum agmina profligata, & Dauidem vera dicentem: Domine, in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.

C Sancti Basilij in laudem sanctorum quadraginta Martyrum. Hoc igitur eos in medium per commemorationem adducentes, communem ex ipsis vtilitatem presentibus afferamus, quæ à viris strenue gesta sunt, omnium oculis tanquam in tabula ad videndum propositis. Quandoquidem & ea, quæ fortiter in bello geruntur, & ab oratoribus, & à pictoribus indicantur. Oratores enim illa verbis exornant, pictores autem in tabulis expriment. Atque ita multos vtrique solent ad virtutem excitare. Quæ enim historiarum sermo auribus proponit, ea per imitationem pictura tacens ostendit.

Sancti Gregorij Nazianzeni ex versibus.

AVT ne doceas, aut moribus doce.

Ne verbis quidem allicias, factis autem propellas.

Re præstes, quod oportet, & oratione minus erit opus.

Pictor formis expressis amplius docet.

Eiusdem metaphrasis. Nisi moribus, inquit, doces, non est, cur verbis doceas, ne quos oratione cohortaris, eos prauis moribus deterreas tuis. Si enim feceris ea, quæ recta sunt, ipsa recte facta doctrinæ locum obtinebunt, quemadmodum pictores exemplis ferè docent.

Eiusdem. NE QVE verò Polemon à me silebitur.

Etenim est inter eos, qui valde celebrantur, admirabilis.

Hic primò non erat hominum temperantium in numero,

Sed admodum turpis voluptatum seruus.

E At vbi honestatis amore captus est,

(Sapientissime cuiusquam consilio, an sponte sua,

Haud facile dixerim) statim

Cupiditatum victor apparuit.

Rem autem de illo vnã exponam admirabilem.

A dolescens quidam intemperans meretricem aduocat.

Hæc vbi ad ostium accedit, vt ferunt,

In quo veneranda Polemon imagine

Expressus despiciebat, eius deterrita

Aspectu discedit, pictum non aliter

Verita, quàm si viuentem cerneret.

Chrysofomi ex Epistolæ ad Timotheum capite octauo. SED esto forma fidelium in omnibus, proponens teipsum formam bonorum operum: id est, exemplo

vita^s veluti imago propofita ad imitandum.

Ex verbis in fancta fexta Synodo pronunciatif. R V R S V M Nestorius, rurfumque Celeftinus, & Cyrillus. Ille enim Chriftum diuidēbat, & diftrahebat: hi verò Domino opitulantes, diuiforē ipfum expugnarunt. Ephēfus hęc, & eorum, quę illic gefa funt, depicta tabulę, voce non fcripta, tacentes rem eloquuntur.

Antiquiffimi Clémentis ad Alexandrum ex libro Stromatum fexto. I T A Q V E non folū laudat, quę pecta funt, fed ipfe nititur effe bonus: ex bono fidei que feruo per charitatē amicus euadens habitus perfectignę. Quod quidem doctrina vera, exercitacione que multa planē confequitur. Sic igitur ad cognitionis faftigium afcendit, dum vitam morēfque cōponit, feque in officio continet, & omnes illas prerogatiuas comparat, quę funt illius proprię, qui fe verē ftudiofum, cognitionifque cupidum profitetur, tanquam exemplaria quādam intuens tam multos Patriarchas atque Prophetas, qui ante fe perfecti virtutum officiis extiterunt, innumerabilefque Angelos confiderans, qui nobifcum conuerfantur, in primifque Dominum ipfum, qui docet, & prębet auxiliū, quò perfectam principum illorum vita^s rationem allequi valeamus.

Sancti Theodori Epifcopi Pentapolis. R V R S V M vir quidam erat ex primariis illius regionis, nomine Dion, qui multis muneribus fancti Martyris templum ornauerat, & eius altare argumentum fecerat. Huic vnus ē feruis ipfius cū pecunię multum furripuiffet, aufugit. Dion autem ipfum non eſt perſecutus, fed ad Martyris imaginem acceſſit, ceręque formam ipfius expreſſit, & fancti Martyris fide in veſtibulo domus ſuę infixit. Quo quidem factō feruus rediit, tanquam ab aliquo impulfus, & ad dominum ſuum venit, nihil eorum, quę furatus fuerat. Hoc apud omnes ita percrebuit, vt vſque ad hodiernum diem fugientibus terrori ſint homines illius regionis.

Sancti Athanaſij Alexandria Archiepiſcopi aduerſus Arianos ē libro 3. F I L I V S autem cū proprium ſit Patris eſſentię germen, meritō quę Patris ſunt, ſua dicit eſſe. Quamobrem cū dixiſſet, Ego & Pater vnū ſumus, iure ſubiecit: Vt ſciatis, me eſſe in Patre, & Patrem in me. Hoc item prædixerat. Qui vidit me, inquit, Patrem vidit. Et in his tribus, quę dicta ſunt, idem eſt ſenſus. Qui enim nouit, Filium & Patrem vnū eſſe, is nouit, ipſum in Patre eſſe, & Patrem in Filio. Nam Filij diuinitas Patris eſt, & ipſa eſt in Filio. Et qui hoc intellexit, Iſ ſcit, eum, qui Filium vidit, Patrem vidiffē. In Filio enim cernitur diuinitas Patris. Quod quidem exemplo imaginis Regis facile colligi poteſt. Siquidem in imagine ſpecies & forma Regis eſt, & in Rege ſpecies eſt imaginis. Expreſſa eſt in imagine Regis ſimilitudo, vt qui videt imaginem, in ipſa Regem aſpiciat: & rurfum qui Regem videt, intelligat, hunc eſſe illum, qui in ea ſit expreſſus imagine. Et quia non differt ſimilitudo, idcirco poſt conſpectam imaginem volenti Regem intueri, imago dixerit, Ego & Rex vnū ſumus. Ego enim in illo ſum, & ipſe in me. Et quod in me vides, idem in eo perſpicias. Et quod in illo perſpexiſti, id in me cernis. Qui enim adorat imaginem, is Regem adorat. Nam illius formam & ſpeciem imago continet.

Eiuſdem ad Antiochum principem. Q V I D ad hęc illi, qui aduerſantur, & negant adorandas ſanctorum imagines, quę propter memoriam apud nos effinguntur?

Ambroſij Epifcopi Mediolanenſis ad Gratianum Regem, de Verbi Dei cōfilio in aſſumenda humana carne. D E V S ante carnem, & Deus in carne. Sed verendum eſt, inquit, ne duo principia, aut duplicem Chriſto ſapientiam tribuētes, diuidere Chriſtum videamur. Num igitur verendum eſt, ne cū diuinitatem ipſius & carnem adoramus, Chriſtum diuidamus? Aut cū in ipſo & Dei adoramus imaginem & Crucem, ipſum diuidamus? Abſit.

Cyrylli Hieroſolymorū Patriarchę ex duodecima Catecheſi. S I C A V S A M igitur quęris aduentus Chriſti, ad primū Scripturę librum cōfugito. Sex dierum ſpatio

Joann. 10.
Joan. 14.

A spatio mundum creauit Deus: sed mundus propter hominem creatus est. Sol quidem est lucidissimus, & splendoribus fulget: sed hominis causa, quemadmodum diximus, factus est. Et animalia, quò nobis seruiant, facta sunt vniuersa: graminia & arbores, vt illis fruamur. Omnia Dei opera creata sunt valde bona: sed eorum nullum est imago Dei, præter hominem. Sol mandato solo creatus est, homo verò diuinis manibus conflatus. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Linea terreni Regis imago colitur: quantò magis imago Dei ratione prædita?

B Sancti Basilij ad Flauianum de muliere Samaritana. ³⁵ PATRIAE consuetudinis errore decepta, in loco adorationem fieri oportere in spiritu & veritate se ipsum, nimirum indicans, qui veritas est. Quemadmodum in Filio dicimus ³⁶ Patrem adorare, tanquam in imagine Dei Patris: sic & in spiritu, vt qui in se ipso Domini diuinitatem ostendit.

Sancti Gregorij Nazianzeni in Baptismum. **S**I TE post Baptismum lucis hostis adoriatur, adoriatur enim (nam Verbum etiam & Deum meum adortus est, lucem nimirum absconditam per id quod cernebatur) habes, quò victor existas. Ne formides certamè. Spiritu obice, aquam obice. Et paulò post, ³⁷ ligno confisus dicito, imago sum Dei. Ex cœlesti gloria non, quemadmodum tu, deiectus sum: Christu indui, me in Christu baptisate cõmutaui. ³⁸ Tu mei vincito.

C Sancti Ioannis Chrysostomi in Machabæos. **R**EGIARVM imagines formarum non ex auro tantum, argento ve, atque ex alia præclara materia conflata fulgent, verum etiam ex ære continent eandem expressam effigiem. Et materiae differentia nihil officit imaginis dignitati. Neque propterea quò minoris honoris particeps fit, idcirco quem à maioribus percipit, honorè imminuit. Forma enim regia omnem æquè materiam præclaram reddit, nec ipsa vllum ex materia damnum facit, sed materiam, à qua suscipitur, efficit honoratiorè.

Eiusdem aduersus Iulianu illud impium ex prima Oratione. **Q**UID autem nouus hic Nabuchodonosor? Nihil enim humanius iste in nos, quàm vetus ille præ se tulit. Cuius carbonès, licet flammam effugerimus, nos adhuc affligunt. Nõne munera sanctorum in Ecclesiis posita ad fidelium adorationem, corporis detrimentum declarant?

D Eiusdem in peluim. **V**T ENIM cùm Regum effigies & imagines in urbem admittuntur, atque gestantur, magistratus & populi faustis cum acclamationibus & veneratione procedunt obuiam, non tabulas aut cereas picturas honorantes, sed Regiam imaginem sic etiam res procreata.

Seueriani Gabalorù Episcopi in Crucem, ex Oratione quarta. **P**ERCVSIT Moses petram semel atque iterum. Cur autè semel, atq; iterum? Si Dei virtuti pareret, quid est opus secunda percussione? Sin percutit sine virtute Dei, nec secunda, nec decima, nec centesima percussio rei sterili fœcundam afferre naturam queat. Si igitur planè est opus Dei, nec Crucis mysteriù continet, satis est vnicus ictus, satis est nutus, satis est verbum. Verum vt Crucis imaginè designet, id agit. Percussit, inquit, & semel, & bis, non eodem modo, sed ita, vt Crucis formam describeret: vt natura etiam inanimata Crucis notam veneretur. Nam si Regis absentis imago Regis gaudium explet, eamque magistratus adorant, dies festi celebrantur, magistratus obuiam procedunt, & populi venerantur, non tabulæ, sed Regis imaginis ³⁹ habitatione, qui non in natura perspicitur, sed in pictura declaratur: multò magis immortalis Regis imago potest non modò petrâ, sed cœlum, & terram vniuersam perfringere.

E Ex tēporis descriptione Iliodori Diaconi. **P**ECCAUIT Theophilus, Ioannem Chrysostomū apud Eudoxiam Reginam afficiens contumelia, quòd Originis hæresim sectaretur. Succensebat Augusta Ioanni propter vineam viduæ. Theophilus ob illud peccatū non poterat animam agere, donec allata fuit imago Chrysostomi: quam ille cùm adorasset, spiritum emisit.

Hieronymi Hierosolymorum Presbyteri. ⁴⁰ CVM vestra vobis Scriptura vetet omninò Crucem adorare, cur ipsam adoratis? Quid nobis Iudæis & Græcis, & aliis gentibus vos interrogantibus ad hoc respondebitis?

Responsio. OB ID, ò stulti ⁴¹ & tardi corde, fortasse Deus permittit omni genti Deum colenti, vt aliquid omninò super terram veneraretur, quod esset hominis manu perfectū, ne Christianis possent crimini vertere, quòd Crucem aut imagines adorarent. Quemadmodū igitur Iudæus testamenti arcam adorauit, & duo Cherubim conflata, & aurea, & duas tabulas, quas Moyses expoliuit, cum Deus ei non commisisset, vt ea adoraret, aut coleret: sic etiā nos Christiani Crucem non vt Deū colimus, sed vt nostram animi propensionem in eum, qui Cruci affixus est, ostendamus.

Magni Simeonis, admirandi montis, de imaginibus. AT infidelium quispiam litigiosus fortasse dubitabit, asseretque nos item in Ecclesiis imagines adorantes in eorum numero haberi, qui simulacris inanitis supplicant. Quod quidem absit vt à nobis fiat. Fides enim est illa, quæ viget apud homines Christianos. Deus autem virtutes operatur, ⁴² Neque enim terrenis rebus, sed memoria exemplaris litteræ, per picturam, quæ cernitur, Deum, qui cerni non potest, tanquā presentem collaudamus, non Deo credentes, qui non sit, sed qui verè existat, non sanctis, qui nulli sint, sed qui planè sint, & viuant apud Deū, & ipsis Spiritibus, qui sancti sunt, qui que virtute Dei dignis hominibus tanquam auxilio ipsorum indigentibus opitulatur.

Anastasijs Episcopi Antiochiæ ad Simeonem Bostrorum Episcopum de fabricato. QVEMADMODVM enim absente Rege imago ipsius adoratur, presente autem, absurdum sit exemplari posthabito imaginem adorare, nec tamen propterea quòd præstò sit is, propter quem imago adoratur, idcirco imago ipsa contemnitur: sic ego & Legis umbra, seu littera (hanc enim Apostolus umbram appellat) contingere existimo. Quandiu enim veritatis tempus gratia còdidit, ⁴³ figuras homines sancti prædixerunt, veritatem tanquam in speculo contemplantes. At vbi veritas venit, iniquum esse censuerunt, vt secundū figuras viuere, & eas amplius sequeremur. Rebus enim presentibus ipsarum rerum figuræ superuacaneæ sunt. Quod cum ita sit, figuras tamen non abiecerunt, nec contempserunt, sed potius honorarunt, & eos qui conarentur eas despiciere, impios ⁴⁴ morteque dignos ob supplicij acerbiter iudicant.

Eisdem ex Oratione tertia. V T SI quis imaginem Regis, ex officio, quo Regi debetur honor, adoret, cum tamen non nisi ex ceris & coloribus constet.

**Concilij.*

Sancti atque œcumenici quinti ^{*} excòmmunicatio. SI QVIS Theodorum impium Mopsuestiæ tueatur, atque defendat, dicentem, alium esse Deum Verbum, & alium esse Christum, animi perturbationibus, & carnis cupiditatibus obnoxium, & ex deteriore paulatim progressum, atque ita operū proposito meliorem factum, & ⁴⁵ ciuili ratione viuendi, quæ reprehendi non poterat, constitutū, vt nudum & purum hominem fuisse baptizatum in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, & per baptismū Spiritus sancti gratiam suscepisse, & dignum euafisse, qui per adoptionem Filius fieret, & regis instar imaginis in Dei Verbi persona ⁴⁶ adoraret, anathema sit.

Theodori historiographi Constantinopolis ex historia Ecclesiastica de Genadio Archiepiscopo Constantinopolis. ALIA autem de ipso admiratione & stupore plena commemorabo. Pictoris cuiusdam, qui Christi Domini imaginem pinxerat, manus exaruerant. Dicebatur autem Græci cuiusdam mandato opus illud specie nominis Seruatoris ita pinxisse, vt ex traque capitis parte capilli fecernerentur, ne impediretur obtutus: Ea namque figura Iouem à Græcis depingi, vt qui illum aspicerent, Seruatori viderentur adorationem exhibere.

Maximi Abbatis, & Theodosij Episcopi, & magistratuum, qui à Rege fuerat missi. SANCIVS Maximus, Quado, inquit, hæc vt fiat, decretū est, egrediatur illi,

A illi, qui decreuerunt, & quo cunque iusseritis, sequar vos. Et post hæc omnes cõsurrexerunt, & cum lachrymis egerunt poenitentiam, precẽsque fuderunt, & eorũ singuli sancta Euangelia, & Crucem pretiosam, & Iesu Christi seruatoris, & quæ illum peperit, sanctæ Dei genitricis, imaginem deosculati sunt, manũs cõplodentes ad eorum, quæ dicta fuerant, comprobationem.

B Sancti Sophronij ex miraculis sanctorum Martyrũ Cyri & Ioannis, in Theodorũ subdiaconum podagra laborantem. **D**ENCEPS autem curationem etiam corporis breuiter persequamur. Diebus his paucis transactis cùm dormiret, rursus astantes Martyres videt, vt se sequeretur, imperantes. Ipse verò promptẽ secutus est. Sciebat enim non posse non expeditẽ Sanctos sequi. Græcorum igitur templum, specie quidem augustum & splendidissimũ, magnitudine autem **C** caelos ipsos attingens, adeuntes atque ingredientes, maximam & admirandam imaginem cernebamus, quæ medio quidem Dominum Christum coloribus depictum, sinistrorsum autem Dominam Dei genitricem, dextrorsum verò Ioannem Baptistam, qui ipsum ex vtero exultationibus indicauerat, quoniam vox eius intus exaudiri non poterat, & quosdam è glorioso Apostolorum & Prophetarum choro, & Martyrum coetu, inter quos erant Cyrus & Ioannes Martyres, continebat. Qui ante imaginem stantes genibus flexis, & humi capita inclinantes, ante Dominum prociderunt, pro adolescentis valetudine supplicantes. His autem verbis supplicabant: Benigne Domine, iubes vt huic quoque sanitatem tribuamus? Verũ cùm sæpe se in terram prosternentes adorassent, & verba supplices profudissent, nec Dominus Christus annueret, precari destiterunt, tristẽsque atque animo deiecto ad me reuersi sunt, qui haud ita procul ab imagine cõfiteram. Cùm igitur ad me propius accessissent, Vides, inquit, quomodo sanitatem tibi Dominus negat? Verũ ne despondeas animum: omninò enim erga te quoque, vt erga omnes, se benignum præbebit. Et semihoræ spatio interiecto surgentes redierunt, atque iterum supplicabant. Sed rursus, inquit, re infecta reuerterunt, tristes, animoque deiecto, quemadmodũ prius, quòd Dominus Christus non imperaret. Et hæc mihi rursus redeuntes narrant. Sed tertio profecti, Bono, inquit, sis animo. Nunc enim gratiã impetrabimus. Verũ tu quoque, **D** quemadmodum vides nos supplicantes, nobiscum profectus, Dominũ supplex deprecare. Et tertio ad imaginẽ accedentes, eisdem rationibus & verbis vsi sunt. Cùmque diu precati esset, humique prostrati, hoc solum, Iube Domine, clamarent: tunc Christus clementia miserationeque commotus, Date etiam ipsi, ex imagine ait: & ex humo surgentes Martyres primũ quidem Christo gratias egerunt, quòd preces suas exaudisset.

Sancti Anastasij sancti montis Sinai in r̄duam Dominicam & in Apostolum Thomam. **Q**VI Christum in carne cernebant, Prophetã ipsum existimabant: nos autem, qui illum non vidimus, statim à teneris vnguiculis pueri adolescentulique Deum ipsum, Dominum, & omnipotentem, & seculorũ effectorem, splendoremque Patris confitemur. Sic enim eius Euangelia cum fide auscultamus, vt si ipsum Christum loquentem videremus. Et immaculatam corporis eius margaritam suscipientes, gestare nos illum ipsum Christum arbitramur. **E** Quæ etiam si diuinam ipsius effigiem pictura tantum expressam aspiciamus, tanquam è cœlo nos intuentem ducimus, adoramus, procidimus. Magna nunc est Christi fides.

Ex vita Beati Danielis de Eulogio lapidicida. **T**VNC paruifaciens discessit, seq̄e ante Dei genitricis imaginem prosternẽs, cum clamore voces has effundebat: Domine, solue debitum hominis istius à me.

Ex vita Mariæ Ægyptiæ. **L**VGENS igitur supra locum, in quo constiteram, sanctæ Dei genitricis imaginem collocatam aspicio, & hisce verbis eam compello: Virgo Dei genitrix, Domina, quæ Deum Verbum in carne peperisti: scio equidem, scio æquum & decorum non esse, me adeò sordidam atque impurã inueni puram imaginem tuam, quæ virgõ semper extitisti: sed iure me puritas tuã

odisse debet, & auerfari. Verum quando Deus, qui carnem ex te suscepit, idcirco factus est homo, ut peccatores ad poenitentiam vocet, mihi fer opem, quæ sola nullum profugium habeo. Iube, ut etiam mihi aditus pateat. Ne prius me conspectu illius ligni, in quo secundum carnem confixus fuit Deus Verbum, quem peperisti, qui sanguinem proprium pro me pretium profudit. Iube, Domina, ut mihi quoque ad diuinæ Crucis adorationem aditus pateat. Te Deo ex te cefito tanquam locupletem fideiussorem exhibeo, me carnem hanc nulla vnquam amplius turpi commixtione comaculaturam: sed vbi ligni Crucis filij tui perspexero, statim mundo, & omnibus quæ in mundo sunt, nuntium remissuram: confestim que proficiscar, quocunque tu, quæ pro me fideiubes, imperaueris, atque perduxeris. Hæc locuta, fideique vaticinium, tanquam promissum, aliquod certu accipiens, Dei genitricis benignitate confisa, ex eo loco, in quo consistens precata fueram, me promoueo, & ingredientibus adiungo, nec amplius offendo, qui ingressu me arceat atque propellat, aut vetet, quo minus ad fores accedam, per quas in ædem introieram. Horror igitur ac stupor inuadit me, toto que corpore tota concutior ac contremisco. Itaque cum humi prostrata sanctum illud solum adorauissem, egredior, cursuque ad eam, quæ pro me sponderat, contendo, atque in eo loco consisto, in quo sponsionis chirographum erat exaratum, genibusque ante Dei genitricis imaginem flexis sic eam alloquor: Tu quidem, benigna Domina, clementiam erga me tuam ostendisti. Tu indignæ precatione non despexisti. Aspexi gloriam illam, quam merito nos impuræ non intuemur. Gloria Deo, qui peccatorum per te poenitentiam admisit.

Ex vita beatæ Eupraxiæ. **DIACONISSA** verò ad puellam, **Abi**, inquit, domum tuam, quia non potes hic permanere. Neque enim in hoc cuiquam licet comorari, nisi cum Christo coniungatur. Puella autem, **Vbi est**, inquit, **Christus**? At illa ostendit ei Domini imaginem. Cui puella conuersa, **Verè**, inquit, ego cum Christo coniungor, neque amplius cum hera mea discedam. Et rursum cõsurgens Eupraxia, filiamque suam apprehendens, Dominicæ imagini ipsam admouit, manibusque sublatis in cœlum magna voce clamauit: **Domine Iesu Christe**, puella tibi erit curæ, quando te concupiuit, seque ipsam dicauit tibi.

Sancti Concilij sexti sub Iustiniano celebrati de sancto Cõcilio quinto. **IN** quibusdam sanctarum imaginum picturis agnus exprimitur, quem præcursor digito demonstrat. Hic agnus charitatis continet notam. Refert enim nobis veterum illum agnum, quem lex significabat, nempe Christum Deum nostrum. Nos igitur veteres figuras atque umbras, ut veritatis notas, & signa Ecclesiæ tradita, complectentes, gratiam & veritatem antepoimus, quam ut plenitudinem legis accepimus. Itaque ut id quod perfectum est, in picturis etiam omnium oculis subiiciamus, Agnum illum, qui mundi peccatum tollit, Christum Deum nostrum, loco veteris agni humana forma posthac exprimentum decernimus: ut per humilitatem, Dei Verbi celsitudinem cogitemus, & in memoriam cõuersationis eius in carne, & cruciatuum, ac salutiferæ mortis ipsius, ex qua mundo redemptionis parta est, reducamur.

Sancti Methodij Episcopi Patrensi de resurrectione Orat. 2. **PROTINVS** ergo quæ sunt hinc Regum imagines, quanuis non ex pretiosa auri argentive materia consistant, ab omnibus tamen honorantur. Neque enim, quæ ex pretiosa materia conflatae sunt, homines duntaxat colunt: quæ verò ex vili, contemnunt, atque aspernantur: sed omnes, quæ sunt in terra, colunt, licet ex are gypsove existant. Et quisquis in earum aliquam, qualiscunque fuerit, maledicta coniecerit, is non, tanquam lutum spreuerit, aurumve contempserit, absolutur, sed non aliter, ac si in ipsum Regem impius extitisset, condemnatur. Quas quidem ex auro imagines cõflamus, Angelorum ipsius principatus & potestates referentes, eas ad honorem & gloriam eius conficimus.

- A** 1 Diaboli calumni) Diaboli instinctum, ac consiliū. Aliud enim significat, *κακοβουλία*, quā *Διόλοισι*. 2 atque ita sanctos euadere) ac per eam sanctificari.
- 3 Manifestam eorum gloriam) *ἀνάγλαστον*, id est, pictura expressam. 4 vt Theologice loquar) vt Theologi verbis utar. I. Nazianzeni. 5 Cogitationis nuncius) Natura etenim mentis nuncius est sermo. In Graeco corrupte legitur *φύσις γὰρ νόστος λόγος ἀγγελος*, pro *νόστος μὲν*. Itaque alter interpres hunc errorem in suam versionē transfundens, sic reddit, Natura enim intelliguntur verbum Angelus. 6 O mysterium admirabile, &c.) Sic verto: Papae quā ingens, apud eos qui vera fide praediti sunt, sacramentum est arcam tollentium, ac defectionis aqua. 7 & singularem) Grae. *καὶ μεμειωμένον*, id est, ad qualemcunque cognitionem, ad verbum, particularem. 8 & propter suam in Deum charitatem fiduciam subministrantes) Grae. *καὶ τὴν ἐξ ἀγάπης τῆς εὐνοίας τῆς ἐμμοιρῆσας*, id est, qui quae, ob suam erga eum charitatem, fiduciam feliciter consecuti sint. *εὐμοιρῆσας* enim id est quod *εὐτυχῶς κτισσάμενοις*. *εὐμοιρῆσας* idem quod *παρρησίας ἀξίως δει*.
- B** 9 imago pulcherrima & absolutissima) *εἰκὼν τοῦ παγκόσμιου*, id est, totius mundi imaginem gerebat. 10 cum celeberrimum in vrbe maxima) Haec non satis commodē ab interprete tractata videntur. Sic enim, vt opinor, verti debent. Aiunt enim virum hunc (Simonem Stylium) in maxima vrbe Romana (maximam autem Romam vocat, ad Constantinopolis differentiam, qua noua Roma dicebatur) vsque adeo clarum ac celebrem extitisse, vt etiam in omnibus officinarum vestibulis homines paruas imagines ipsi erigerent, hinc videlicet praesidium sibi ac securitatem quandam comparantes. 11 ex Oratione, quam ad Regem Theodosium habuit) ex libro quem Theodosio Imperatori nuncupauit. 12 in Augusta ciuitate) id est, Caesarea. 13 Paneada oppidum suum) idem oppidum Paneada. Nec enim Paneas ad Bernicem pertinebat. Sed Philippi Herodis fratris vrbs regia erat, in Augusti honorem Caesarea dicta, vide Eusebium lib. 7. cap. 14. 14 monumentum consecrare) auream imaginem, vel vltimam erigere. 15 Paneadis domina) *ἑξιοματιλί*, hoc loco non dominam, sed primariae dignitatis feminam significare arbitror. 16 Regis mater initiabatur) *ἐπελεῖστο*, hoc loco idem est quod extremo vitae die fungebatur. Nam hoc vocabulo saepe Theologi Graeci vtuntur, cum de piorum virorum à vita discessu loquuntur: vt etiam docet Chrysofostomus hom. 14. in primam Epistolam ad Timotheum.
- C** 17 Balaam redargui cogitata) Grae. *ἠλεγξεν αὐτὸ τὴν Διόλοισιν*. Vbi tamen legendum fortasse *ἄνοισιν*, vt *ὁ Διόφροντας* vocabulo respondeat, quo vtitur D. Petrus in secunda sua Canonica Epist. cap. 2. cum de Balaam verba facit. Atque etiam ibidem superiori versu, pro *ὁ Διόλοισιν*, existimari queat interpretem legisse *ὁ Διόφροντας*. Vertit enim, vltimam. 18 In hac vita) *ἐν τῷ ζῶντι*, id est, in hoc animali.
- D** 19 vt eius admonitio nobis sit exemplo) *ὡς ἡπομνησιν αὐτοῦ εἶναι παρ' ἡμῶν*, id est, vt nos ad sui memoriam reuocet. 20 sapientissimam) Grae. *πανσφόρονα*, id est, castissimam, vt *πύρην* opponatur. 21 eum non lignum, sed per Iosephum ipsum honorantem adorasse?) Grae. *ὅτι ἢ τὸ ξύλον τιμῆς προσκυνοῦμεν, ἀλλὰ Διὸς τὸ ξύλον τῶ ἰωσήφ προσκυνοῦμεν*; id est, eum non vt ligno honorem tribueret, adorasse, sed per lignum Iosephum adorasse? 22 perpetuamque vitam accipio) *ἐκδέχομαι*, idem est quod *προσδοκῶ*, vel *αναμῆναι*, id est, expecto. 23 ex historia Ecclesiastica Theodoriti) Cum quartum librum Ecclesiasticae historiae Theodoriti diligenter perlegissem, nec hanc historiam inuenire potuissem, statim suspicari cepi mendum in nomine obrepisse, ac pro Theodoriti, legendum esse Theodori. Nam Theodorus quoque Lector Ecclesiasticam historiam elucubrauit: ex qua etiam infra hac eadem Oratione testimonium profertur. Hanc autem meam opinionem illud confirmauit, quod hic mentio fit Imperatoris Anastasij (*Βασίλειος* enim in omnibus his tribus Orationibus Imperatorem, non Regem significat, vt Zinus vertit) inter quem & Chalcedonense Concilium plures anni intercesserunt, quā vt de eo Theodoritus Cyrensis mentionem vllam facere potuerit. Contra, cum ex his Theodoriti Collectaneis, quae & Graecè & Latine extant, eum illius temporis historiam conscripisse perspicuum sit, mihi aliter persuaderi non potest, quin Theodoriti, non Theodoriti librum hoc loco citet Damascenus. Est autem haec historia in primis notanda, memoriaeque retinenda. Continet enim horrendae blasphemiae horrendum confestim diuinitus illatum cruciatum. Qualia nonnulla iustae Dei irae, vel, vt Pauli verbo utar, *ἁποτομίας*, in haud dissimili impietatis genere nuper edita exempla monumentis litterarum prodidit non minus disertus, quā eruditus Concionator regius Arnoldus Sorbinus.
- E** 24 citaret) Aliquid hic in Graeco deesse videtur, foris *καὶ αὐτοῦ*. 25 membrisque corporis necessariis apprehensis) Recte sanè Zinus haec verba reddidit, *καὶ κρα-*

τῆς αὐτῆς ἐπιγραφῆς. Ἡ ἀναγνώσιμος ἐπιγραφή enim hoc loco idem est quod ἀδῶν, id est, pudenda. Quod quidem cum parum animaduerteteret alter interpres, vir alioqui summa doctrina & pietate præditus, ad hunc modum vertit: Cumque superior euasisset, sibi familiariter notis dixit. Atque ita transferendo, id quod in hac historia præcipui, ad impij Ariani blasphemiam declarandam, momenti erat, prorsus obscuravit. Nefarium enim illud hominis monstrum, ac verè diaboli organum, arrepto obsceno membro, in eo dicebat ad iunioris testiculæ Trinitatem esse. Quam quidem immanem, ac plusquam sacrilegam impietatem æquo pede subsecuta pœna est. 26 ad illud quod frigidus continebat) Non longè quidem à Græcorum verborum sensu recedit interpres. Apparet tamen eum hoc vocabulum δεξιδυλῶ, participium esse existimasse, cum nomen substantium sit.

27 licet præsens fubeat tempus) Græ. εἰ καὶ τὸν παρόντα χρόνον ὑπερῆλθε, id est, licet ab hoc tempore aliena sit. 28 triumphum progredi) inualescere. 29 Hic facili inuenta excusatione, &c.) Hic locus sic potius verti debere videtur: Hic Callidum prætextum nactus, nempe contractam ex aquis humiditatem, ablatam imaginem tanquam labefactatam, & vitiatam, perinde videlicet atque eam instauraturus, occultavit.

30 sacerdotum geminorum) Gr. ἱερῶν διπύλων, id est, è sacris tabulis. Sicque etiam emendandum est, quod non multò post vertit interpres, Sacerdotes geminos delete, ubi in Græco habetur, τῶν ἱερῶν διπύλων ἀπαλείψαι. διπύλων enim erant tabellæ quædam, in quibus piorum antistitum, qui è vita discesserant, nomina perscripta continebantur. Quas quidem is, qui sacris operabatur, affumens, pro ipsis nominatim preces ad Deum adhibebat. In Chrysostomi vita prodicium est, eos, qui sanctissimum virum in festissimis odiis prosequerantur, ea, quam in viuum exercuerant, crudelitate minimè contentos, in mortuum quoque sæuuisse, ac per summam contumeliam ipsius nomen è sacris tabulis expunxisse. Quod tamen postea Procli ipsius discipuli, atque Archiepiscopi Constantinopolitani studio & opera in eisdem rursum relatum est. Hæc cum multis Ecclesiasticæ historiæ locis prodita sint, tum etiam in ea concione, quam de Chrysostomi vita, & exilio, & calamitatibus litteris mandauit Isidorus Trimethensis Episcopus. Quam tamen cum in Cuicij codice legerem, scædum mendum offendi. Illic enim habetur, τὸ ὄνομα ἰωάννης τοῖς ἱεροῖς ἐπιγραφῆσιν ἀπαλείψαι. Vbi perspicuè διπύλων legendum est. Ac, ni memoria fallor, τῶν διπύλων etiam meminit Dionysius Arcopagi. etiam si locus in præsentia non occurrit. 31 è conuentibus discedens) ad conuentos se conferens. 32 Stulto enim vtens impetu militari) præcipiti impetu raptus. 33 argumentum fecerat) argenteum fecerat. 34 quæ furatus fuerat) Post hæc verba, in Græco est πᾶσι, id est, omnia ea, quæ furatus fuerat, habens. Eodem loco in Græco ante ἑπιτελεῖσιν, τὸ αὐτὸ, vel aliquid simile, ponendum esse puto. Hoc enim velle videtur Theodorus, homines illius regionis, cum hoc pacto dominum surreptam à seruo pecuniam recuperasse perspexissent, eadem deinceps ratione vsos esse, cum ab ipsis serui profugerent. 35 Patriæ consuetudinis errore decepta, &c.) Hunc locum ita potius vertendum existimo: In certo loco adorationem defixam esse debere ex patria consuetudine existimantem Dominus noster vt ab ea opinione deduceret, in spiritu & veritate adorare oportere ait, per veritatem scilicet seipsum intelligens. 36 Patrem adorare) θεῖν in Græco desiderari puto, id est, oportere. 37 Signo confectus) σφραγίδι, id est, Baptismo. 38 Tu me vincito) Tu me adorato. 39 habitatione) Existimo interpretem vertisse, habitacione. 40 Cum vestra vobis Scriptura veter omnino) τῆς γραφῆς ὑμῶν μηδαμῶς ἐπιβεπούσης ὑμῶν προσκυνοῦν τὸν σταυρόν, id est, Cum vestra Scriptura nusquam omnino vobis permittat Crucem adorare. Aliud enim est non mandare, aut non aperte permittere, aliud vetare. Falsum est enim, Scripturam interdixisse, ne ante Crucem nos prosternamus. 41 & tardi corde) καὶ ἀνωδεῖς τῇ καρδίᾳ, id est, & impudenti corde.

42 Neque enim terrenis rebus) Græ. ἔλαττοις τοῖς χροῖοῖς, vbi addendum est ἐπιπρόσθεν, aut quid simile, id est, Non enim in coloribus immoramur. 43 figuras homines sancti prædixerunt) Eodem modo est in Græco, τοῖς τίποις προσείπον οἱ ἀγγελοι. Legendum tamen, ni fallor, προσείπον, à verbo προσείπειν, id est, fouere, atque complecti. 44 mortèque dignos ob supplicij acerbiterem) mortèque acerbissima dignos. 45 ciuili ratione viuendi) Græ. ἀμώμων, id est, inculpata. 46 adoraret) adoraretur. 47 egerunt pœnitentiam) ἔβαλον μετάνοιαν. Vide schol. 32. Orat. 1. de imag.